

LUND UNIVERSITY

Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige

Rostami, Amir; Mondani, Hernan; Carlsson, Christoffer; Sturup, Joakim; Sarnecki, Jerzy; Edling, Christofer

2018

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Rostami, A., Mondani, H., Carlsson, C., Sturup, J., Sarnecki, J., & Edling, C. (2018). *Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige*. Institutet för framtidsstudier.

Total number of authors:
6

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige

Amir Rostami, Hernan Mondani, Christoffer Carlsson,
Joakim Sturup, Jerzy Sarnecki, Christofer Edling

Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige

Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige

Amir Rostami, Hernan Mondani, Christoffer Carlsson,
Joakim Sturup, Jerzy Sarnecki, Christofer Edling

**FORSKNINGSRAPPORT 2018/4
STOCKHOLM 2018**

Institutet för Framtidsstudier är en självständig forskningsstiftelse finansierad genom bidrag från statsbudgeten och via externa forskningsanslag. Institutet bedriver tvärvetenskaplig forskning kring framtidsfrågor och verkar för en offentlig framtidsdebatt genom bland annat publikationer, seminarier och konferenser.

© Författarna och Institutet för Framtidsstudier 2018

ISBN 978-91-978537-6-7

Omslagsbilden är ett montage av två bilder. Fotograf: Patrick Persson / TT och Karl S / Unsplash.

Layout: Matilda Svensson

Tryck: Elanders, 2018

Distribution: Institutet för Framtidsstudier

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	5
Förord	7
Sammanfattning	8
Summary	10
1. INLEDNING	12
1.1. Bakgrund	14
1.2. Organisering, karriärer och överlappning	15
2. TEORETISK BAKGRUND	17
2.1. Social organisering	17
2.2. Antisociala karriärer	19
3. MATERIAL OCH METOD	21
3.1. Databasen	21
3.1.1. Organiseringstyper	24
3.1.2. Kontrollgrupper	26
3.1.3. Registerdata	27
3.2. Intervjudata	29
3.2.1. Intervjupersonerna	30
3.3. Forskningsetiska överväganden	31
4. BESKRIVANDE KVANTITATIVA RESULTAT	32
4.1. Bakgrund och brottslighet	32
4.1.1. Ålder och kön	32
4.1.2. Födelseland	35
4.1.3. Utbildningsnivå	38
4.1.4. Socialtjänstens insatser	42
4.1.5. Psykisk ohälsa	43

4.2. Brottslighet och bolagsengagemang	45
4.2.1. Brottslighet 1995 till 2016	45
4.2.2. Brottslighet 2011 till 2016	46
4.2.3. Brottskategori	47
4.2.4. Brottslighet och ålder	48
4.2.5. Bolagsengagemang	50
4.3. Kriminella samarbeten och överlappning	53
4.3.1. Nätverkskopplingar 1995 till 2016	54
4.3.2. Nätverkskopplingar 2011 till 2016	59
5. KVALITATIVA RESULTAT	64
5.1. Inträden i våldsbejakande extremism	64
5.1.1. Den sociala kontrollen försvagas	64
5.1.2. Interaktion med individer i miljön eller i dess närhet	65
5.1.3. Meningsskapande process	68
5.2. Att lämna våldsbejakande extremistiska miljöer	70
5.2.1. Desillusion och konkurrerande lojaliteter	71
5.2.2. Våldets och kriminalitetens betydelse	73
5.2.3. Deltagandets och utträdet konsekvenser	75
5.2.4. Avradikaliserade?	78
6. DISKUSSION OCH SLUTSATSER	80
6.1. Brottslighetens dimensioner	80
6.2. Ålder och kön	81
6.3. Födelseregion och utbildning	82
6.4. Socialtjänstens insatser och psykisk ohälsa	83
6.5. Radikalisering	84
6.6. Organisering och överlappning	85
7. PROJEKTPUBLIKATIONER	86
8. REFERENSER	88

Förord

Den här rapporten ger en första beskrivning av forskningsdata som sammanställts och samlats in vid Institutet för Framtidsstudier med ekonomiskt stöd från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Projektet har möjliggjorts genom gott och förtroendefullt samarbete mellan flera myndigheter. Vi vill rikta ett särskilt tack till Polismyndigheten och Säkerhetspolisen som delat med sig av sina uppgiftssamlingar. Vi vill också rikta vårt stora tack till andra myndigheter som varit behjälpliga i att ta fram och samordna information: Brottsförebyggande rådet, Statistiska centralbyrån, Socialstyrelsen, Bolagsverket, Rättsmedicinalverket, samt många kommuner.

Vi vill också tacka personalen på de verksamheter vi varit i kontakt med för att hjälpa oss finna personer att intervjua. Ett varmt tack också till de intervju-personer som generöst delat med sig av sin tid och sina erfarenheter.

Stockholm 2018,

Gustaf Arrhenius

VD, Institutet för Framtidsstudier

Christofer Edling

Projektledare

Sammanfattning

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har finansierat två projekt (MSB 2016–486, 2016–7045) med syfte att studera *våldsbejakande organisering och antisociala karriärer* och överlappningen mellan *organiserad brottslighet och jihadism*. Centrala frågor är hur dessa miljöer uppstår och utvecklas över tid och hur de samspelar med varandra: Varför söker sig människor till dem? Vilken social funktion har radikala idéer och våldsutövning för formeringen av grupperingar inom dessa miljöer? Projekten syftar till att identifiera dels mekanismer som förklarar formeringen av sådana miljöer, dels kritiska faktorer i den process som leder individen in i sådana miljöer. Empiriskt utgår projekten i första hand från en databas som konstruerats utifrån information från Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Brottsförebyggande rådet, Statistiska Centralbyrån, Socialstyrelsen, Bolagsverket, Rättsmedicinalverket samt kommunala förtroendemannaregister. Informationen i databasen fördjupas och kompletteras genom en separat intervjuundersökning utan koppling till databasen.

I denna rapport presenteras de första beskrivningarna av de två empiriska materialen. Studiepopulationen utgörs av den svenska antagonistiska miljön, ett samlingsbegrepp för organiserad brottslighet och våldsbejakande extremistmiljöer. I den återfinns 15 244 individer. I rapporten görs en åtskillnad mellan följande antagonistiska organiseringstyper: nätverk, partiella organisationer, gatugång, MC-gång, maffia, fotbollsfirmer, islamistiska, autonoma, vit makt samt övriga extremister.

Medelåldern är 26 år och den vanligaste åldern i populationen (typåldern) är 19 år. Studiepopulationen består till 92 procent av män och 67 procent av individerna är födda i Sverige. Andelen utlandsfödda varierar dock, från 3 procent i vit makt-miljön till 72 procent i den islamistiska miljön. Ungefär halva studiepopulationen har gymnasieutbildning (46 %) eller högre (8 %). Den autonoma miljön har högst andel högutbildade individer (20 %), medan fotbollsfirmer och MC-gång har den högsta andelen gymnasieutbildade individer (58 % respektive 54 %).

Cirka 19 procent av studiepopulationen har varit föremål för socialtjänstens insatser under barndomen och uppväxttiden. Vanligast är detta bland de som

tillhör gatugång och partiella organisationer (27 % respektive 24 %). Allvarligare psykiatriska tillstånd är ovanliga, men 45 procent av studiepopulationen har erhållit en psykiatrisk diagnos. Minst psykiatriskt belastad är den islamistiska miljön och mest belastad är kategorin övriga extremister.

Under perioden 1995–2016 var 13 271 individer i studiepopulationen skäligen misstänkta för minst ett brott vid minst ett tillfälle, vilket motsvarar 5,5 procent av det totala antalet brottsmisstankar under perioden. Tillsammans med sina medmisstänkta står de för 25,6 procent av det totala antalet brottsmisstankar. Under perioden 2011–2016 var 11 706 individer i studiepopulationen skäligen misstänkta för minst ett brott vid minst ett tillfälle, vilket motsvarar 8 procent av det totala antalet brottsmisstankar under perioden. Tillsammans med sina medmisstänkta står de för 22,7 procent av det totala antalet brottsmisstankar.

Det finns en överlappning i brottsliga samarbeten mellan de olika miljöerna. Vissa organiserings typer (MC-gång, nätverk och fotbollsfirmor) överlappar varandra i större omfattning, och fungerar också som bryggor mellan andra miljöer. De olika miljöerna uppvisar dock olika grader av organisering. Organiserings typerna inom organiserad brottslighet visar högre misstänkt delaktighet i brottslighet generellt, högre nivåer av misstänkt brottslighet i den tidiga ungdomen, och högre grad av bolagsengagemang. Extremistmiljöerna har fler individer som inte är misstänkta för brottslighet än organiserings typerna inom organiserad brottslighet. Bland extremistmiljöerna avviker den islamistiska miljön något. Dels uppvisar miljön vissa likheter med den organiserade brottsligheten när det kommer till demografisk bakgrund. Miljön har också en fragmenterad struktur som i vissa delar präglas av en hög grad av sammanhållning och i andra delar består av en hög andel isolerade individer och individer som samarbetar i mycket liten utsträckning.

Intervjuer med 12 individer som deltagit i våldsbejakande extremism har fokuserat på inträdes- och utträdesprocesser. I intervjuerna framträder en komplex bild av dessa processer. Varken inträdet eller utträdet tycks primärt drivas av kognitiva mekanismer; snarare pekar intervjuerna på att en kognitiv förändring sker i samklang med en uppsättning sociala mekanismer och att det är i det samspelet som en viss världsuppfattning utvecklas. Intervjuerna visar också att individens förhållningssätt till kriminalitet och våldsanvändning är en viktig dimension för att förstå in- och utträdesprocesser.

Det finns unika drag hos olika organiserings typer. Men likheterna och överlappningen mellan miljöer medför att det kan finnas synergieffekter i att samordna förebyggande och bekämpande insatser mot dessa miljöer, och att samhällsaktörer med olika uppdrag kan dra lärdomar av forskning och insatser riktade mot de olika miljöerna.

Summary

The Swedish Civil Contingencies Agency (MSB) has funded two projects (MSB 2016-486, 2016-7045) aimed at studying violent organizing, anti-social careers and the intersection between organized crime and jihadism. The central questions are how these milieus arise and evolve over time and how they interact with each other: Why do individuals seek them? What social function do radical ideas and violence have for the formation of groups within these milieus? The projects aim at identifying mechanisms underlying the formation of such milieus, as well as factors critical to the process by which individuals are steered into them. Empirically, the projects are primarily based on a database containing records from the Swedish Police, the Swedish Security Service, the National Council for Crime Prevention, Statistics Sweden, the National Board of Health and Welfare, the Swedish Companies Registration Office and the National Board of Forensic Medicine. The records have been supplemented by the results of an interview study unrelated to the database.

This report presents the first description of the two empirical datasets. The study population consists of the Swedish antagonistic milieu, an umbrella term for organized-crime and violent-extremist milieus. There are 15,244 individuals in the study population. The report makes a distinction between the following antagonistic organizational types: criminal networks, partial organizations, street gangs, outlaw motorcycle clubs, organized-crime syndicates, football firms, violent Islamic extremism, left-wing autonomous movements, white-power groups, and other extremists.

The average age of individuals in the study population is 26 years, with the most common age being 19 years. Ninety-two percent of the study population is male, and 67 percent were born in Sweden. The proportion of individuals born abroad varies, however, across from organizational types, from 3 percent in the white-power milieu to 72 percent among adherents to violent Islamic extremism. Approximately half of the study population have an upper secondary education (46 %) or higher (8 %). Autonomous movements have the highest proportion of highly educated individuals (20 %), while football firms and motorcycle clubs have the highest proportion of high-school-educated individuals (58 % and 54 %, respectively).

About 19 percent of the study population have been the subject of social-service interventions during childhood and adolescence, with interventions

being most common among those belonging to street gangs and partial organizations (27 % and 24 %, respectively). Serious psychiatric conditions are uncommon in the study population, but 45 percent have received a psychiatric diagnosis, with diagnoses being most common among other extremists and least common among adherents to violent Islamic extremism.

Between 1995 and 2016, 13,271 individuals in the study population were suspected of at least one crime on at least one occasion, corresponding to 5.5 percent of the total number of crime suspicions; and together with their co-offenders, they accounted for 25.6 percent of the total number of crime suspicions during the period. Between 2011 and 2016, 11,706 individuals in the study population were suspected of at least one crime, corresponding to 8 percent of the total number of offenses; and together with their co-offenders, they accounted for 22.7 percent of the total number of crime suspicions during the period.

Criminal collaboration occurs across the different milieus, with overlapping membership between organizational types (motorcycle clubs, networks and football firms) functioning as a bridge between them. At the same time, the various milieus exhibit different degrees of organizing: whereas members of organized-crime types display a high degree of corporate commitments, as well as high levels of both crime suspicions in general and suspicions in early youth, individuals in extremist milieus are less likely to ever have been suspected of a crime. Among extremist milieus, violent Islamic extremism is slightly different from the rest: on the one hand, it bears similarities with organized crime with regard to demographic background; yet, on the other hand, it has a fragmented structure, characterized by both a high degree of cohesion and a high proportion of isolated individuals and individuals who cooperate loosely.

The 12 interviews with individuals who have participated in violent extremism have focused on entry and exit processes and describe a complex picture in that regard. Neither entry nor exit seems to be primarily driven by cognitive mechanisms; rather, the interviews indicate that a cognitive change occurs in conjunction with a set of social mechanisms, and that it is in this interaction that a certain worldview evolves. The interviews provide insight into an essentially solitary social process whereby the individual develops his worldview, and also demonstrate that the individual's approach to crime and violence is an important dimension for understanding entry and exit processes.

All in all, there are unique characteristics in the various organizing types. Still, similarities and overlapping membership suggest that, by coordinating preventive and combative efforts, synergistic effects can be achieved. In combination with research, such efforts can, in turn, inform societal agencies charged with addressing the problem of organized-crime and violent-extremist milieus.

Inledning

Utsatta områden, tongivande kriminella aktörer, internationell brottslighet, brottsaktiv inhemsk extremism och terrorism utgör under perioden 2018 till 2022 de fyra inriktningar som ska prioriteras i polisens brottsbekämpande arbete (Polismyndigheten, 2018). Enligt Säkerhetspolisen har säkerhetsläget i vår del av världen försämrats och hoten mot Sverige är större än de varit på många år (Säkerhetspolisen, 2017). Företeelser som våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet är bland de högst prioriterade säkerhetsutmaningarna för Sverige (Statsrådsberedningen, 2017) såväl som för EU och FN (se t.ex. SC/9867/2010; SC/2178/2014; SC2396/2017; COM379/2016). Möjligheterna att förebygga och begränsa organiseringen av dessa företeelser förutsätter kunskap om orsakerna till varför individer söker sig till sådana miljöer och hur dessa miljöer verkar. Trots relativt omfattande forskning på området (se t.ex. Agrell, Petterson & Högardh, 2015) och initiativ på såväl nationell som lokal nivå finns det fortfarande få empiriska studier som syftar till att identifiera mekanismer bakom organiseringen av miljöer där våldsutövning är centralt och mekanismer för individers vägar in i och ut ur sådana miljöer. Även om flera forskningssatsningar har gjorts under senare år så efterfrågar olika samhällsaktörer mer empirisk forskning (Säkerhetspolisen, 2008; Säkerhetspolisen, 2010; Kriminalvården, 2017; SOU 2017:67).

Med anledning av frågornas aktualitet och avsaknad av empiriska studier, i synnerhet forskning som kombinerar kvantitativa studier med kvalitativa ansatser, har två projekt initierats för att undersöka hur dessa miljöer uppstår, upprätthålls och samspelar med varandra. I förlängningen är ambitionen att bättre kunna förebygga deras uppkomst och konsekvenser. År 2016 beslutade Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) att finansiera två projekt (MSB 2016–486, 2016–7045) med syfte att studera *våldsbejakande organisering och antisociala karriärer* samt överlappningen mellan *organiserad brottslighet och jihadism*. Projekten är starkt sammanlänkade genom att de berör besläktade frågor och teman, har liknande teoretisk förankring och utgår ifrån samma empiriska material. För enkelhetens skull kommer vi därför att tala om "projektet", "studien" och "undersökningen" när vi beskriver projekten.

MSB benämner de miljöer som undersöks i denna rapport – våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet – som antagonistiska miljöer. Det är ett samlingsbegrepp som syftar till att fånga organiserade aktörer som ägnar sig åt aktiviteter som i förlängningen utmanar statens våldsmonopol (Agrell, Pettersson & Högardh, 2015). I denna rapport använder vi utöver MSB:s begrepp främst begreppen *organiserad brottslighet* och *våldsbejakande extremism* med tillhörande underkategorier, dels eftersom materialet kommer från Polismyndigheten och Säkerhetspolisen, som använder dessa benämningar, dels på grund av att begreppen är mer etablerade i forskningen. Vi är väl medvetna om att även dessa begrepp saknar vedertagna definitioner, vilket har bidragit till både begreppsförvirring och gränsdragningsproblematik (se t.ex. Carlsson, 2016; Rostami, 2016). Begreppens flytande karaktär har även lämnat utrymme för tolkningar som lett till konsekvenser för rättstillämpning och policyutveckling (Flyghed, 2013; Rostami, 2016). Vi menar ändå att begreppen fungerar relativt väl för att operationalisera de fenomen som vi studerar. I syfte att stärka kunskapsläget om organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism avser vårt projekt att undersöka:

1. Hur den antisociala karriären ser ut för de individer som ingår eller har ingått i sådana miljöer.
2. Vilka faktorer som har betydelse för inträde, utträde, tillfälligt avbrott och upphörande av antisociala karriärer inom sådana miljöer.
3. Hur uppväxtförhållandena – i form av bland annat utbildning, psykisk ohälsa och sociala interventioner under uppväxten – ser ut för personer anknutna till dessa olika miljöer och hur de skiljer sig åt mellan grupperna och från uppväxtförhållandena hos studiens kontrollgrupper.
4. Hur sådana miljöer organiseras.
5. Vilken organiseringsgrad och växelverkan som finns mellan olika sådana miljöer.
6. Om organiseringsgraden i sådana miljöer kan påverkas genom riktade insatser och vilka mekanismer som kan användas för att framgångsrikt förebygga och förhindra dessa företeelser.
7. Vilka riktlinjer och insatser som bör formuleras och initieras för att öka samhällets motståndskraft och skydd mot sådana miljöer.

Föreliggande rapport besvarar inte dessa frågor fullödigt. Rapporten är huvudsakligen beskrivande och utgör en första redogörelse för det empiriska materialets grundläggande egenskaper. Redan här framträder emellertid relevanta beskrivningar av den antagonistiska miljön i samtidens Sverige som vi menar kan ha ett värde som gemensam referenspunkt för olika samhällsaktörer som arbetar förebyggande och bekämpande. Analysarbetet är pågående och det är

därför viktigt att påpeka att slutsatserna ska betraktas som preliminära.

Rapporten har följande disposition. Efter en kortare bakgrund presenteras projektets teoretiska förankring i social organiseringsteori och studiet av kriminella karriärer. Därefter redogörs för de båda datamaterialen och de metoder som används. Avsnittet *Material och metod* följs av ett resultatavsnitt där beskrivande resultat presenteras i två steg: dels de fynd som berör miljöernas organiseringsdimensioner, dels de som behandlar individers in- och utträden ur våldsbejakande extremism. Avslutningsvis presenterar vi ett antal preliminära slutsatser, med implikationer för både framtida forskning och policyutveckling.

1.1. Bakgrund

Brottsligheten i Sverige ligger på en stabil nivå (Brå, 2018a). Exempelvis har antalet bostadsinbrott och personrån varit oförändrade under i stort sett hela 2010-talet och andelen som uppger att de utsatts för misshandel har minskat. Även om det dödliga våldet har ökat sedan år 2013, ligger det fortfarande på en lägre nivå än toppnoteringen från 1989 (Brå, 2015). När det gäller ungdomskriminaliteten som helhet uppvisar även den en stabil eller lätt nedåtgående trend (Estrada, 2017) och landets yngre födelsekohorter är betydligt mindre brottsbelastade än äldre födelsekohorter (Sivertsson, 2018). Samtidigt visar Sivertsson (2018) att medan kohorternas lagöverträdare visserligen har blivit färre över tid (en minskning i prevalens), har antalet brott per lagöverträdare blivit fler (en ökning i incidens).

Den här rapporten behandlar företeelser som är mer eller mindre organiserade. En betydande andel brott, inte minst grova sådana, utförs inom ramen för någon form av samarbete mellan individer. Sådan brottslighet uppfattas ofta som ett större problem än brottslighet med en ensam gärningsperson. Medan förekomsten av grupper som använder våld inte på något sätt är ett nytt fenomen har Sverige haft en negativ utveckling av det våld som utförs av mer eller mindre organiserade aktörer. En stor andel av dessa aktörer ingår med stor sannolikhet i detta projekts empiriska material.

Även om det totala antalet fall av dödligt våld inte har ökat sedan 1990-talet har skjutvapenvåldets karaktär förändrats. Andelen dödligt skjutvapenvåld kopplat till kriminella konflikter har ökat från 18 procent i början av 1990-talet till 48 procent under perioden 2008 till 2013 (Brå, 2015). Studier av både det dödliga och icke-dödliga skjutvapenvåldet visar en femfaldig ökning bland män mellan 15 och 29 år under perioden från 1996 till 2015, medan ökningen bland män 30 år och äldre var avsevärt mindre. I samma studie jämfördes utsattheten för dödligt skjutvapenvåld i Sverige med 12 andra europeiska länder, och bland män mellan 15 och 29 år hade Sverige högst dödligt skjutvapenvåld per capita (Sturup m.fl., 2018). Även om antalet patienter som skrivs in på sjukhus

för att ha utsatts för våld minskar så ökar just de som vårdas för skottskador (Socialstyrelsen, 2017). Samtidigt har användningen av illegala handgranater ökat i Sverige. Mellan 2011 och 2016 detonerade minst 77 handgranater i Sverige, varav 54 skedde i Stockholm, Göteborg och Malmö; en utveckling som saknar motsvarighet i andra europeiska länder (Sturup, Gerell & Rostami, 2017; Rostami, 2017).

Utvecklingen av skjutvapenvåld och handgranatsdetonationer är starkt koncentrerad till socialt utsatta områden i svenska storstäder, där levnadsvillkoren är betydligt sämre och individernas resurser svagare (Sturup m.fl., 2017; Sturup, Gerell & Rostami, 2017). Våldet drabbar främst unga män som är aktiva i, eller vistas i närhet till, kriminella miljöer (Sturup m.fl., 2017). Parallellt med denna ökning minskar uppkläringen av dödligt våld, en minskning som drivs av en nedgång i uppkläringen av just det dödliga våld som begås med skjutvapen (Granath & Sturup, 2018). Sådana trender riskerar att urholka medborgarnas tilltro till rättsväsendet och resultera i det som inom kriminologin ofta benämns legal cynism, ett tillstånd där de brottsbekämpande och rättsvårdande myndigheterna i vissa områden ses som illegitima, icke-responsiva och oförmögna till att säkerställa allmänhetens trygghet och säkerhet (Kirk & Matsuda, 2011).

Vid sidan av en ökning av skjutvapenvåldet finns det också andra oroande trender. Sverige är ett av de länder i Europa som har haft flest konfliktresenärer till Syrien och Irak per capita (Gustafsson & Ranstorp 2017; Rostami m.fl., 2018). Mellan 2012 och 2016 reste 267 personer bosatta i Sverige till Irak och Syrien för att ansluta sig till terrororganisationer som Islamiska Staten (IS) och Al-Qaida (Gustafsson & Ranstorp, 2017). I en svensk studie av avlidna konfliktresenärer till Syrien och Irak har det konstaterats att majoriteten av dessa varit misstänkta för brott innan de reste och att en betydande andel hade begått brott tillsammans med andra (Rostami m.fl., 2018). Samtidigt har ett antal individer ur vit makt-miljön anslutit sig till konflikten i Ukraina (Svenska Dagbladet, 2014). Expo (2018) rapporterar kraftigt ökad aktivitet i vit makt-miljön, nästan en fördubbling mellan 2008 och 2017, vilket kan tolkas som ett tecken på ökad mobiliseringsförmåga och grad av aktivism i dessa grupper.

1.2. Organisering, karriärer och överlappning

I projektet kommer vi att studera hur våldsbejakande miljöer är organiserade genom att undersöka hur de samarbetar internt och externt och hur miljöerna samspelar med varandra. För det andra kommer projektet att undersöka individernas vägar in i och ut ur våldsbejakande miljöer, där särskilt fokus riktas

mot de faktorer, händelser och processer som är av betydelse för en individs deltagande över tid. Genom att ställa denna typ av frågor hoppas vi komma närmare en djupare förståelse av hur samhällets motståndskraft mot sådana företeelser kan stärkas och utvecklas.

En central fråga är hur miljöerna uppstår och utvecklas över tid, samt vilken social funktion radikala idéer och våldsutövning har för formeringen av grupperingar inom miljöerna. Ett annat fokus är att studera samspelet och dynamiken mellan miljöerna, det vill säga undersöka förekomsten av eventuell överlappning mellan organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism. Miljöernas överlappning är särskilt viktig att undersöka, eftersom den kan skapa en fusion av problem som kan resultera i omfattande och oförutsedda risker för samhället.

Teoretisk bakgrund

För att besvara frågor om organisering och växelverkan mellan olika miljöer tar projektet sin utgångspunkt i social organisationsteori. Utifrån denna referensram studeras uppkomsten, upprätthållandet och nedbrytningen av organisering inom olika miljöer, men också hur olika organisationselement samspelar med varandra. Vi försöker utifrån social organisationsteori förstå hur kriminella och våldsbejakande miljöer organiserar sig och vilken betydelse olika organisationselement har för respektive miljö. Projektets långsiktiga ambition är att identifiera mekanismer som uppstår då individer, nätverk och organisationer interagerar med varandra och i sin tur även påverkar varandra (Ahrne, 1994).

Föreställningen om att det finns antisociala karriärer har sin grund i begreppet antisocialt beteende, som ofta syftar på att en individ genom ett visst handlande kan åsamka skada mot samhället (se t.ex. Millie, 2008), ofta operationaliserat som någon form av brottslighet (se t.ex. Moffitt, 1993). I sammanhanget bör läsaren hålla i minnet att det deltagande som vi fokuserar på (se nedan) i sig inte är kriminaliserat, även om det ofta kan ligga nära brottsligt handlande. För att undersöka vägar in i och ut ur våldsbejakande miljöer belyser vi likheter och skillnader i karriärer *inom* individer eller grupper över tid (se Blumstein m.fl., 1986; Sivertsson, 2018). Med andra ord, vad är det som gör att en individ börjar delta i en viss miljö, gör så under en viss tid och sedan – oftast – lämnar miljön?

2.1. Social organisering

Det grundläggande element som skiljer organisering från andra sociala aktiviteter är att individer förbinder sig att samarbeta för att nå ett gemensamt mål. De som ingår i organiseringen accepterar, och kommer överens om, hur processen ska kontrolleras (Ahrne, 1990). För att manifesteras tillhörighet skapas en identitet som syftar till identifikation med organisationen.

Ett återkommande samarbete skapar i sin tur ett behov av arbetsdelning och specialisering. Individerna beslutar vad som ska genomföras och av vem. Det innebär att handlingar i en organisation koordineras i syfte att uppnå önskade

mål (Ahrne, 1990; Ahrne, 1994). För att nya och andra medlemmar ska klara sina uppgifter behöver det finnas regler för vad som ska göras, när och hur. Detta skapar ett ideologiskt sammanhang i form av organisationskultur som underlättar exempelvis en introduktion av nya medlemmar. Förenklat kännetecknas en organisation av tillhörighet, kollektiva resurser, kontroll och utbytbarhet (Ahrne, 1990). Vår utgångspunkt är att *organisering* kan förstås som en strategi för att kontrollera olika typer av kollektiva resurser, materiella som immateriella, där individer får ökat handlingsutrymme och tillgång till resurser som de inte skulle kunna skaffa sig på egen hand (Ahrne, 1994; Ahrne & Brunsson, 2011; Ahrne & Hedström, 1999).

I en brottslig kontext kan kollektiva resurser vara av materiell art, såsom vapen, verktyg och förvaringsmöjligheter. De kan också vara immateriella, exempelvis i form av status, ideologi, förmåga till att genomföra aktioner, eller symboler. Dessa resurser definierar alltså en form av kollektiv nytta för ett (större) antal individer samtidigt som organisering används som ett effektivt sätt att utesluta fripassagerare. Vi menar också, baserat på tidigare forskning, att våldsamma konflikter, internt och externt, har en sammanhållande roll i kriminell organisering (t.ex. Simmel, 1904; Thrasher, 1927; Rostami, 2016).

Organisering är inte ett statiskt tillstånd utan en dynamisk process: det finns grader av organisering, och social organisering omfattar ett antal grundläggande element, såsom *medlemskap*, *hierarki*, *regler*, *övervakning* och *sanktioner* (Ahrne & Brunsson, 2011). Dessa kan i sin tur uppvisa olika egenskaper. Exempelvis kan medlemskap i en organisation vara frivilligt eller tvingande. Medlemskap kan erkännas i form av identifikation, exkluderas genom negativa sanktioner eller vara tidsbegränsat. Organisationer kan sanktionera beteenden genom belöning eller bestraffning, och för att det ska vara möjligt för organisationer att ha sanktioner måste de ha någon form av regler som ska övervakas.

En social enhet som uppvisar samtliga dessa element kan definieras som en komplett eller formell organisation, exempelvis ett etablerat MC-gäng. En enhet som uppvisar ett eller några element är en partiell organisation. Social ordning uppstår inte endast genom social organisering. En stor del av den sociala ordningen har sin grund i institutionaliserat handlande, där individer genom socialisation lär sig att ta vissa typer av handlande för givna. Exempel på detta kan vara föreställningar om hur ett kriminellt gäng skall vara organiserat och hur en gängmedlem skall markera sin medlemstillhörighet genom symboler och specifika beteendemönster.

Institutioner och nätverk existerar mellan och utanför organisationer samtidigt som en stor del av interaktionen inom organisationer bygger på institutionaliserade beteendemönster (Ahrne & Brunsson, 2011). Nätverk uppstår till skillnad från organisationer spontant och växer genom interaktion där inflytande beror på antalet och vilken sorts kontakter aktören har. De består av

informella strukturer av relationer som förbinder sociala aktörer, som kan vara personer, grupper eller organisationer. Relationer i nätverken är icke-hierarkiska och upprätthålls genom ömsesidighet, tillit och socialt kapital (Borgatti & Foster, 2003; Podolny & Page, 1998). De relationer som utgör ett nätverk är inbäddade i andra sociala relationer och gränserna för ett nätverk är flytande (Borgatti & Foster, 2003; Thompson, 2003).

Institutioner kan till skillnad från organisationer beskrivas som en uppsättning regler och lagar som strukturerar mänskligt beteende (North, 1990) och reproducerar beteendemönster där normer och föreställningar tas för givet (Meyer & Rowan, 1977; Berger & Luckmann, 1966; Thomas m.fl., 1987). I en brottslig kontext kan en formalisering och i förlängningen institutionalisering av brottsliga samarbeten, ses som ett slags omvandling av basala maktresurser, som våld, till mer effektiva resurser, som varumärkesetablering.

2.2. Antisociala karriärer

Jämfört med andra grupper är *unga män* kraftigt överrepresenterade i våldsbejakande extremism, organiserad brottslighet och fotbollsfirmor (se t.ex. Brå, 2009; Gustafsson & Ranstorp, 2017; LaFree m.fl., 2018; Monahan, 2012). Som prediktorer är kön och ålder emellertid kraftigt begränsade: majoriteten av alla unga män deltar inte i dessa miljöer, och av de som faktiskt deltar är alla inte unga och en inte obetydlig andel är kvinnor (Sturup & Långström, 2017). I ett försök att förklara varför vissa individer deltar i (och varför de lämnar) sådana miljöer, tenderar forskningen att lägga framförallt ålder åt sidan och istället studera andra faktorer av betydelse (kön har nyligen uppmärksammats av bl.a. Kimmel, 2018).

Att helt utelämnat åldersfaktorn medför risken att missa en central dimension i förståelsen av både inträden i och utträden ur våldsbejakande miljöer. I takt med att individen åldras inträffar biologiska, psykologiska och sociala förändringar som påverkar hennes framtida handlande, även i relation till brott och avvikande beteenden (Elder, 1998; Farrington, 2003). Jämfört med en ansats som undersöker likheter och skillnader mellan individer (t.ex. mellan män och kvinnor, inrikes- och utrikes födda, lågutbildade och högutbildade, etc) så anlägger vi ett livsförloppsperspektiv som fokuserar på kontinuitet och förändring inom individer över tid (Carlsson & Sarnecki, 2015). I ett sådant perspektiv är individens ålder en nyckelfaktor i analysen, om än inte som prediktor.

Man skulle kunna tänka sig att ju yngre en person är, desto mer tillgänglig är individen för dessa miljöer – men sambandet är inte linjärt (McAdam, 1986). På grund av den sociala kontroll och tillsyn som vanligen präglar barnets liv, är sannolikheten för deltagande i mycket unga år tvärtom mycket låg. Under en ganska kort period i den senare delen av ungdomen och begynnelsen av

vuxenlivet däremot, är individen både relativt fri från den kontroll och tillsyn som präglade barndomen, och samtidigt ännu inte inlemmad i de projekt som präglar vuxenlivets vardag (McAdam, 1986). Under denna tid ökar också deltagandet i grupper där våld förekommer (se t.ex. Brå, 2009; Klausen, Morrill & Libretti, 2016).

På samma sätt kan utträdesprocesser förstås. Deltagande i miljöer där våld förekommer, oavsett om det handlar om gängrelaterad brottslighet eller extremism, är ofta begränsat till några få år varefter individen lämnar det bakom sig (se t.ex. Carlsson, 2016; Carson & Vecchio, 2015). Viljan att lämna miljön uppstår vanligen i och med att individen närmar sig och kliver in i vuxenlivet (Dalgaard-Nielsen, 2013; Ferguson, Burgess & Hollywood, 2015; White, 2010). Mycket talar alltså för att deltagandet i våldsbejakande extremism och gängrelaterad brottslighet är livsförloppsrelaterat.

Deltagandets implikationer för andra relevanta dimensioner av individens liv måste också beaktas, så som hennes framtida anknytning till arbetsmarknaden eller relationsstatus i vuxenlivet (se Nilsson & Estrada, 2009). Här förskjuts alltså deltagandet i sig från att vara ett utfall till att bli en förändringsfaktor. Eftersom brottslighet kan ha betydande konsekvenser för levnadsvillkor i vuxenlivet, är det tänkbart att detsamma gäller för deltagande i exempelvis våldsbejakande extremism (se t.ex. Simi & Futrell, 2009).

Material och metod

Projektets empiriska kärna består av två datamaterial. Ett bygger på information från en mängd olika myndigheter som samkörts för att skapa en anonymiserad databas med uppgifter om individer inom olika typer av våldsbejakande miljöer, organiserad brottslighet och fotbollsfirmor, samt kontrollgrupper. Databasen utgör grund för projektets fortsatta analyser. All samkörning har hanterats av Statistiska centralbyrån. Databasen är död, vilket innebär att nyckeln är förstörd och att ingen ny information kan påföras. Det andra är ett intervjumaterial bestående av relativt omfattande intervjuer med ett mindre antal individer som har erfarenhet av våldsbejakande extremism. Intervjumaterialet är levande, i den meningen att nya intervjuer genomförs i den utsträckning vi kommer i kontakt med personer som vill prata med oss. I följande avsnitt ges en beskrivning av dessa två material.

3.1. Databasen

Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet är svårtillgängliga men viktiga forskningsfält. Därför är det inte ovanligt att studier av dessa miljöer baseras på just polisiära data och det är viktigt att i den mån det är möjligt undersöka sådana frågor (Atran m.fl., 2017). Med undantag för ett fåtal internationella databaser, som Profiles of Individual Radicalization in the United States (PIRUS; se LaFree m.fl., 2018), är tillgången till kvantitativa material som kan undersöka frågor om våldsbejakande extremism näst intill obefintlig (se dock Gustafsson & Ranstorp, 2017; Rostami m.fl., 2018).

Studiepopulationen består av de personer som förekommer i Polismyndighetens uppgiftssamlingar över så kallade antagonistiska miljöer. Dessa omfattar våldsbejakande extremism, fotbollsfirmor, medlemmar i olika typer av kriminella gäng, brottsliga aktörer utan grupptillhörighet i socialt utsatta områden och andra individer i den organiserade brottsligheten. Här ingår även uppgifter från Säkerhetspolisen över aktiva individer inom de tre våldsbejakande extremistmiljöerna och som de senaste åren kunnat knytas till händelser som varit aktuella i myndighetens uppföljning av misstänkt ideologiskt motiverad

brottslighet, samt enskilda personer enligt ovan men utan tydlig koppling till en organisation, grupp eller miljö. Säkerhetspolisens uppgifter omfattar den islamistiska miljön, vit makt-miljön och den autonoma miljön. För att utesluta överlappningen har uppgifter från dessa två myndigheter slagits ihop till en grupp unika individer som vi benämner studiepopulationen.

I syfte att skydda enskildas grundläggande rättigheter vid behandling av personuppgifter kräver en myndighets personuppgiftsbehandling ett tydligt rättsligt stöd. Personuppgifter får behandlas om det behövs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet, utreda eller beivra brott, eller fullgöra förpliktelser som följer av internationella åtaganden. Vid varje personuppgift som inkommer exempelvis till Polismyndigheten måste en bedömning göras om det finns rättsliga förutsättningar för att spara uppgiften. Den enda information som Polismyndigheten och Säkerhetspolisen lämnat till forskargruppen är en indikator som innehåller uppgift om en individs koppling till en gruppering eller miljö (eller flera). Det ger oss möjlighet att sortera studiepopulationen efter organiseringsstyp (exempelvis MC-gäng eller fotbollsfirma), och om dessa varit konfliktresenärer. Ingen annan information har lämnats till forskargruppen och all information lämnades ut i anonymiserad form.

Tillsammans lämnade Polismyndigheten och Säkerhetspolisen information om 17 855 individer. Vid en samkörning med SCB:s befolkningsregister identifierades 1 817 ofullständiga personnummer, 734 felaktiga personnummer, samt 60 återanvända¹ personnummer. Sådana personnummer går inte att samköra med data från andra myndigheter. Eftersom ett fokus i projektet är individers nätverkskopplingar och livsförlopp behöver vi också kunna säkerställa att samma person utgör den faktiska mätpunkten oavsett tidpunkt. Efter att dessa har exkluderats består studiepopulationen av 15 244 individer. De 1 817 ofullständiga personnumren tillhör individer som saknar fullständigt svenskt personnummer. Detta indikerar att andelen utrikes födda är underskattad i studiepopulationen med upp till drygt 10 procent.

Polisbaserad information har flera begränsningar ur forskningshänseende. Liksom material som utgår från den registrerade brottsligheten är polisbaserade material resultatet av en selektion av de relationer, tillhörigheter och brott som brottsbekämpande myndigheter har identifierat och registrerat (se t.ex. Brå, 2006). Selektionen kan bland annat bero på polisiära prioriteringar och resurser. Polisen tenderar att registrera personer som de i olika avseenden kommer i kontakt med, vilket innebär att ju längre tid en individ är brottsaktiv desto

1. Återanvända personnummer är personnummer som, med hjälp av information som finns i SCB:s register, ser ut att ha tillhört fler än en individ. Den vanligaste orsaken till återanvändning är att en invandrad person tilldelas en tidigare avliden persons personnummer eller ett personnummer som en person haft tidigare men som ändrats.

högre sannolikhet är det att hen blir föremål för polisens och säkerhetstjänstens intresse (Flyghed, 2000; Klein & Maxson, 2006). Att antalet individer är större i detta material än i tidigare kartläggningar (Säkerhetspolisen, 2009), kan alltså inte omedelbart tas som intäkt för att antalet individer faktiskt har ökat. Skillnaden kan bero på att det polisiära arbetet har blivit mer intensivt och/eller tydligare riktat mot just de miljöer som här står i fokus. Det kan förstås också bero på en kombination av att antalet individer har ökat och att polisens arbete blivit mer effektivt. Det bör påpekas att studiepopulationen sannolikt endast innefattar mer centrala individer och att den faktiska populationen kan vara betydligt större. Studiepopulationens storlek kan rimligtvis betraktas som en minimiskattning av antalet individer som återfinns i den antagonistiska miljön i Sverige idag. Mörkertalet är emellertid okänt.

En annan begränsning i polisbaserade material är så kallad urvalsbias, dvs. faktorer som påverkar urvalet. Det kan handla om att vissa grupper överskattas medan andra underskattas, vilket medför en snedvriden representation i studiepopulationen. Studier av gatugång har exempelvis visat att polisbaserad information kan skilja sig kraftigt från självrapportundersökningar, där polisbaserade data ofta underskattar unga personer, individer ur majoritetsbefolkningen och kvinnliga gängmedlemmar. Detta är en naturlig följd av att polisen tenderar att fokusera på brottsaktiva individer som många gånger också utgör miljöernas kärnmedlemmar (Klein & Maxson, 2006; se Rostami & Mondani, 2015 för vidare diskussion om begränsningar med polisbaserade data för den här typen av forskning). För vårt vidkommande innebär detta att vi riskerar att överskatta studiepopulationens medelålder, andelen utrikes födda, och andelen brottsmisstänkta, samt att vi riskerar att underskatta andelen kvinnor i relation till miljöernas faktiska sammansättning.²

Polisbaserade data tenderar också att fånga de mer synliga brottsstrukturerna med aktiva medlemmar och att missa de mer dolda brottsstrukturerna. Forskning om organiserad brottslighet väljer därför allt oftare att studera de olika former av relationer som individerna kan ha. Det kan handla om att studera vilka personerna har begått brott tillsammans med (s.k. medmisstänkta, efter engelskans *co-offenders*). Det kan också handla om att studera individers sociala, ekonomiska och politiska relationer.

2. Observera att dessa antaganden endast gäller i relation till den faktiska miljöns reella storlek och struktur (som är okänd för oss). Polisbaserade data tenderar att i högre utsträckning inkludera de individer som är mer brottsaktiva. Ett rimligt antagande är därmed att miljöernas faktiska storlek är större än vad våra data anger, men om man kunde beakta miljöerna som helhet är det troligt att andelen brottsmisstänkta totalt sett skulle sjunka, då det kan finnas individer i miljöerna som jämförelsevis har låg (eller ingen) grad av brottsaktivitet och därmed är mindre sannolika att ha blivit misstänkta för brott. Med tillgängliga data har vi ingen möjlighet att direkt pröva dessa antaganden.

Vi har valt att framförallt fokusera på brottsliga relationer och hur de påverkar miljöernas överlappning och nätverksstrukturer.³ Detta ger oss ytterligare en dimension som har bäring på projektets frågeställningar. Utöver studiepopulationens brottslighet studerar vi därför även deras medmisstänkta och medmisstänkta delaktighet i brott och brottsliga relationer till studiepopulationen.

Misstankeregistret etablerades 1995 och vi undersöker studiepopulationens och deras medmisstänkta brottslighet under två perioder, 1995 till 2016 och 2011 till 2016. Vi delar upp tiden i dessa två perioder eftersom studiepopulationen dels består av miljöer som bildats och existerat under olika långa tidsperioder, dels av individer i mycket varierande åldrar. Den kortare perioden, 2011 till 2016, ger en bild av studiepopulationens mer samtida brottslighet, i syfte att kunna ställa denna i en mer adekvat kriminalpolitisk belysning. Det är viktigt att understryka att vi studerar brott där en eller flera personer har blivit just misstänkta. Brott som inte anmälts till polisen och brott som har anmälts men inte lett fram till identifieringen av en skäligen misstänkt ingår inte i misstankeregistret.

3.1.1. Organiseringstyper

Vi studerar den antagonistiska miljön i Sverige utifrån ett antal organiseringsstyper, som spänner från enskilda hotaktörer till brottsliga nätverk, inklusive våldsbejakande politiskt och religiöst motiverade miljöer. Vår klassificering av organisationstyper är myndighetsbaserad snarare än forskningsbaserad eftersom den bygger på den indikator som Polismyndigheten och Säkerhetspolisen tillgängliggjort. Det är alltså viktigt att hålla i minnet att den fångar de svenska miljöer som är mest framträdande och aktuella i myndigheternas prioritering. Klassificeringen följer den indelning som dessa myndigheter gör efter bedömning av inkommen information om samhörighet eller tillhörighet till en våldsbejakande grupp eller miljö. En fördel är att indelningen underlättar jämförelser med andra liknande kontexter eftersom den är mycket vanlig i både nordiska och anglosaxiska forskningsstudier (se t.ex. LaFree m.fl., 2018).

Materialet från Polismyndigheten och Säkerhetspolisen består av 15 244 individer med tillhörighet till någon form av extremistmiljö, fotbollsfirma, kriminell gruppering eller nätverk, och ett fåtal enskilda hotaktörer. Informationen från Polismyndigheten och Säkerhetspolisen indikerar tillhörighet till specifik grupp-/gängnamn eller generell hotmiljö, såsom *MC-gäng*. Vi har utifrån informationen konstruerat fem organiseringsstyper som bygger på principer om kriminell organisering och som tidigare har använts för att studera olika former av kriminellt samarbete (se nedan, samt Rostami m.fl., 2017), a) *nätverk*,

3. I begränsad mån undersöker vi också bolagsengagemang i denna rapport. I ett senare skede kommer vi att studera även andra former av relationer såsom släktskap och förtroendemannauppdrag.

b) *partiella organisationer*, c) *gatugäng*, d) *MC-gäng* och e) *maffia*. Informationen indikerar också tillhörighet till någon form av extremistmiljö eller fotbolls-firma, och omfattar ytterligare fem organiseringsstyper: f) *fotbollsfirma*, g) *islamista*, h) *autonom*, i) *vit makt-miljö*, samt j) *övriga extremister* (personer som inte kan anses ha en tydlig koppling till organisation, grupp eller miljö).

Tabell 1. Studiepopulationen uppdelad efter antal individer inom olika organiseringsstyper

Organiseringstyp	Antal individer
Nätverk (a)	5 094
Partiella organisationer (b)	719
Gatugäng (c)	776
MC-gäng (d)	5 693
Maffia (e)	486
Fotbollsfirmor (f)	835
Islamistisk (g)	785
Autonom (h)	193
Vit makt (i)	382
Övriga extremister (j)	281
Studiepopulationen totalt	15 244

Man kan dela upp organiseringsstyperna i tre större ”familjer”: det som vanligtvis benämns organiserad brottslighet (a,b,c,d,e), extremistiska miljöer (g,h,i,j) och fotbollsfirmor (f). Som framgår av Tabell 1, är den numerärt helt dominerande familjen de 83 procent som faller under beteckningen organiserad brottslighet (n=12 768). De extremistiska miljöerna består sammanlagt av 1 641 individer (10,7 %). Bland dem är den islamistiska miljön störst (n=785). Den tredje och minsta familjen är fotbollsfirmorna. Dessa består tillsammans av 835 individer (5,5 %).

Data från Polismyndigheten har levererats i omgångar och består av flera dataset. Det finns exempelvis individer som förekommer i datamaterialet utan att ha någon form av känd grupp tillhörighet, t.ex. vissa brottsaktiva individer i socialt utsatta områden. De är inte självmarkerande⁴ och polisen har heller inte ansett att de tillhör ett återkommande brottsligt samarbete eller en brottslig

4. Självmarkerande/självdefinierade grupper innebär att medlemmar i en gruppering har en formaliserad organisering och där gruppen genom att till exempel bära symboler såsom västar eller andra klädesplagg visar sin tillhörighet till gruppen.

sammanslutning. Vi har därför valt att dela in dessa i kategorin *nätverk*, trots att individerna inte nödvändigtvis utgör en del av en organisation. Utifrån vår teoretiska utgångspunkt är nätverk en uppsättning relationer som saknar beslut för att kontrollera någon form av kollektiv resurs. Ett nätverk är därför inte organiserat utifrån ett medvetet beslut. De kan däremot ha länkar till andra i studiepopulationen och samarbeta i brott med övriga individer. Personer i kategorin *nätverk* är aktörer som *inte* har en registrerad tillhörighet till någon organisation enligt erhållna data, men som av Polismyndigheten bedöms ha tillräckligt samband med någon form av organiserad brottslig verksamhet för att ha gett grund för registrering.

Personer som har begått projektbaserade brott (bl.a. så kallade "rånkonstellationer"), och grupper som saknar formell organisation men av Polismyndigheten har fått en tillhörighet på grund av längre dokumenterat brottsligt samarbete, har kategoriserats som *partiella organisationer*. Dessa förekom i Polismyndighetens data med en gruppbezeichnung (exempelvis "Brun grupp"). Grupperingar som är självmarkerande MC-klubbar inom den så kallade 1 %-miljön har kategoriserats som MC-gäng och följer strikt Polismyndighetens indelning. Självmarkerande gäng som inte ingår som supportergäng till något MC-gäng men har viss territoriell anknytning, exempelvis grupperingar som Black Cobra, har klassificerats som *gatugäng*. Grupperingar som besitter förmågan till institutionaliserad brottslighet (förmågan till att påverka politiska, kulturella och ekonomiska strukturer i samhället) såsom Södertäljenätverket och andra liknande grupper har kategoriserats som *maffia*.

3.1.2. Kontrollgrupper

En förståelse av våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet förutsätter jämförelser, inte bara mellan organisationstyperna utan också med andra relevanta grupper. Databasen innehåller därför två kontrollgrupper.

Kontrollgrupp I omfattar *syskon* till individerna i studiepopulationen, som inte själva är registrerade i Polismyndighetens eller Säkerhetspolisens uppgiftssamlingar. Genom att jämföra studiepopulationens individer med deras syskon försöker vi kontrollera för möjliga oobserverade genetiska risk-, skydds- och miljöfaktorer som delas av individer i studiepopulationen och deras syskon (Sariaslan m.fl., 2013; Sariaslan m.fl., 2014; Sariaslan, Larsson & Fazel, 2016). Vid jämförelser betyder det att studiepopulationen och kontrollgruppen i hög grad delar familjerelaterade bakgrundsfaktorer, som föräldrars och ursprungsfamiljens sociala utanförskap och brottshistorik, liksom bostadsområdets socio-ekonomiska status. Med en helt oberoende kontrollgrupp finns en påtaglig risk att de skillnader som observeras kan bero på skillnader i underliggande stör-faktorer (s.k. *confounders*) snarare än på den möjliga riskfaktor som för tillfället undersöks. När ofullständiga, felaktiga och återanvända personnummer har

exkluderats ingår 33 094 individer i kontrollgrupp I. I föreliggande rapport undersöks denna kontrollgrupp enbart i relation till psykisk ohälsa. I framtida analyser kommer syskonkontrollerna studeras vidare även för andra faktorer.

Kontrollgrupp II består av individer som förekommer i misstankeregistret men som *inte* är med i studiepopulationen eller är medmisstänkt till någon i studiepopulationen. När ofullständiga, felaktiga och återanvända personnummer har exkluderats ingår 1 428 381 individer i kontrollgrupp II.

Misstankeregistret tillsammans med studiepopulationen har samkörts med SCB:s befolkningsregister. Därifrån har bakgrundsinformation såsom födelse-land, in- och utvandringsår, utbildningsnivå och betyg, disponibel inkomst, samsättningsstatus och släktrelationer inom populationen som syskon, föräldrar och kusiner inhämtats. Därefter har samtliga bakgrundsvariabler inhämtats för studiepopulationen, kontrollgrupperna samt deras föräldrar.

3.1.3. Registerdata

Databasen består av information från 1) studiepopulationen som den definierats av Polismyndigheten och Säkerhetspolisen, 2) det totala Misstankeregistret och Lagföringsregistret från Brottsförebyggande rådet (Brå), 3) Registret över insatser för barn och unga, Dödsorsaksregistret, Register över ekonomiskt bistånd, Medicinska födelseregistret och Patientregistret, samtliga från Socialstyrelsen, 4) Rättsmedicinalverkets data från rättspsykiatriska undersökningar, 5) information om släktskap inom studiepopulationen, samt föräldrar och syskon från Registret över totalbefolkningen, Inkomst- och taxeringsregistret, Longitudinell integrationsdatabas för sjukförsäkrings- och arbetsmarknadsstudier (LISA) samt Skolverkets elevregister, samtliga från Statistiska Centralbyrån (SCB), 6) Bolagsverkets register över samtliga styrelser och firmatecknare från 1994 till 2017, och 7) kommunernas förtroendemannaregister (politiker).

*Misstankeregistret*⁵ och *Lagföringsregistret* administreras av Brå. Lagföringsregistret består av lagföringar mellan åren 1973 och 2016. En uppsättning variabler uppdelade på kalenderår har inhämtats: 1) antal lagföringar, 2) antalet utdömda fängelsedomar, 3) antalet utdömda LSPV/LRV-domar, 4) antalet lagföringar för våldsbrott, 5) antalet lagföringar för sexualbrott, 6) antalet lagföringar för egendomsbrott, 7) antalet lagföringar för skadegörelse, 8) antalet lagföringar för narkotikabrott, 9) antalet lagföringar för övrig brottslighet, och

5. I och med publiceringen av statistiken över handlagda brottsmisstankar 2017 korrigerades statistiken för åren 2013 till 2016 något, till följd av ett tekniskt fel som tidigare inneburit ett mindre bortfall i statistiken under dessa år (Brå, 2018b). Korrigeringen innebar ett tillskott av 258 brottsmisstankar år 2013, 2 230 år 2014, 498 år 2015, och 3 870 brottsmisstankar år 2016. Data från misstankeregistret inkom till projektet innan denna korrigering kunde göras, och dessa misstankar ingår därmed inte i undersökningen. Tilläggen är däremot så få att de inte bör påverka resultaten. I den mån de kan påverka resultaten gör de det i så fall i konservativ riktning, dvs. vi underskattar i så fall brottsligheten.

10) det sammanlagda antalet utdömda fängelsemånader. Misstankeregistret är ett register över personer som registrerats som minst skäligen misstänkta för brott. Registret innehåller olika variabler om brottet såsom person, datum, tid, plats, kön och den myndighet som registrerat misstanken. Samtliga uppgifter från misstankeregistret för perioden 1995 till 2016 har inhämtats och i denna rapport är det framförallt misstankar som är vårt mått på brottslighet, eftersom det innehåller uppgifter om medmisstänka (om två eller flera individer varit misstänkta för samma brott), information som är nödvändig för att kunna genomföra nätverksanalyser. Straffmyndighetsåldern i Sverige är 15 år vilket gör att personer under 15 år inte kan förekomma i misstankeregistret.

Patientregistret administreras av Socialstyrelsen och innefattar bland annat diagnostisk kodning i hälso- och sjukvårdens slutenvård, och sedan 2005 även öppenvård inom sjukhusspecialiteter (men inte allmänmedicin). I denna studie har sjukvårdsbesök kodats enligt diagnoskategori för varje studerad grupp. Diagnoserna som har inkluderats är (ICD-10-kod; WHO, 1992): 1) psykos (F20-F29, F31, F32), 2) neuropsykiatrisk störning⁶ (F84.1, F90), 3) förstärknings- och ångestsyndrom (F32-F39, F40-F42, F44, F45, F48), 4) övriga psykiatriska diagnoser (övriga koder). Utöver dessa har även variablerna 5) någon personlighetsstörning (F60-61), 6) drogmissbruk- och beroende (F11-F19), 7) alkoholmissbruk- och beroende (F10), samt 8) utsatthet för våld inhämtats (X85-Y09).

Ur *Dödsorsaksregistret* har information med bäring på studiepopulationen och kontrollgrupperna inhämtats. Registret innehåller information om dödsorsak och död tid. Vidare har *Registret över socialtjänstens insatser för barn och unga* (antal insatser per år, både frivilliga och tvångsinsatser), *Register över ekonomiskt bistånd* (om individen levit i hushåll som fått bidrag), samt uppgifter från *Medicinska födelseregistret* (födelsevikt och födelselängd samt förlossningskomplikationer) inhämtats.

Vid misstanke om att en person har begått en gärning under inflytande av allvarlig psykisk störning kan domstolen inhämta en rättspsykiatrisk undersökning, som genomförs av Rättsmedicinalverket. Information om året för rättspsykiatrisk undersökning och diagnoser har inhämtats från *Rättsmedicinalverkets register över rättspsykiatriska undersökningar*.

Från SCB har demografiska variabler för individer i studiepopulationen och deras föräldrar samt kontrollgrupperna inhämtats. De demografiska uppgifterna avser födelseår, kön, utbildningsnivå, födelseregion och släktrelationer inom studiepopulationen.

SCB har varitsamordningsmyndighet. Efter samkörning med de ovan nämnda registren består hela databasen av sammanlagt 2 942 011 unika individer där ofullständiga, felaktiga och återanvända personnummer har exkluderats. Resultat redovisas på gruppnivå och inga enskilda individer kan identifieras.

6. Autismspektrumstörning och Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD).

Forskargruppen hanterar enbart anonymiserade data. Alla nycklar som har använts vid samkörning av registerdata har förstörts i enlighet med överenskommer med de berörda myndigheterna.

3.2. Intervjudata

Projektet använder också intervjuer med individer som deltagit i, och lämnat, våldsbejakande extremistiska miljöer. Till skillnad från databasen är alltså intervjumaterialet begränsat till politiskt eller religiöst motiverad extremism. Det kan förekomma att intervjudpersonerna har erfarenhet även av andra miljöer, såsom gängrelaterad brottslighet, men de är inte *utvalda* på grund av detta. Det är svårt att få tillgång till intervjudpersoner och intervjuer är tidskrävande att genomföra varför vi koncentrerat oss på det område där kunskapsunderskottet är som störst. När det gäller intervjudbaserade studier av organiserad brottslighet finns åtskilliga sådana (se t.ex. Rostami, 2016), och detsamma gäller fotbollsfirmor (se t.ex. Green, 2009; Ingemarsson, 2015; Radmann, 2013), men i fallet med våldsbejakande extremism är antalet svenska intervjustudier få.

Intervjuer tillåter oss att identifiera och förstå kontinuiteter och förändringar inom individers livsförlopp på en detaljnivå som inte finns i databasen. Intervjuer ger inblick i hur individer upplever sina liv och skapar mening inom ramen för de möjligheter och begränsningar de lever under (Maruna & Matravers, 2007).

Ett viktigt skäl till att forskningen om våldsbejakande extremism är så underutvecklad i jämförelse med exempelvis den traditionella brottsforskningen, är att det är mycket svårt för forskare att få direkt möjlighet att träffa och samtala med individer med erfarenhet av sådana miljöer. Dessa svårigheter är väldokumenterade (se t.ex. Atran m.fl. 2017; Monahan, 2012; Sageman, 2014). Vi var därför förberedda på att antalet intervjudpersoner skulle bli lågt, och försökte kompensera detta genom att utföra så djuplodande, fylliga och mångfacetterade intervjuer som möjligt. Det totala antalet intervjutimmar är därmed relativt högt i jämförelse med andra intervjustudier av våldsbejakande extremism som ofta bygger på betydligt färre intervjuer (Dalgaard-Nielsen, 2013).

Intervjudpersonerna har varierande bakgrund. Vi kom i kontakt med dem genom att kontakta och besöka ett flertal ideella och/eller icke-statliga organisationer som i sitt arbete möter personer med erfarenhet av våldsbejakande extremism (t.ex. exit-organisationer), såväl som lokala polis- och socialtjänstkontor i Sveriges tre största städer. I de fall det var möjligt använde vi oss också av ett snöbollsurval. Detta förfarande gav 12 intervjudpersoner med erfarenhet av det vi försöker förklara och förstå (Kvale & Brinkmann, 2017). Totalt utgörs det kvalitativa materialet av närmare 50 intervjutimmar, och drygt 700 sidor transkriberad text.

Intervjuerna var semistrukturerade och utgick ifrån en tematisk intervjuguide som följde individens liv från barndomen till idag. Den innehöll frågor om individens erfarenheter av våldsbejakande extremism, inklusive inträdes- och utträdesprocesser och miljöns organisering i en mängd avseenden, men inkluderade också omfattande frågor om intervjupersonens barndom, skola och familj, fritidsaktiviteter, ungdom, kamratrelationer, utsatthet för brott och egen brottslighet, utbildnings- och arbetslivshistorik, övergången till vuxenlivet, och andra livshändelser. Intervjuerna genomfördes i gallerior, på caféer, i intervjuarens kontor och i intervjupersonens hem. Tid och plats för intervjuerna valdes av intervjupersonen. Samtliga intervjuer transkriberades ordagrant och kodades därefter i en process från öppen och väldigt empirinära, till mer fokuserad och teoretiskt förankrad (se Rennstam & Wästerfors, 2016).⁷

3.2.1. Intervjupersonerna

Av de 12 intervjupersonerna är elva män och en kvinna. Deras ålder vid intervjutillfället varierade mellan 24 och 38 år. Sex av dem hade erfarenhet av islamistiska miljöer, fem av vit makt-miljöer, och en av autonoma miljöer. Alla intervjupersoner uppgav att de hade lämnat miljön vid tiden för intervjun, och den genomsnittliga tiden för deltagande var drygt två år. Sju av intervjupersonerna uppgav att de hade begått brott före tiden i miljön, och fyra hade erfarenhet av gängrelaterad brottslighet.

Intervjupersonerna utgör ett mycket litet urval av de individer som deltar i sådana miljöer vilket gör generalisering omöjlig. Vi kan inte avgöra hur de individer som kommer i kontakt med frivilligorganisationer, avhopparorganisationer, socialtjänst och polis skiljer sig från de som någon gång deltagit i våldsbejakande extremism. Det är exempelvis rimligt att utgå ifrån att de haft en mer komplicerad utträdesprocess än de som inte haft en sådan kontakt. Av etiska och praktiska skäl använde vi mellanhänder, s.k. gatekeepers, i stor utsträckning. Dessa mellanhänder – bland annat personal inom olika avhopparorganisationer – förde vår förfrågan vidare till potentiella intervjupersoner, som i sin tur kunde kontakta oss direkt eller via mellanhanden. Vilka mellanhanden faktiskt tillfrågade och hur de som nekade till att delta skiljde sig från de som samtyckte till att bli intervjuade vet vi inte. Dessa begränsningar är vanliga och tycks i sammanhanget vara näst intill ofrånkomliga (se t.ex. Carlsson, 2016, kap. 2).

Intervjumaterialet möjliggör en närgående studie av de likheter och skillnader som kan prägla individers in- och utträden ur våldsbejakande extremistiska miljöer. Trots kraftig selektion skiljer sig individerna åt i många relevanta avseenden: Majoriteten är visserligen män men deras ålder varierar betydligt,

7. Analysarbetet genomfördes i QSR NVivo 11.0.

vissa har brottsbakgrund (och några grov sådan) men inte andra, en del kommer från Sveriges storstäder men inte alla, några kommer från samhällets lägre klasskikt medan andra växte upp i medelklassen, för en del låg perioden som aktiv i miljön nästan tio år tillbaka och för andra mindre än ett år. Denna variation tillåter oss att göra jämförelser och identifiera likheter och skillnader som kan leda oss mot en teoretisk förståelse av både inträdes- och utträdesprocesser (Kvale & Brinkmann, 2017; Becker, 1998).

3.3. Forskningsetiska överväganden

Denna studie omfattar ett antal variabler som är av mycket känslig natur, bland annat sådana som avser individers hälsa, brottslighet och födelseregion. Enligt lag (Lag 2003:440, om etikprövning av forskning som avser människor) är sådan forskning tillståndspliktig och måste prövas av Regionala Etikprövningsnämnden (EPN). Då denna undersökning består av två delar där olika metoder tillämpas, har vi inkommit med två ansökningar till EPN; en för databasen och en för intervjuundersökningen. Båda ansökningarna är beviljade av Etikprövningsnämnden i Stockholm (Dnr 2017/534–31/5; 2017/1943–31/5). Prövningen av denna typ av forskning är mycket grundlig och avser undersökningens frågeställningar och metoder. För att få tillstånd måste forskarna bland annat redovisa och motivera alla variabler som kommer att ingå i materialet, samt redovisa för forskningens nytta.

Ett tillstånd från EPN innebär inte automatiskt att forskarna får tillgång till de data de har ansökt för. När det gäller databasen, behövdes det också tillstånd från de registerhållare som har ansvar för de olika datakällorna. Efter diskussioner med dem fick vi göra ett antal ändringar i forskningsplanen och tillägg till vår ursprungliga EPN-ansökan. Samtliga tilläggsansökningar godkändes av nämnden.

Huvudregeln för forskning på människor är att de personer som studeras ska ge informerat samtycke till att ingå i undersökningen. EPN kan dock göra undantag från denna regel om informerat samtycke inte kan inhämtas av praktiska orsaker eller om inhämtandet av samtycke inte är lämpligt av andra skäl. Vi har fått tillstånd att avstå från att inhämta samtycke från de individer som ingår i databasen. När det gäller intervjuundersökningen följer vi principen om informerat samtycke och de regler som anges i EU:s nya Dataskyddsförordning (General Data Protection Regulation, GDPR) från 2018.

Beskrivande kvantitativa resultat

I detta avsnitt presenteras de första beskrivande resultaten från projektet. Först redovisas deskriptiva resultat för respektive organiseringstyp med avseende på kön, ålder, utbildning, psykiska ohälsa, brottslighet och nätverk. Därefter följer en analys av intervjuer med personer som deltagit i våldsbejakande extremism med fokus på inträdes- och utträdesprocesser.

4.1. Bakgrund och brottslighet

4.1.1. Ålder och kön

Sammanlagt består studiepopulationen av 15 244 individer. Av dessa ingår 1621 individer i extremistmiljöerna, 12 768 i den organiserade brottsligheten och 835 i fotbollsfirmorna. Medelåldern i hela studiepopulationen är 26,3 år med en typålder, det vill säga den vanligaste åldern i populationen, på 19 år (se Tabell 2). Den yngsta personen är 15 år och den äldsta 88 år. Åldersstandardavvikelsen (hur mycket den genomsnittliga åldern i populationen avviker från medelvärdet) varierar mellan organiseringstyper från 4,7 till 9,7 år. Samtliga organiseringstyper i studiepopulationen uppvisar dock liknande typålder på 18 till 21 år, vilket tyder på att det rör sig om förhållandevis unga miljöer där ett fåtal individer med relativt hög ålder drar upp medelåldern.

Individerna i MC-gängen har högst medelålder (27,8 år) och de inom kategorin partiella organisationer har lägst medelålder (22,3 år). De grupper som vanligtvis brukar associeras med socialt utsatta områden, kategorierna gatugång och nätverk, har i materialet en medelålder på 24 respektive 26,3 år. Bland

Tabell 2. Åldersfördelning inom organiseringsstyp/grupp

Organiseringsstyp/grupp	Min. ålder	Max. ålder	Typålder	Medelålder	Standard- avvikelse	Medianålder
Nätverk (a)	15	85	19	26,3	9,6	23
Partiella organisationer (b)	15	59	18	22,3	5,7	21
Gatugång (c)	15	84	19	24,0	7,5	22
MC-gång (d)	15	81	21	27,8	9,1	26
Maffia (e)	15	66	21	24,6	7,9	22
Fotbollsfirmer (f)	15	60	20	23,9	6,5	22
Islamistisk (g)	15	63	19	25,7	8,9	24
Autonom (h)	15	54	21	22,5	4,7	22
Vit makt (i)	15	67	20	22,9	6,4	21
Övriga extremisterna (j)	15	88	21	26,3	9,7	23
Studiepopulationen	15	88	19	26,3	9,0	24
Medmisstänkta	15	90	20	29,3	10,5	27
Övriga misstänkta i MR*	15	100	15	34,8	13,9	33

* Misstänkeregistret

Tabell 3. Köns- och åldersfördelning inom organiseringsgrupps

Organiseringsgrupps	Män			Kvinnor		
	Andel	Typålder	Medelålder	Medianålder	Andel	Typålder
Nätverk (a)	90,4 %	19	26,1	23	9,6 %	19
Partiella organisationer (b)	95,3 %	18	22,2	21	4,7 %	16
Gatugång (c)	94,7 %	19	24,0	22	5,3 %	42
MC-gång (d)	92,9 %	21	27,7	26	7,1 %	27
Maffia (e)	95,7 %	21	24,6	22	4,3 %	45
Fotbollsfirmer (f)	99,3 %	20	23,9	22	0,7 %	18
Islamistisk (g)	86,5 %	19	25,7	24	13,5 %	22
Autonom (h)	81,9 %	21	22,2	22	18,1 %	21
Vit makt (i)	89,3 %	20	23,0	21	10,7 %	17
Övriga extremist (j)	81,5 %	21	25,3	23	18,5 %	55
Studiepopulationen	91,9 %	19	26,2	24	8,1 %	27
Medmisstänkta	84,1 %	20	29,2	27	15,9 %	21
Övriga misstänkta i MR*	72,1 %	19	34,9	33	27,9 %	15

* Misstänkeregistret

extremistmiljöerna är det den islamistiska miljön som uppvisar högst medelålder (25,7 år). Den autonoma miljön och vit makt-miljön har en genomsnittsålder på 22,5 respektive 22,9 år.

Män utgör 91,9 procent, och kvinnor 8,1, procent av studiepopulationen. Fotbollsfirmer (f) har lägst andel kvinnor (0,7 %) och den autonoma miljön (h) och kategorin övriga extremister (j) högst andel kvinnor (18,1 % och 18,5 %). Samtliga extremistmiljöer har betydligt högre andel kvinnor än den organiserade brottsligheten. Fördelningen mellan kvinnor och män i extremistmiljöerna (g–j) är 15,2 respektive 84,8 procent, och för organiserad brottslighet (a–e) är andelen kvinnor 6,2 och män 93,8 procent.

4.1.2. Födelseland

I SCB:s beslut att lämna ut data till vårt projekt medgavs inte utlämnandet av uppgifter om specifika födelseländer, förutom om individen var född i Sverige. Informationen är därför begränsad till uppgifter om geografisk födelseregion. För att studera studiepopulationens födelsebakgrund har vi därför bett SCB att gruppera studiepopulationens och kontrollgruppernas födelsebakgrund efter FN:s regionskoder¹, enligt deras ”Standard country or area codes for statistical use”.

I studiepopulationen är mer än två tredjedelar födda i Sverige (se Tabell 4). Uppdelat på respektive kategori skiftar dock andelen inrikes födda från 28,3 procent i den islamistiska miljön, till 97,1 procent i vit makt-miljön. De vanligaste födelseregionerna förutom Sverige är västra Asien (14,1 %), Sydeuropa (4,2 %) och östra Afrika (3 %).² I detta avseende liknar den autonoma miljön, vit makt-miljön, och fotbollsfirmorna varandra, i det att 87–97 procent av individerna i dessa miljöer är födda i Sverige. Som framgår av Tabell 4 är även den organiserade brottslighetens miljöer (a,b,c,e), med undantag för MC-gängen (d), relativt lika i det att de har en högre andel utrikes födda (44,7 % i snitt). Andelen utrikes födda är högst i den islamistiska miljön, följd av gatugång och nätverk.

1. Indelningen är tillgänglig via <https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49/>.

2. I regionen västra Asien ingår följande länder: Armenia, Azerbajjan, Bahrain, Cyprus, Georgia, Iraq, Israel, Jordan, Kuwait, Lebanon, Oman, Qatar, Saudi Arabia, State of Palestine, Syria, Turkey, United Arab Emirates, Yemen. I regionen Sydeuropa ingår följande länder: Albania, Andorra, Bosnia and Herzegovina, Croatia, Gibraltar, Greece, Holy See, Italy, Malta, Montenegro, Portugal, San Marino, Serbia, Slovenia, Spain, FYR of Macedonia. I regionen östra Afrika ingår följande länder: British Indian Ocean Territory, Burundi, Comoros, Djibouti, Eritrea, Ethiopia, French, Southern Territories, Kenya, Madagascar, Malawi, Mauritius, Mayotte, Mozambique, Réunion, Rwanda, Seychelles, Somalia, South Sudan, Uganda, Tanzania, Zambia, Zimbabwe.

Tabell 4. Födelseregion, andel individer inom organiseringsstyp/grupp

Födelseregion	Organisationstyp/grupp										
	Nätverk (a)	Partiella organisationer (b)	Gatugång (c)	MC-gång (d)	Maffia (e)	Fotbolls- firmor (f)	Islamistisk (g)	Autonom (h)	Vit Makt (i)	Övriga extremister (j)	Samtliga
Sverige	58,7	62,0	48,6	77,4	51,9	90,3	28,3	87,6	97,1	84,3	67,1
Västra Asien	18,0	19,9	29,1	7,3	38,3	1,8	28,7	1,0	0,5	4,3	14,1
Sydeuropa	5,0	2,9	5,5	4,6	0,6	1,2	5,2	0,5	0,0	1,4	4,2
Östra Afrika	3,9	2,2	5,3	0,7	3,3	0,6	17,1	0,0	0,0	0,4	3,0
Södra Asien	3,1	2,9	3,9	1,8	1,6	0,8	3,3	3,1	0,5	0,4	2,4
Nordeuropa	1,9	1,5	0,5	3,6	0,4	0,7	0,8	0,5	1,0	1,4	2,2
Östra Europa	3,2	2,9	1,7	1,2	0,6	1,0	3,9	0,5	0,5	2,1	2,0
Norra Afrika	1,1	1,5	0,9	0,4	0,6	0,1	9,6	0,0	0,0	0,4	1,2
Sydamerika	1,2	0,8	1,7	1,1	0,2	2,4	0,0	4,7	0,0	0,7	1,1
Västra Afrika	1,0	1,8	1,2	0,2	0,0	0,2	0,3	0,5	0,0	0,7	0,6
Västra Europa	0,6	0,7	0,1	0,5	1,6	0,0	0,5	0,5	0,0	1,8	0,6
Övriga regioner	2,1	0,7	1,4	1,1	0,8	0,8	1,9	1,0	0,3	1,8	1,4
Uppgift saknas	0,2	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,4	0,1
Totalsumma	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 5. Individens och föräldrars födelseland, andel individer inom organiseringstyp/grupp

Organiseringstyp/grupp	Inrikes född med båda föräldrar födda i Sverige	Inrikes född med en förälder utrikes född	Inrikes född med båda föräldrar utrikes födda	Utrikes född	Uppgift saknas
Nätverk (a)	21,2	9,3	28,0	41,3	0,1
Partiella organisationer (b)	17,5	8,8	35,7	38,0	0,0
Gatugång (c)	14,7	6,2	27,7	51,4	0,0
MC-gång (d)	56,3	11,3	9,8	22,6	0,0 *
Maffia (e)	6,0	3,3	42,4	48,1	0,2
Fotbollsfirmer (f)	62,5	16,8	11,0	9,7	0,0
Islamistisk (g)	1,9	5,5	20,9	71,7	0,0
Autonom (h)	62,2	15,0	10,4	12,4	0,0
Vit makt (i)	78,5	13,1	5,5	2,9	0,0
Övriga extremister (j)	69,4	10,3	4,6	15,7	0,0
Studiepopulationen	37,5	10,1	19,5	32,9	0,1
Medmisstänkta	45,2	11,2	14,3	29,2	0,2
Övriga misstänkta i MR**	54,7	9,4	4,8	28,5	2,6

* 0,035 % avrundat till 0,0 %.

** Misstankeregistret

I Tabell 5 framgår att 37,5 procent av studiepopulationen är födda i Sverige med två föräldrar som också är födda i Sverige. Andelen varierar mellan organiseringstyp, från 1,9 procent (den islamistiska miljön) till 78,5 procent (vit makt-miljön). När det gäller den organiserade brottsligheten är det framförallt MC-gängen som har en större andel individer födda i Sverige med inrikes födda föräldrar (56,3 %), jämfört med andra sådana miljöer. På övergripande nivå kan också noteras att de s.k. andra generationens invandrare, det vill säga individer födda i Sverige av utrikes födda föräldrar, förekommer i mindre utsträckning i de extremistiska miljöerna (med undantag för den islamistiska miljön) än inom den organiserade brottsligheten (med undantag för MC-gängen). Den största andelen återfinns här i kategorin *maffia*. En generell slutsats är att kategorierna MC-gäng, fotbollsfirmer, vit makt-miljön, den autonoma miljön och övriga extremister uppvisar liknande mönster när det kommer till födelsebakgrund med större andel födda i Sverige med inrikes födda föräldrar. Nätverk, partiella organisationer, gatugång, maffia och den islamistiska miljön, å andra sidan, uppvisar högre andel utrikes födda eller har föräldrar som är utrikes födda. Vid en jämförelse med studiepopulationens medmisstänkta, det vill säga de individer som studiepopulationen misstänks för brott tillsammans med, är en något större andel födda i Sverige med inrikes födda föräldrar (45,2 %), och vid en jämförelse med övriga individer i misstankeregistret är denna skillnad ännu något större (54,7 %).

4.1.3. Utbildningsnivå

Vi redovisar den högsta uppnådda utbildningsnivån för individer inom studiepopulationen. Den grupperade indelning som redovisas i Tabell 6 och 7 utgår från SCB³ och består av följande kategorier: förgymnasial utbildning kortare än 9 år, förgymnasial utbildning 9 år, gymnasial utbildning, eftergymnasial utbildning kortare än 3 år, och högskoleutbildning.

Utbildningsnivå redovisas i Tabell 6. De flesta individer har förgymnasial utbildning upp till 9 år (38,5 %) eller gymnasial utbildning (45,5 %). Den autonoma miljön har högsta andel högskoleutbildade individer (19,7 %) följd av den islamistiska miljön (9,4 %) och liknande mönster kvarstår när eftergymnasial utbildning studeras. Fotbollsfirmer och MC-gäng har den högsta andelen gymnasieutbildade individer (57,6 % respektive 54,0 %). Gymnasial utbildning är den vanligaste kategorin hos övriga misstänkta (49,5 %). Tabell 6 ger visserligen en bild av den registrerade utbildningsnivån i studiepopulationen, men eftersom de yngsta individerna är 15 år är det viktigt att hålla i

3. Indelningen benämns Svensk Utbildningsnomenklatur (SUN) och innefattar en klassificering av utbildningsnivåer, aggregerade till 7 svenska nivåer. Vi har slagit samman dem till fem, där Gymnasial utbildning omfattar utbildningar på både 2 och 3 år, och Högskoleutbildning omfattar eftergymnasial utbildning 3 år eller längre och forskarutbildning.

minnet att många ännu inte haft möjlighet att nå en högre utbildningsnivå än förgymnasial utbildning. Den utbildningsnivå som samtliga i studiepopulationen haft möjlighet att nå är förgymnasial utbildning kortare än nio år. När det gäller utbildning särskiljer sig studiepopulationen inte nämnvärt från sina medmisstänkta. Skillnader kan däremot noteras i jämförelse med övriga individer i misstankeregistret. Dessa skillnader kan förmodligen härledas till att individerna i misstankeregistret i genomsnitt är betydligt äldre än i studiepopulationen (se Tabell 2), och därmed har haft möjlighet att utbilda sig mer, och på att misstankeregistret i sin helhet omfattar ett mer mångfacetterat urval av befolkningen som, på gruppnivå, är mer resursstark än studiepopulationen.

Eftersom nästan en tredjedel av studiepopulationens individer är utrikes födda, och utbildning är knutet till yngre åldrar, har vi också jämfört inrikes- och utrikes föddas utbildningsnivå. Det framgår att en högre andel utrikes födda än inrikes födda har förgymnasial utbildning kortare än 9 år. Samtidigt är andelen utrikes födda med eftergymnasial- och högskoleutbildning högre. Tabell 7 visar med andra ord att de utrikes födda i studiepopulationen är överrepresenterade både i gruppen med lägst utbildning och i gruppen med högst utbildning. Detta mönster återfinns såväl hos medmisstänkta till studiepopulationen som övriga misstänkta i misstankeregistret. Ett annat mönster som kvarstår är att den autonoma och islamistiska miljön har högst andel högutbildade (eftergymnasial- och högskoleutbildning).

Tabell 6. Högsta utbildningsnivå, andel individer inom organiseringsstyp/grupp för samtliga

Organiseringsstyp/grupp	Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	Förgymnasial utbildning 9 år	Gymnasial utbildning	Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	Högskoleutbildning	Uppgift saknas
Nätverk (a)	4,1	43,9	37,3	4,3	3,0	7,4
Partiella organisationer (b)	4,0	49,7	37,3	3,6	1,3	4,2
Gatugång (c)	6,7	45,9	36,5	4,8	1,5	4,6
MC-gång (d)	3,0	36,0	54,0	3,7	1,6	1,7
Maffia (e)	9,7	43,0	37,0	3,5	4,1	2,7
Fotbollsfirmer (f)	0,7	29,6	57,6	8,1	3,2	0,7
Islamistisk (g)	5,1	24,5	43,3	14,1	9,4	3,6
Autonom (h)	0,0	15,0	42,5	22,8	19,7	0,0
Vit makt (i)	0,5	32,2	52,1	7,9	6,3	1,0
Övriga extremister (j)	2,5	25,6	49,1	12,5	9,3	1,1
Studiepopulationen	3,7	38,5	45,5	5,2	3,1	3,9
Medmisstänkta	3,9	35,9	47,7	6,2	4,5	1,8
Övriga misstänkta i MR*	7,6	17,1	49,5	10,9	11,6	3,4

* Misstankeregistret

Tabell 7. Högsta utbildningsnivå, andel individer inom organiseringstyp/grupp för inrikes född vs. (utrikes född)

Organiseringstyp/grupp	Förgymnasial utbildning kortare än 9 år	Förgymnasial utbildning 9 år	Gymnasial utbildning	Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år	Högskole- utbildning	Uppgift saknas
Nätverk (a)	1,8 (7,4)	49,3 (36,3)	38,2 (35,9)	2,8 (6,4)	1,6 (4,9)	6,2 (9,1)
Partiella organisationer (b)	2,2 (7,0)	56,5 (38,5)	35,0 (41,0)	2,2 (5,9)	0,4 (2,6)	3,6 (5,1)
Gatugång (c)	1,1 (12,0)	53,6 (38,6)	35,0 (37,8)	3,4 (6,0)	1,1 (2,0)	5,8 (3,5)
MC-gång (d)	1,8 (6,9)	35,8 (36,7)	56,9 (43,9)	3,3 (5,3)	1,4 (2,5)	0,9 (4,7)
Maffia (e)	4,0 (15,8)	47,6 (38,0)	38,5 (35,5)	2,8 (4,3)	4,0 (4,3)	3,2 (2,1)
Fotbollsfirmer (f)	0,4 (3,7)	28,8 (37,0)	58,8 (46,9)	8,4 (6,2)	3,2 (3,7)	0,5 (2,5)
Islamistisk (g)	1,8 (6,4)	32,4 (21,3)	41,4 (44,0)	14,4 (14,0)	3,6 (11,7)	6,3 (2,5)
Autonom (h)	0,0 (0,0)	16,0 (8,3)	43,2 (37,5)	21,9 (29,2)	18,9 (25,0)	0,0 (0,0)
Vit makt (i)	0,5 (0,0)	32,6 (18,2)	51,8 (63,6)	8,1 (0,0)	6,5 (0,0)	0,5 (18,2)
Övriga extremister (j)	0,8 (11,4)	25,3 (27,3)	51,9 (34,1)	12,2 (13,6)	9,7 (6,8)	0,0 (6,8)
Studiepopulationen	1,7 (7,8)	40,3 (34,9)	48,5 (39,5)	4,4 (7,0)	2,3 (4,8)	2,8 (6,1)
Medmisstänkta	2,4 (7,5)	37,6 (31,7)	49,3 (44,0)	5,6 (7,8)	4,2 (5,1)	0,9 (3,9)
Övriga misstänkta i MR*	6,0 (11,4)	18,3 (14,0)	53,6 (39,2)	10,4 (12,1)	10,8 (13,6)	0,9 (9,7)

* Misstankeregistret

4.1.4. Socialtjänstens insatser

Uppgifter om Socialtjänstens insatser mot unga personer med anledning av problem i deras uppväxtmiljö och deras eget beteende omfattar endast ingripande åtgärder, ofta omhändertagande och placering utanför hemmet.⁴ Mindre ingripanden och betydligt vanligare åtgärder som vidtas gentemot den unge eller dennes familj enligt socialtjänstlagen finns alltså inte med i databasen.

Tabell 8. Socialtjänstens insatser, andel individer inom organiseringstyp/grupp

Organiseringstyp/grupp	Insatser (samtliga)		Insatser (inrikes födda)	
	Nej	Ja	Nej	Ja
Nätverk (a)	80,1	19,9	77,4	22,6
Partiella organisationer (b)	75,7	24,3	72,6	27,4
Gatugång (c)	73,2	26,8	68,7	31,3
MC-gång (d)	80,7	19,3	80,7	19,3
Maffia (e)	81,9	18,1	77,0	23,0
Fotbollsfirmer (f)	88,9	11,1	89,4	10,6
Islamistisk (g)	87,8	12,2	85,1	14,9
Autonom (h)	92,7	7,3	92,9	7,1
Vit makt (i)	86,4	13,6	86,5	13,5
Övriga extremister (j)	89,3	10,7	89,0	11,0
Studiepopulationen	81,2	18,8	80,2	19,8
Medmisstänkta	80,4	19,6	78,8	21,2
Övriga misstänkta i MR*	95,3	4,7	94,8	5,2

* Misstankeregistret

I Tabell 8 redovisas åtgärder som har vidtagits av socialtjänsten gentemot individerna på två sätt: dels totalt för var och en av organiseringstyperna, dels enbart för individer födda i Sverige. Skälet till detta är att vissa av organiseringstyperna har en hög andel utrikes födda som kom till Sverige som barn, eller som unga vuxna. Dessa individer kan förväntas ha få registrerade ingripanden från den svenska socialtjänsten eftersom de tillbringade stora delar av sin barndom utanför landet. Detta försvårar jämförelser med grupper där andelen inrikes födda individer är större.

4. Dvs. placering enligt 4 kap. 1§ Socialtjänstlagen (SFS nr: 2001:453) (frivillig åtgärd), omedelbart omhändertagande enligt 6§ LVU, samt vård enligt 2 eller 3§ LVU (SFS nr: 1990:52), dvs. tvångsåtgärder.

Tabell 8 visar att när vi begränsar urvalet till individer födda i Sverige är andelen som varit föremål för ingripande från socialtjänsten något högre än för hela studiepopulationen. Det gäller dock inte alla miljöer och skillnaderna mellan de två olika beräkningssätten är dessutom tämligen små. Detta gäller även för grupper med förhållandevis låg andel inrikes födda. Det tyder på att i dessa grupper har ingripanden från socialtjänsten ägt rum förhållandevis sent i livsförloppet.

Under barn- och ungdomstiden har studiepopulationens individer i relativt begränsad omfattning varit föremål för socialtjänstens ingripande insatser. Jämfört med övriga misstänkta är visserligen andelen något högre, och de kan i sin tur förväntas ha ett högre genomsnitt än normalpopulationen. Individer som tillhör gatugång och partiella organisationer har haft de största problemen under uppväxttiden. Drygt en tredjedel av dem (26,8 % för samtliga inom gatugången och 31,3 % för inrikes födda; 24,3 % för samtliga inom partiella organisationer och 27,4 % för inrikes födda) har varit föremål för socialtjänstens ingripande insatser. Detta är inte förvånande med tanke på dessa gruppers brottslighet under tonåren. Dessa individer uppvisar den högsta nivån i studiepopulationen inte bara när det gäller registrerade brottsmisstankar totalt utan även vid våldsbrott, narkotikabrott och stölder. Sådan brottslighet är ett av de främsta skälen till att unga omhändertas av socialtjänsten.

De lägsta nivåerna när det gäller ingripanden från socialtjänstens sida uppvisar den autonoma miljön och fotbollsfirmorna (ca 7 % respektive drygt 10 %). De olika extremistmiljöerna ligger generellt sett lägre när det gäller ingripanden från socialtjänsten jämfört med grupperingar med utpräglad inriktning på brottsaktivitet. Även detta rimmar väl med den registrerade brottsligheten i tonåren för individer i dessa miljöer.

4.1.5. Psykisk ohälsa

I Tabell 9 visas förekomsten av olika diagnostillstånd inom organiseringstyperna, deras medmisstänkta, övriga misstänkta och syskon av samma kön. Kolumnen längst till höger anger andelen som inte varit i kontakt med den psykiatriska vården, och det framgår att 45,2 procent av studiepopulationen har varit i kontakt med den psykiatriska vården. Detta kan jämföras med 50,5 procent av de medmisstänkta, 34,5 procent av de övriga misstänkta och 17,2 procent av syskonkontrollerna. Gruppen med lägst omfattning av diagnosticerad psykisk ohälsa återfinns i den islamistiska miljön. Att endast 22,9 procent erhållit en diagnos kan delvis bero på den höga andelen i gruppen som inte är födda i Sverige, 71,7 procent mot 32,9 procent i studiepopulationen som helhet. Till viss del gäller samma argument för gatugången där en relativt stor andel också är födda utomlands. Vissa individer kan ha varit i kontakt med psykiatrisk vård innan de kom till Sverige och den faktiska psykiska ohälsan kan alltså vara större än vad denna siffra indikerar.

Tabell 9. Diagnosticerad psykisk ohälsa, andel individer inom organiseringsstyp/grupp*

Organiseringsstyp/grupp	Psykos	Neuro- psykiatriska tillstånd	Förstämmnings- och ångest- syndrom	Alkohol	Droger	Persolighets- störning	Annan psykisk störning	Ingen psykisk störning observerad av sjukvården
Nätverk (a)	3,6	0,4	15,6	6,0	18,4	2,6	32,0	56,9
Partiella organisationer (b)	2,5	0,7	10,6	4,2	21,7	1,9	29,3	57,6
Gatugång (c)	5,2	0,3	17,1	3,7	21,4	3,5	29,3	54,9
MC-gång (d)	4,3	0,4	23,7	7,9	20,5	4,7	37,7	48,9
Maffia (e)	2,5	0,0	10,3	2,5	9,5	2,5	22,2	67,7
Fotbollsfirmer (f)	2,6	0,2	17,2	11,6	19,2	1,4	33,8	52,9
Islamistisk (g)	2,8	0,3	10,1	1,1	6,1	1,1	13,2	77,1
Autonom (h)	3,6	0,5	24,4	3,6	7,3	3,1	31,1	57,0
Vit makt (i)	6,0	0,5	27,7	8,1	10,5	3,9	37,4	50,0
Övriga extremister (j)	7,8	1,8	27,0	8,5	10,3	7,1	32,4	53,4
Studiepopulationen	3,9	0,4	18,7	6,5	18,1	3,3	32,8	54,8
Medmisstänkta	5,7	0,4	22,4	10,8	24,0	4,1	35,7	49,5
Övriga misstänkta i MR**	4,4	0,3	16,8	9,1	6,2	2,4	21,3	65,5
Syskon av samma kön	2,4	0,9	10,6	3,5	6,2	1,2	19,1	72,8
Syskon av samma kön, förekommer ej i MR	0,8	1,1	5,7	0,9	0,7	0,3	12,6	82,6

*Diagnostiktillstånden är delvis överlappande, därav summerar raderna till mer än 100 %

** Misstänkeregistret

Med avseende på skillnader i psykiatriska diagnosprofiler är det värt att notera att psykos och neuropsykiatrisk störning är mer än dubbelt så vanligt i kategorin övriga extremister (närmare 7,8 % respektive 1,8 %) än i övriga studiepopulationen (3,9 % respektive 0,4 %). Psykossjukdom var också vanligare än genomsnittet hos individer i vit makt-miljön och bland gatugängen. Trots möjligheten att jämföra med studiepopulationens syskon, vilket troligen medför bättre kontroll för familjära störfaktorer som annars riskerar att missleda tolkningen av förekomsten av psykisk ohälsa, bör vi utan en mer utförlig analys vara försiktiga med att tolka sådana samband kausalt (se Sturup & Långström, 2017). Det är dock värt att notera att bland de syskon som inte varit misstänkta för brott hade något mer än 1 procent en neuropsykiatrisk störning, vilket är i linje med estimat från normalpopulationen som rapporterats av Brugha m.fl. (2011).

4.2. Brottslighet och bolagsengagemang

Vi vänder oss nu till studiepopulationens brottslighet, mätt genom misstankar om brott i misstankeregistret. Vi beskriver misstänkta brott i organisations-typerna och deras medmisstänkta och de brottsliga relationerna dem emellan. Två tidsperioder undersöks här, 1995 till 2016 och 2011 till 2016. Vi bryter också ner och jämför brottsligheten efter en uppsättning olika brottstyper och åldersintervall.

Studiepopulationens organisationstyper är i varierande utsträckning representerade i misstankeregistret. Lågst andel misstänkta återfinns bland övriga extremister och i den islamistiska miljön, där 68,3 respektive 69,7 procent har varit misstänkta för brott. I vit makt-miljön har 78,3 procent misstänkts för brott och i den autonoma miljön är andelen 83,9 procent. Högst andel brottsmisstänka återfinns bland fotbollsfirmorna, 92,8 procent och i gatugängen, där 92,2 procent har misstänkts för brott. Motsvarande siffror är 86,2 procent för nätverk, 89,4 procent för partiella organisationer, 91,4 procent för maffia och 89,6 procent för MC-gängen.

4.2.1. Brottslighet 1995 till 2016

Under åren 1995 till 2016 finns det totalt 9 090 631 brottsmisstankar registrerade i misstankeregistret, fördelade på 1 428 381 individer. Medelvärdet är 6,4 brottsmisstankar per person. Av studiepopulationens 15 244 individer är det 13 271 individer som vid ett eller flera tillfället varit skäligen misstänkta för minst ett brott mellan åren 1995 till 2016. De individer ur studiepopulationen som förekommer i misstankeregistret har tillsammans misstänkts för 500 064 brott,

vilket ger ett medelvärde på 37,7 brott per person. Medan studiepopulationen utgör en mycket liten andel⁵ av de samlade antalet misstänkta i hela misstänke- registret (0,9 %) motsvarar de 5,5 procent av det samlade antalet brottsmisstankar i Sverige under perioden 1995 till 2016. Av dessa brottsmisstankar (5,5 %) står individer ur den organiserade brottsligheten för en absolut majoritet (92,5 %) medan fotbollsfirmor (3,8 %) och extremistmiljöer (3,7 %) står för begränsade andelar.

De individer i studiepopulationen som förekommer i misstänkeregistret har under denna tid sammanlagt 51 369 medmisstänkta (det vill säga individer som de har varit medmisstänkta med men som själva inte ingår i studiepopula- tionen). Tillsammans står dessa 64 640 individer för 25,6 procent av det totala antalet brottsmisstankar under perioden 1995 till 2016.

Tabell 10. Studiepopulationens representation i misstänkeregistret (MR) under två perioder

	1995–2016		2011–2016	
	n	%	n	%
Individer	1 428 381		607 606	
Misstankar	9 090 631		3 070 683	
Studiepopulation	13 271	0,9	11 706	1,9
Studiepopulation och medmisstänkta	64 640	4,5	32 209	5,3
Misstankar kopplade till studiepopulation	500 064	5,5	246 144	8,0
Misstankar till studiepopulation och medmisstänkta	2 325 964	25,6	697 612	22,7

4.2.2. Brottslighet 2011 till 2016

Under åren 2011 till 2016 är totalt 3 070 683 brottsmisstankar registrerade i misstänkeregistret, fördelade på 607 606 individer. Medelvärdet är 5,1 brotts- misstankar per person. Under denna kortare period förekommer 11 706 indivi- der ur studiepopulationen i misstänkeregistret. Deras andel av det totala antalet misstänkta personer är som väntat högre än under den längre tidsperioden, men fortsatt låg (1,9 %). Under perioden har de varit misstänkta för 246 144 brott, vilket ger ett medelvärde på 21,0 brott per person. Det motsvarar 8,0 procent av det totala antalet brottsmisstankar under samma period, dvs. som väntat ökar även studiepopulationens andel av det totala antalet brottsmisstankar

5. Med tanke på studiepopulationens åldersstruktur är detta heller inte överraskande. Ett mycket litet antal individer har haft möjlighet att registreras i misstänkeregistret under hela perioden 1995 till 2016.

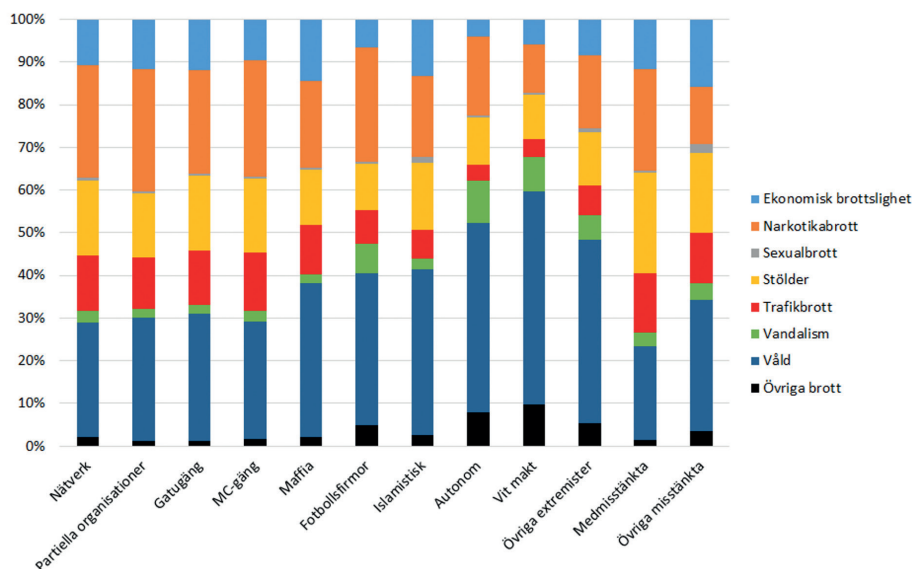
något i jämförelse med den längre tidsperioden. Av dessa brottsmisstankar (8,0 %) står individer ur den organiserade brottsligheten för en absolut majoritet (92,5 %) medan fotbollsfirmor (3,9 %) och extremistmiljöer (3,6 %) står för en liten andel.

Studiepopulationens brottsmisstänkta har under denna period 20 503 medmisstänkta. Tillsammans står de för 22,7 procent av det totala antalet brottsmisstankar. Den andel brottsmisstankar som kan hänföras till studiepopulationen och dess medmisstänkta har alltså minskat något jämfört med den längre tidsperioden (där andelen var 25,6 %).⁶ Det vill säga, en ökning för den organiserade brottsligheten i jämförelse med den längre perioden men en minskning för de extremistiska miljöerna.

4.2.3. Brottskategori

Misstankeregistret består under perioden 1995 till 2016 av 674 brottskoder. Dessa brottskoder används vid registrering av brott och brottsmisstanke och har reviderats i olika omgångar under studieperioden. För att analysera fördelningen av brottsmisstankar har vi samlat dessa koder under åtta övergripande brottskategorier. Kategoriseringen av brottskoder bygger på Tumminello m.fl. (2013) och Rostami och Mondani (2017) och har reviderats efter nyttillkomna brottskoder.

6. För att undersöka studiepopulationens brottslighet under en så samtida men specifik period som möjligt, gjordes samma beräkningar för endast åren 2015 till 2016. Under denna period finns totalt 1 020 887 brottsmisstankar registrerade i misstankeregistret fördelade på 262 035 individer, och över hälften av studiepopulationen (8 623 individer) har misstänkts för brott, tillsammans med sammanlagt 7 773 medmisstänkta. Siffrorna är mycket lika jämfört med perioden 2011 till 2016: studiepopulationen utgör cirka 3 procent av antalet misstänkta personer och står tillsammans med sina medmisstänkta för 18,7 procent av det totala antalet misstankar. Då en betydande del av de kvantitativa analyserna utgörs av nätverksanalyser – som ofta behöver baseras på något längre tidsperioder för att vara meningsfulla – har vi begränsat oss till 1995 till 2016 och 2011 till 2016 som generella mätperioder.

Figur 1. Fördelning av brottskategori inom respektive organiseringstyp/grupp, normaliserade efter storlek

Av Figur 1 framgår att de olika organiseringstyperna uppvisar olika mönster och fördelning av brottskategorier. När det gäller våldsbrott⁷ så uppvisar extremistmiljöerna betydligt högre delaktighet i våldsbrottslighet än underkategorierna i organiserad brottslighet (normaliserade efter gruppstorlek). För narkotikabrott föreligger en omvänd fördelning. Maffia och den islamistiska miljön uppvisar högst registrerad misstanke i ekonomisk brottslighet och den autonoma miljön lägst andel.

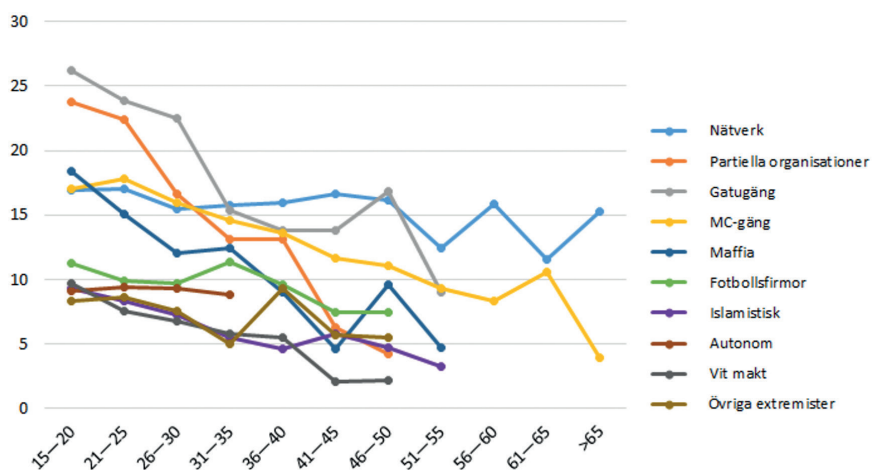
4.2.4. Brottslighet och ålder

Av Figur 2 framgår att den registrerade brottsligheten minskar i samtliga undersökta grupper med stigande ålder. Detta är i linje med ett av kriminologins mest robusta fynd som säger att den brottsliga aktiviteten kulminerar vid unga år, för att sedan avta stegvis (se t.ex. Farrington, 2003). Ålder/brott-kurvorna är här normaliserade efter gruppstorlek och åldersintervall och bör förstås på följande vis: den individ som exempelvis är med i vit makt-miljön (mörkgrå linje), har i genomsnitt varit misstänkt för drygt 10 brott i åldersspannet 15 till 20 år. I spannet 36 till 40 år är motsvarande antal brottsmisstankar halverat till drygt 5.

7. I kategorin Våld ingår mord (inkl. försök), dråp, olika grader av misshandel (inkl. dödlig utgång), olaga hot, rån och vapenbrott.

Som framgår av Figur 2 har denna nedgång i registrerade brottsmisstankar något olikartade förlopp i de olika miljöerna. Dessutom varierar nivån mellan miljöerna. Individer som tillhör gatugång och partiella organisationer uppvisar de högsta nivåerna av registrerad brottslighet i den tidiga ungdomen. De partiellt organiserades brottslighet avtar emellertid snabbt när de blir något äldre. De registrerade misstankarna mot gatugången avtar betydligt långsammare, men även deras brottslighet minskar över tid. Vid omkring 50 års ålder är deras registrerade brottsnivå lägre än hos de individer som är medlemmar i nätverk (och som i tidig ålder uppvisade lägre brottslighet än de andra ovan nämnda grupperna). Extremistgrupperna ligger lägre än hos flera av de andra organiserings typerna; ett väntat resultat med tanke på de olika miljöernas aktiviteter och intressen.

Det bör observeras att individerna i genomsnitt är förhållandevis unga (se Tabell 2). Få är äldre än 30 år. Detta har föranlett att vissa av kurvorna slutar tidigare. När individerna i en grupp är få kan det göra att kurvan kraftigt påverkas för hela gruppen om exempelvis en enskild individ under en viss tid

misstänks för många brott.

Figur 2. Ålderskurvor inom organiseringsstyp/grupp, normaliserade efter storlek och åldersintervall (samtliga brottskategorier). Endast åldersgrupper med 10 eller fler individer redovisas

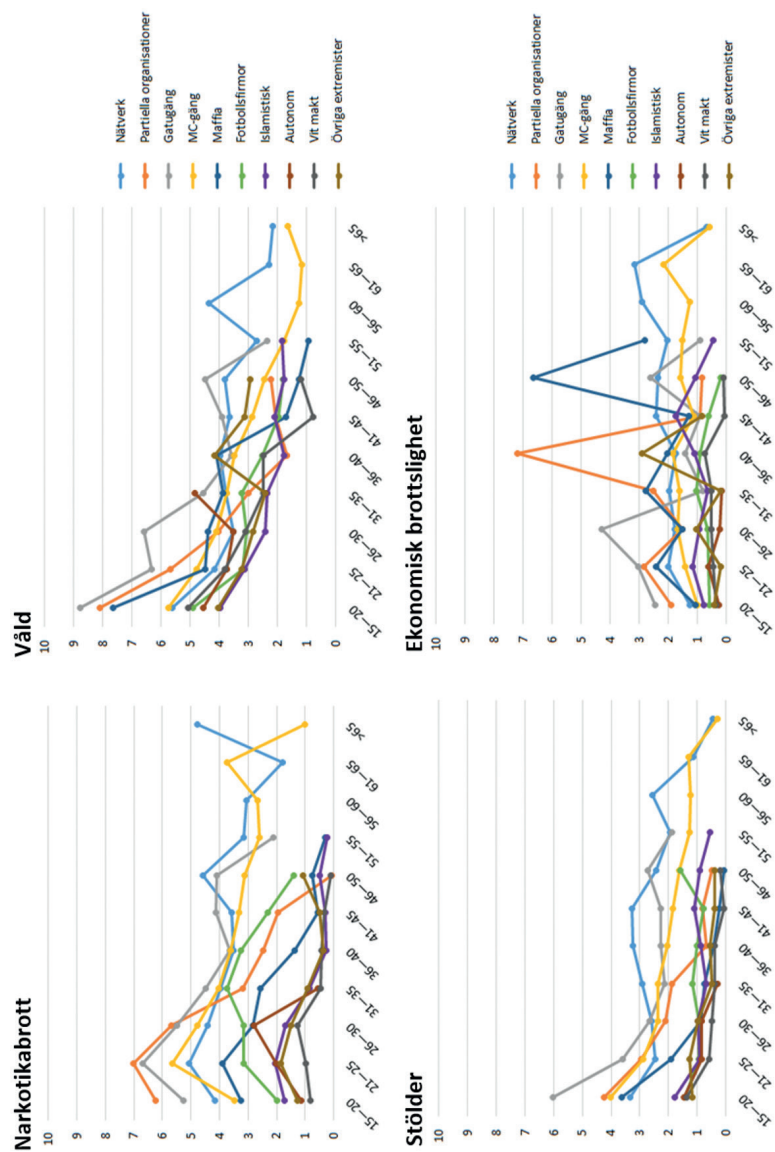
Figur 3 ger en något mer nyanserad bild av brottsmisstankarnas åldersstruktur. Här är brottsmisstankarna specificerade efter om misstanken gäller ett narkotikabrott, våldsbrott, stöldbrott eller någon form av ekonomisk brottslighet. Mönstret från Figur 2 återkommer här än tydligare. De tre traditionella brottstyperna våld, stöld och narkotika följer en förväntad ålderskurva (Sivertsson, 2018), där det genomsnittliga antalet misstankar per individ i varje miljö sjunker med stigande ålder. Allra tydligast är denna trend när det gäller misstankar om våldsbrott. Också här finns en observerbar skillnad i nivå, där individer ur den organiserade brottsligheten tenderar att ha fler brottsmisstankar än individer ur de extremistiska miljöerna. När det kommer till ekonomisk brottslighet framträder en delvis annorlunda ålderskurva, som går i linje med tidigare forskning (se t.ex. van der Geest, Weisburd & Blokland, 2017). För det första kan noteras att de genomsnittliga brottsmisstankarna här är färre än för övriga brottskategorier. För det andra är misstankarna mer jämnt fördelade över de olika åldersintervallen. Ekonomisk brottslighet är med andra ord inte lika tydligt knuten till ung ålder, vilket ska förstås mot bakgrunden att många former av ekonomisk brottslighet är utom räckhåll för unga (van der Geest, Weisburd & Blokland, 2017).

Tydligare än i de övriga brottstyperna kan man inom ekonomisk brottslighet också urskilja plötsliga toppar, framförallt bland individer i partiella organisationer (i åldersspannet 36 till 40 år) och i maffia (46 till 50 år). Den vanligaste formen av ekonomisk brottslighet är bedrägerier och utifrån hur det empiriska materialet är strukturerat och bearbetat är det tänkbart att ett litet antal väldigt stora ärenden eller riktade polisiära satsningar kan generera en grupp misstänkta individer med ett stort antal brottsmisstankar. Därav uppstår plötsliga toppar som avviker från kurvornas övriga trend. Den typen av kraftiga variationer kan uppkomma då det, som noterats ovan, är få individer i gruppen.

4.2.5. Bolagsengagemang

I en tidigare kartläggning framgår det att det har förekommit falska kontrolluppgifter och fingerade anställningar inom kretsen av konfliktresenärer (individer ur den islamistiska miljön som rest till Syrien och Irak) men att endast ett fåtal individer har haft tydliga kopplingar till företagskonstruktioner (Normark, Ranstorp & Ahlin, 2017). I samma kartläggning framgår det att Skatteverket bedömer att någon form av bolagsengagemang förekommit i cirka var femte fall som myndigheten utrett. Hur det ser ut i andra extremistmiljöer är inte kartlagt.

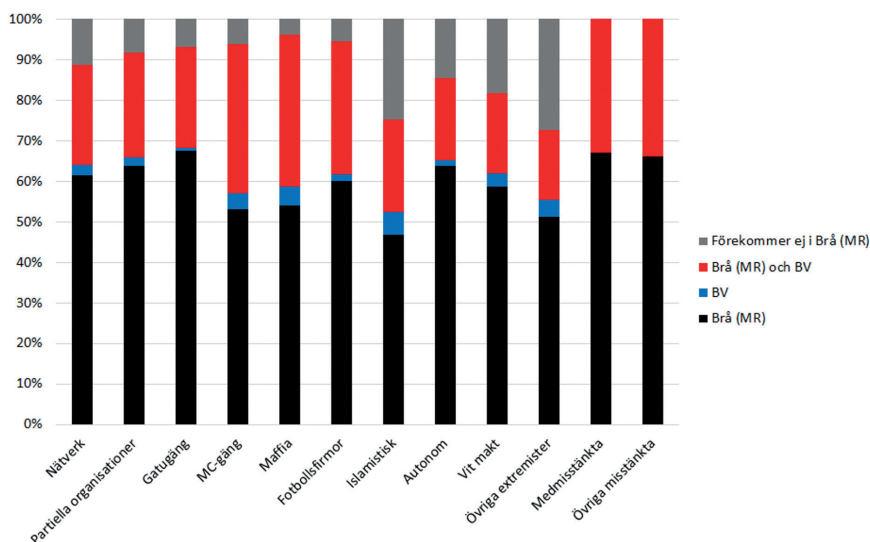
I den myndighetsgemensamma lägesbilden av organiserad brottslighet framgår det att brottsaktiva använder sig av företag för att begå brott mot staten, andra företag och enskilda personer (Polismyndigheten, 2017). Här beskriver

Figur 3. Ålderskurvor för utvalda brottskategorier inom organiseringsstyp/grupp, normaliserade efter storlek och åldersintervall. Endast åldersgrupper med 10 eller fler individer redovisas

vi kopplingen mellan studiepopulationen och deras bolagsengagemang genom att beräkna a) hur stor andel av studiepopulationen som både är brottsmisstänkt och som har bolagsengagemang,⁸ b) hur stor andel av studiepopulationen som endast har bolagsengagemang, c) hur stor andel av studiepopulationen som varken är brottsmisstänkt eller har bolagsengagemang. Eftersom bolagsengagemang kräver en dimension av färdigheter betraktar vi detta som en skattning av graden av organisering inom en given organiseringstyp. Vi vill betona att dessa individers bolagsengagemang givetvis inte alls behöver ha ett illegalt syfte.

Överlappningen mellan misstankeregistret och Bolagsverkets register redovisas i Figur 4, som andel individer i respektive miljö som förekommer i något av registren, i båda, eller i ingetdera. Som framgår av Figur 4 är överlappningen, mätt som förekomst i båda registren, generellt sett större inom den organiserade brottsligheten än i de extremistiska miljöerna, och allra högst är den i kategorierna maffia (37,4 %) och MC-gäng (36,6 %). Överlappningen är som lägst i kategorierna övriga extremister (17,1 %) och vit makt (19,6 %). Organisationstyper med lägst organiseringsgrad, dvs. som varken är brottsmisstänkta eller har bolagsengagemang, är övriga extremister (27,4 %) och den islamistiska miljön (24,7 %). Vidare finns vissa kategorier med relativt hög andel individer som bara förekommer i Bolagsverkets register, den högsta är här den islamistiska miljön (5,6 %).

Figur 4. Bolagsengagemang inom organiseringstyp/grupp. BRÅ står för Brottsförebyggande rådet, MR står för misstankeregistret, BV står för Bolagsverket

8. Bolagsengagemang kan vara i form av styrelseuppdrag eller firmatecknare.

Vissa kategorier inom organiserad brottslighet såsom maffia och MC-gäng kännetecknas av högt bolagsengagemang. Den islamistiska miljön uppvisar högst andel bolagsengagemang av extremistmiljöerna och den autonoma lägst. Maffia och islamistiska miljön uppvisar också högst andel individer som ingår i studiepopulationen och som har bolagsengagemang men som inte förekommer i misstankeregistret. Samtliga extremistmiljöer har en relativt stor andel individer som finns i det polisiära materialet men inte i misstankeregistret. Sammantaget kan det tolkas som att individerna i dessa kategorier inte är brottsaktiva eller har andra roller inom miljöerna med bäring på miljöernas organisering och aktiviteter och därför blivit en prioritet i det brottsbekämpande arbetet.

4.3. Kriminella samarbeten och överlappning

Att ha medmisstänkta, det vill säga personer som har blivit misstänkta för samma brott, behandlar vi analytiskt som en indikator för samarbete. För att undersöka kriminella samarbeten skapar vi ett nätverk ur gemensamma misstankar om brott baserade på uppgifter i misstankeregistret. Vi använder oss av nätverksanalys som metod.

Nätverksanalys⁹ syftar till att kartlägga den nätverksstruktur som består av individer och deras relationer (exempelvis gemensam misstanke för brott). Vi använder en uppsättning mått för att mäta aspekter av ett nätverks struktur: antal individer i nätverket, antal relationer i nätverket, antal relationer per individ, antalet isolerade individer i nätverket, komponent och största komponent¹⁰ samt klustring¹¹.

Relationerna mellan individerna definieras av misstankar om brott. Relatio-

9. Social nätverksanalys utgår från att alla typer av sociala fenomen kan representeras med två fundamentala komponenter: noder och länkar (för en vidare diskussion om SNA, se Sarnecki, 2001 och Edling, 2017).

10. En komponent är en del av nätverket inom vilken samtliga individer kan nås via direkta eller indirekta relationer. Den minsta typen av komponent består av två individer. Om alla individer är kopplade till varandra genom direkta eller indirekta relationer så har nätverket bara en komponent. Ett större nätverk består ofta av många komponenter och då är det intressant att se hur stor del av nätverket som återfinns i den största komponenten. Största komponenten är helt enkelt den komponent som samlar flest individer av alla nätverkets komponenter.

11. Klustring mäter vi med en s.k. klustringskoefficient. Det är en individegenskap som mäter den andel av en individs parvisa kontakter som är relaterade till varandra (dvs. där individen är en av tre). Måttet används för att skatta sammanhållning i individens omedelbara närhet. Om en person har en klustringskoefficient=1, så betyder det att alla personens kontakter är direkt relaterade till varandra (dvs. relationerna kopplar samman de tre individerna till en triangel). Vi redovisar medelvärdet på klustringskoefficienten i två olika varianter, dels för alla individer inom en viss organiseringsstyp, dels för individer som har två eller fler relationer.

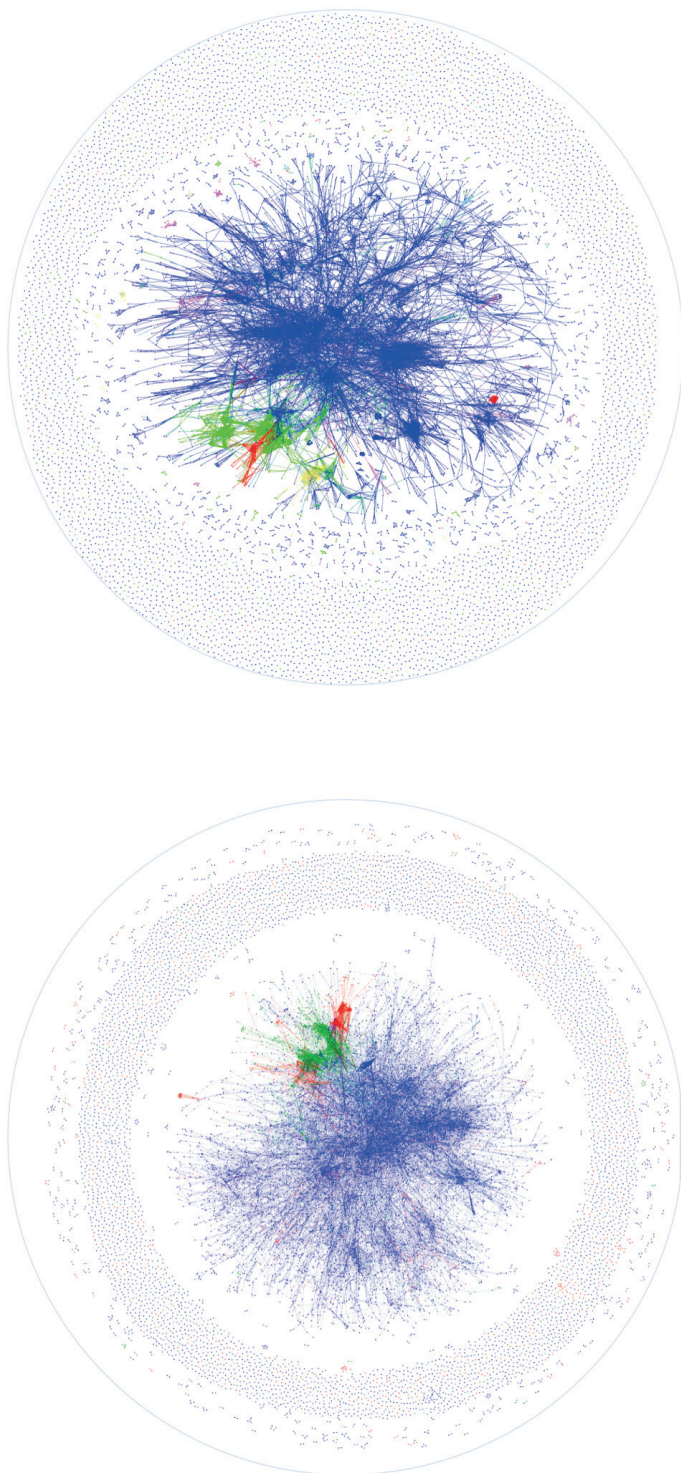
nerna konstrueras efter så kallade anmältningsnummer (kriminaldiarienummer [K-nr]). En anmälan i misstankeregistret kopplar individer till särskilda brott. Om exempelvis två individer varit misstänkta för samma brott så registreras de under samma anmältningsnummer. På så sätt skapas en relation mellan individerna. I rapporten beskrivs såväl nätverkets grundläggande strukturella egenskaper som överlappningen inom och mellan organiseringstyper.

Det ska tilläggas att nätverksanalyserna är behäftade med urvalsbias. Med tanke på medel- och typåldern i studiepopulationen kan vi utgå ifrån att de allra flesta i studiepopulationen inte har varit aktiva i dessa miljöer sedan 1995. Bland de något äldre individerna kan vi också anta att det kan finnas individer som har gjort karriärer eller rört sig mellan organiseringstyperna. Därför undersöker vi även här två perioder: 1995 till 2016 respektive 2011 till 2016.

4.3.1. Nätverkskopplingar 1995 till 2016

Figur 5 visar ett nätverk bestående av de individer i studiepopulationen som förekommer i misstankeregistret och har direkta relationer till andra individer i studiepopulationen. Detta nätverk består av 13 271 individer och 23 794 relationer vilket innebär att individerna i nätverket i genomsnitt har 1,79 relationer till individerna inom studiepopulationen, antingen i den egna organiseringstypen eller till individer i andra organiseringstyper (se Tabell 11). Nätverket består av 420 komponenter¹² med en klustringskoefficient på 0,2 för hela nätverket och 0,45 för de klustrade individerna (definierade som individer med två eller fler relationer). En enda komponent samlar 52,8 procent av alla individer i studiepopulationen. Det innebär att mer än halva studiepopulationen som har medmisstänkta i studiepopulationen kan komma i kontakt med varandra. Som framgår i Figur 5 finns det en hel del isolerade individer i nätverkets periferi. De isolerade individerna utgör 39 procent av nätverket (det vill säga individer som inte är direkt kopplade till andra inom studiepopulationen).

12. En kopplad komponent består av två eller fler sammanlänkade individer.

Figur 5. Visualisering av nätverksstrukturen inom studiepopulationen. Nätverket till vänster representerar direkta relationer under perioden 1995–2016, och nätverket till höger representerar direkta relationer under perioden 2011–2016. Varje punkt motsvarar en individ, och linjerna mellan punkterna motsvarar samarbete i brott. Organiserad brottslighet (blå), autonom (röd), vit makt (gul), islamistisk (lila), fotbollsfirmer (grön), övriga extremister (turkos)

När medmisstänkta inkluderas bildas ett nätverk bestående av 64 640 individer (13 271 i studiepopulationen och 51 369 medmisstänkta) med 238 420 relationer. Det innebär att studiepopulationens direkta relationer utgör 10,0 procent av samtliga relationer, medan de utgör 20,5 procent av individerna. Det innebär att 9 av 10 kriminella samarbeten sker med personer utanför de identifierade miljöerna. Hela nätverket består av 1 729 komponenter där den största komponenten samlar 86,4 procent av alla individer. Andelen individer i den största komponenten är större när vi inkluderar medmisstänkta, vilket tyder på att medmisstänkta har en avgörande funktion för den strukturella sammanhållningen av det brottsliga samarbete som nätverket i sin helhet avspeglar.

Gällande klustring uppvisar den islamistiska miljön lägst klustring (för samtliga individer är klustringskoefficienten 0,1) efter övriga extremister, och efter övriga extremister även högst andel isolerade individer (73,5 %). Samtidigt uppvisar den islamistiska miljön hög klustringskoefficient (0,75) för de klustrade individerna. Detta tyder dels på att miljön som helhet har mycket låg grad av sammanhållning, dels att de individer som faktiskt är kopplade till varandra har en mycket hög grad av sammanhållning. Den autonoma miljön, vit makt-miljön, fotbollsfirmer och maffia har större sammanhållning både med avseende på hela organiseringsstypens sammanhållning och bland de individer som inte är isolerade. När vi inkluderar medmisstänkta så minskar antalet isolerade individer och det genomsnittliga antalet relationer och klustringen ökar i de flesta organiserings typerna (Tabell 11).

Det finns en tydlig överlappning mellan de olika organiserings typerna under perioden 1995 till 2016. En generell slutsats är att MC-gäng, nätverk och fotbollsfirmer har en överlappande funktion i nätverket eftersom övriga organiserings typer överlappar med dessa i både absoluta tal och när storlek beaktas. Den islamistiska miljön avviker från övriga extremistmiljöer genom att överlappa mest med organiserings typen nätverk.

Överlappningen som uppstår av de direkta relationerna inom och mellan organiserings typer redovisas i Tabell 12. Relationer genom medmisstänkta har således inte inkluderats. Här kan vi konstatera att i snitt 38,4 procent av ovan nämnda relationerna är interna (exempelvis individer inom gatugängen som misstänkts för brott med andra individer inom kategorin gatugång), vilket innebär att majoriteten av det direkta brottsliga samarbetet sker organiserings typer emellan. Inom extremismmiljöerna är det vit makt-miljön som har högst andel interna relationer (69,3 %). Den islamistiska har 22,9 procent andel interna relationer och den autonoma miljön 58,1 procent. Inom den organiserade brottsligheten har MC-gängen högst andel interna relationer, 52,9 procent, följd av Maffia med 35,6 procent. Lägst inom organiserade brottsligheten är gatugång med 18 procent.

Tabell 11. Statistisk sammanfattning av nätverksstruktur inom organiseringsgrupp, aggregerat för 1995–2016

Organiseringsgrupp	Individer (n, % hela nätverk)	Relationer (n, % hela nätverk)	Isolerade individer (n, %)	Antal komponenter (n, % individer)	Antal individer i största komponenten (n, %)	Antal relationer, medelvärde	Klustering samtliga individer (klustrade individer)
Nätverk (a)	4 393 (6,8 %)	2 868 (1,2 %)	2 331 (53,1 %)	294 (46,9 %)	1 171 (26,7 %)	2,8	0,12 (0,41)
Partiella organisationer (b)	643 (1,0 %)	597 (0,3 %)	275 (42,8 %)	35 (57,2 %)	273 (42,5 %)	3,2	0,21 (0,52)
Gatugång (c)	716 (1,1 %)	647 (0,3 %)	312 (43,6 %)	41 (56,4 %)	267 (37,3 %)	3,2	0,17 (0,45)
MC-gång (d)	5 100 (7,9 %)	4 653 (2,0 %)	2 426 (47,6 %)	235 (52,4 %)	2 043 (40,1 %)	3,5	0,15 (0,43)
Maffia (e)	444 (0,7 %)	778 (0,3 %)	163 (36,7 %)	26 (63,3 %)	187 (42,1 %)	5,5	0,25 (0,54)
Fotbollsfirmer (f)	775 (1,2 %)	2 686 (1,1 %)	288 (37,2 %)	31 (62,8 %)	409 (52,8 %)	11,0	0,35 (0,71)
Islamistisk (g)	547 (0,8 %)	175 (0,1 %)	402 (73,5 %)	39 (26,5 %)	15 (2,7 %)	2,4	0,10 (0,75)
Autonom (h)	162 (0,3 %)	416 (0,2 %)	78 (48,1 %)	4 (51,9 %)	65 (40,1 %)	9,9	0,38 (0,80)
Vit makt (i)	299 (0,5 %)	1 241 (0,5 %)	149 (49,8 %)	12 (50,2 %)	117 (39,1 %)	16,5	0,34 (0,86)
Övriga extremister (j)	192 (0,3 %)	28 (0,0 %*)	159 (82,8 %)	13 (17,2 %)	5 (2,6 %)	1,7	0,07 (0,92)
Studiepopulationen	13 271 (20,5 %)	23 794 (10,0 %)	5 176 (39,0 %)	420 (61,0 %)	7 006 (52,8 %)	5,9	0,20 (0,45)
Medmisstänka	51 369 (79,5 %)	116 363 (48,8 %)	14 016 (27,3 %)	6 660 (72,7 %)	13 491 (26,3 %)	6,2	0,42 (0,83)
Hela nätverket	64 640 (100,0 %)	238 420 (100,0 %)	2 355 (3,6 %)	1 729 (96,4 %)	55 868 (86,4 %)	7,7	0,57 (0,75)

* 0,0117 % avrundat till 0,0 %

Tabell 12. Överlappning i kriminellt samarbete mellan organiseringstyper, aggregerat för 1995–2016

Organiseringstyp	Direkta relationer (n, %)		Mest överlappande typ (andel av direkta relationer mellan typer)*	Vanligaste brott (andel brottslighet)	
	Inom typ	Mellan typer		Inom typ	Mellan typer
Nätverk (a)	2 868 (34,2 %)	5 512 (65,8 %)	MC-gäng (32,4 %)	Våld (30,9 %)	Våld (37,0 %)
Partiella organisationer (b)	597 (22,3 %)	2 082 (77,7 %)	Nätverk (50,5 %)	Våld (37,0 %)	Våld (37,9 %)
Gatugäng (c)	647 (18,0 %)	2 944 (82,0 %)	Nätverk (45,2 %)	Våld (38,9 %)	Våld (38,0 %)
MC-gäng (d)	4 653 (52,9 %)	4 143 (47,1 %)	Nätverk (43,2 %)	Våld (39,0 %)	Våld (41,0 %)
Maffia (e)	778 (35,6 %)	1 406 (64,4 %)	Nätverk (44,0 %)	Våld (43,5 %)	Våld (45,6 %)
Fotbollsfirmer (f)	2 686 (64,0 %)	1 512 (36,0 %)	MC-gäng (30,7 %)	Våld (43,9 %)	Våld (37,9 %)
Islamistisk (g)	175 (22,9 %)	588 (77,1 %)	Nätverk (33,7 %)	Våld (40,6 %)	Våld (46,3 %)
Autonom (h)	416 (58,1 %)	300 (41,9 %)	Fotbollsfirmer (45,0 %)	Våld (64,3 %)	Våld (42,2 %)
Vit makt (i)	1 241 (69,3 %)	550 (30,7 %)	MC-gäng (34,4 %)	Våld (61,6 %)	Våld (47,7 %)
Övriga extremister (j)	28 (7,0 %)	373 (93,0 %)	Fotbollsfirmer (33,0 %)	Våld (50,0 %)	Våld (48,4 %)

* Den mest överlappande typen förblir även när man kontrollerar för gruppstorlek inom varje typ

4.3.2. Nätverkskopplingar 2011 till 2016

För perioden 2011 till 2016 består studiepopulationens nätverk av 11 706 individer och 14 353 direkta relationer. Det innebär att individerna i nätverket i genomsnitt har 1,23 relationer till andra individer inom den egna organiseringstypen eller till individer i andra organiseringstyper (se Tabell 13). Nätverket består av 548 komponenter med en klustring på 0,2 för hela nätverket och 0,53 för klustrade individer. De isolerade individerna utgör 47,6 procent av nätverket. Om man inkluderar medmisstänkta bildas ett nätverk som består av 32 209 individer med 73 719 relationer. Det innebär att studiepopulationen utgör 36,3 procent av alla individer i hela nätverket och att deras direkta relationer utgör 19,5 procent av samtliga brottsrelationer. Det innebär att närmare 8 av 10 kriminella samarbeten sker med personer utanför de identifierade miljöerna.

Det totala nätverket har en klustringskoefficient på 0,73 för klustrade individer och 1 800 komponenter. De isolerade individerna utgör 10,5 procent av samtliga individer. Det betyder att när vi inkluderar de medmisstänkta fördubblas nätverkets förtätning, både beträffande isolerade individer och klustrade. Likt den utökade tidsperioden så har fotbollsfirmer och vit makt-miljön högre grad av klustring av klustrade individer, medan den islamistiska miljön och övriga extremister har lägst andel inom extremistmiljöerna men uppvisar lika hög klustring av klustrade individer som övriga extremistmiljöer. Organiseringstyperna inom organiserad brottslighet har en jämn nivå av sammanhållning med en klustringskoefficient på omkring 0,50.

Som framgår i Tabell 14 har organiseringstyperna i genomsnitt drygt 42,1 procent av de direkta relationerna inom den egna typen (där exempelvis individer inom gatugång har relationer till andra individer inom organiserings-typen gatugång). Vit makt-miljön uppvisar högst andel interna relationer (79,3 %). Övriga extremister har lägst andel interna relationer (12 %), följt av gatugång (17,9 %). Övriga extremister och den islamistiska miljön har också lägst klustring för samtliga individer (0,08 respektive 0,10) och högst andel isolerade individer (80,3 % respektive 74,9 %) vilket indikerar att miljön generellt sett har mycket låg grad av sammanhållning (se Tabell 13). De individer som däremot inte är isolerade har hög grad av sammanhållning. Liksom under den längre tidsperioden har vit makt-miljön, den autonoma miljön och fotbollsfirmorna hög klustring både för samtliga som för klustrade individer, vilket tyder på att de som samarbetar gör det mer kontinuerligt och är mer sammanhållna

Tabell 13. Statistisk sammanfattning av nätverksstruktur inom organiseringstyp/grupp, aggregerat för 2011–2016

Organiseringstyp/ grupp	Individer (n, % hela nätverk)	Relationer (n, % hela nätverk)	Isolerade individer (n, %)	Antal komponenter (n, % individer)	Antal individer i största komponenten (n, %)	Antal relationer, medelvärde	Klustring samtliga individer (klustrade individer)
Nätverk (a)	4 060 (12,6 %)	2 072 (2,8 %)	2 388 (58,8 %)	324 (41,2 %)	687 (16,9 %)	2,5	0,11 (0,50)
Partiella organisationer (b)	616 (1,9 %)	447 (0,6 %)	313 (50,8 %)	35 (49,2 %)	144 (23,4 %)	3,0	0,18 (0,54)
Gatugång (c)	673 (2,1 %)	397 (0,5 %)	381 (56,6 %)	47 (43,4 %)	132 (19,6 %)	2,7	0,13 (0,50)
MC-gång (d)	4 286 (13,3 %)	2 560 (3,5 %)	2 493 (58,2 %)	272 (41,8 %)	951 (22,2 %)	2,9	0,13 (0,53)
Maffia (e)	403 (1,3 %)	620 (0,8 %)	178 (44,2 %)	22 (55,8 %)	130 (32,3 %)	5,5	0,26 (0,63)
Fotbollsfirmer (f)	695 (2,2 %)	1 291 (1,8 %)	364 (52,4 %)	39 (47,6 %)	229 (32,9 %)	7,8	0,27 (0,78)
Islamistisk (g)	450 (1,4 %)	142 (0,2 %)	337 (74,9 %)	30 (25,1 %)	12 (2,7 %)	2,5	0,10 (0,80)
Autonom (h)	138 (0,4 %)	305 (0,4 %)	76 (55,1 %)	5 (44,9 %)	40 (29,0 %)	9,8	0,37 (0,89)
Vit makt (i)	228 (0,7 %)	803 (1,1 %)	129 (56,6 %)	12 (43,4 %)	69 (30,3 %)	16,2	0,29 (0,91)
Övriga extremister (j)	157 (0,5 %)	27 (0,0 %)*	126 (80,3 %)	12 (19,7 %)	5 (3,2 %)	1,7	0,08 (0,92)
Studiepopulationen	11 706 (36,3 %)	14 353 (19,5 %)	5 568 (47,6 %)	548 (52,4 %)	4 678 (40,0 %)	4,7	0,20 (0,53)
Medmisstänkta	20 503 (63,7 %)	24 997 (33,9 %)	6 941 (33,9 %)	3 293 (66,1 %)	828 (4,0 %)	3,7	0,36 (0,86)
Hela nätverket	32 209 (100,0 %)	73 719 (100,0 %)	3 391 (10,5 %)	1 800 (89,5 %)	22 422 (69,6 %)	5,1	0,50 (0,73)

* 0,0367 % avrundat till 0,0 %

Tabell 14. Överlappning i kriminellt samarbete mellan organiseringstyper, aggregerat för 2011–2016

Organiseringstyp	Direkta relationer (n, %)		Mest överlappande typ (andel av direkta relationer mellan typer)*	Vanligaste brott (andel brottslighet)	
	Inom typ	Mellan typer		Inom typ	Mellan typer
Nätverk (a)	2 072 (37,9 %)	3 393 (62,1 %)	MC-gång (30,1 %)	Våld (31,0 %)	Våld (34,7 %)
Partiella organisationer (b)	447 (24,7 %)	1 362 (75,3 %)	Nätverk (49,5 %)	Våld (35,8 %)	Våld (32,7 %)
Gatugång (c)	397 (17,9 %)	1 822 (82,1 %)	Nätverk (47,7 %)	Våld (40,1 %)	Våld (35,0 %)
MC-gång (d)	2 560 (53,8 %)	2 194 (46,2 %)	Nätverk (46,5 %)	Våld (37,6 %)	Våld (40,2 %)
Maffia (e)	620 (41,6 %)	872 (58,4 %)	Nätverk (45,4 %)	Våld (40,6 %)	Våld (42,2 %)
Fotbollsfirmer (f)	1 291 (61,6 %)	806 (38,4 %)	Nätverk (33,5 %)	Våld (40,3 %)	Våld (33,9 %)
Islamistisk (g)	142 (29,2 %)	344 (70,8 %)	MC-gång (31,1 %)	Våld (37,3 %)	Våld (42,3 %)
Autonom (h)	305 (63,1 %)	178 (36,9 %)	Fotbollsfirmer (59,6 %)	Våld (60,5 %)	Våld (50,3 %)
Vit makt (i)	803 (79,3 %)	209 (20,7 %)	Övriga extremister (48,3 %)	Våld (66,7 %)	Våld (47,0 %)
Övriga extremister (j)	27 (12,0 %)	198 (88,0 %)	Vit makt (51,0 %)	Stölder (60,0 %)	Våld (51,7 %)

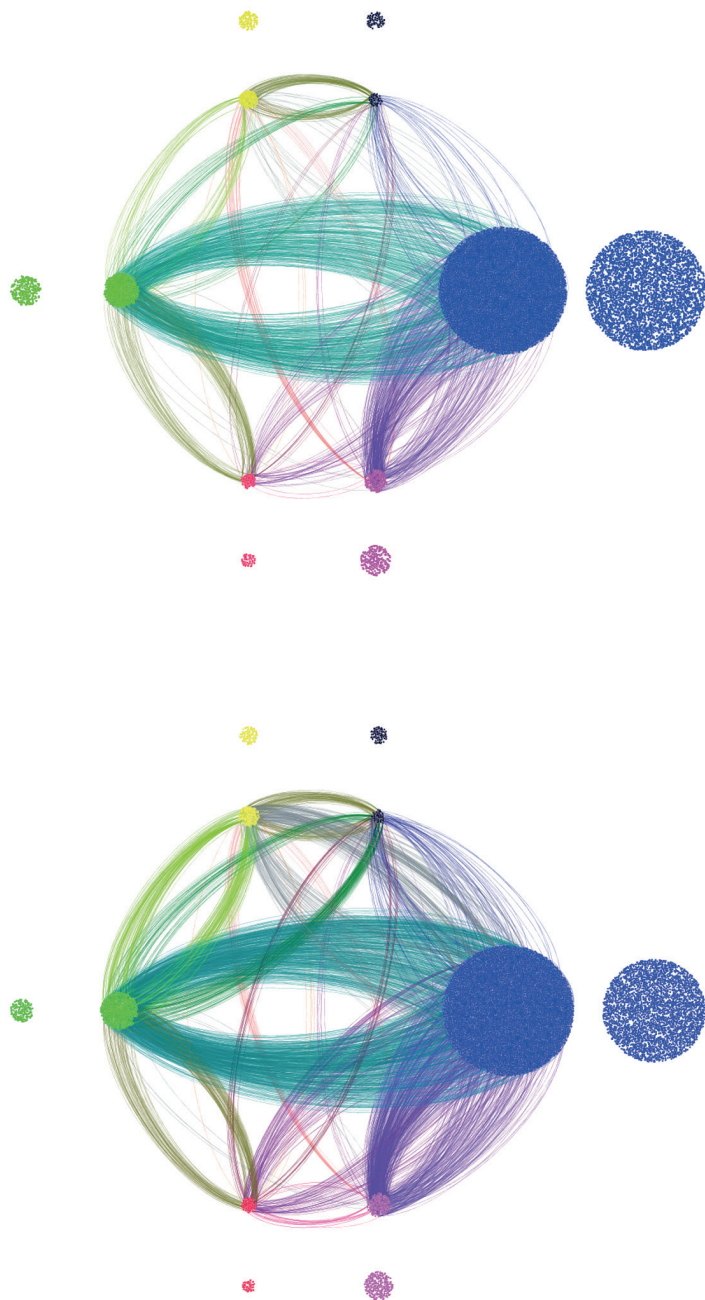
* Den mest överlappande typen förblir även när man kontrollerar för gruppstorlek inom varje typ

än andra organiseringstyper.

I jämförelse med perioden 1995 till 2016 så är nätverket under perioden 2011 till 2016 tätare. Studiepopulationens direkta relationer utgör en större andel än tidigare (19,5 procent under 2011 till 2016 jämfört med 10 procent under perioden 1995 till 2016) och andelen individer i studiepopulationen i förhållande till totalen är högre under den kortare perioden. Samtidigt är klustringen bland klustrade individer något högre för 2011 till 2016 jämfört med perioden 1995 till 2016.

Överlappningen mellan miljöerna är likartad under de två perioderna (se Tabell 14 och Figur 6). Organiseringstyperna inom organiserad brottslighet överlappar mest med typen nätverk, med undantag för typen nätverk som överlappar med MC-gäng. Inom extremistmiljöerna uppvisar den islamistiska miljön högre överlappning med MC-gäng under perioden 2011 till 2016 än under perioden 1995 till 2016, då nätverk utgjorde den största överlappande organiseringstypen. Vit makt-miljön har under perioden 2011 till 2016 större överlappning med övriga extremister. Under perioden 1995–2016 är det MC-gängen som utgör den största överlappande kategorin för vit makt.

Under båda perioderna är det framförallt våldsbrott som bildar arena för de olika organiseringstypernas samarbete, både inom och mellan miljöerna.

Figur 6. Visualisering av överlappning i kriminellt samarbete, liksom isolerade individer inom studiepopulationen. Nätverket till vänster aggregerat för 1995–2016, nätverket till höger aggregerat för 2011–2016. Storlek på ytor proportionell till gruppstorlek. Varje punkt motsvarar en individ och linjerna mellan punkterna motsvarar samarbete i brott. Organiserad brottslighet (blå), autonom (röd), vit makt (gul), islamistisk (lila), fotbollsfirmor (grön), övriga extremister (svart)

Kvalitativa resultat

Ett av projektets syften är att undersöka de faktorer, händelser och processer som har betydelse för individers vägar in i och ut ur antagonistiska miljöer. Att kombinera metoder och material är ett sätt att så effektivt och noggrant som möjligt försöka närma sig svaret på ett forskningsproblem (Creswell, 2003). Analysen av intervjumaterialet har hittills koncentrerats till just dessa två fenomen: vägar in i, och ut ur våldsbejakande extremism. I detta avsnitt redogör vi schematiskt och övergripande för dessa processer, som de framträder vid analyser av det empiriska materialet.

5.1. Inträden i våldsbejakande extremism

Som noterats ovan är typåldern i extremistmiljöerna runt 20 år. Intervjupersonernas deltagande inleddes också under den senare ungdomstiden och fortsatte in i begynnelsen av vuxenlivet. De steg som tillsammans ramar in inträdesprocessen bör därmed vidare förstås som avhängiga element och omständigheter som präglar ungdomen och det begynnande vuxenlivet, en analytisk poäng vi utvecklar nedan.

5.1.1. Den sociala kontrollen försvagas

Vägen in i våldsbejakande extremism möjliggörs av en viss händelse eller ett specifikt skeende, ofta ett ganska vanligt sådant: att bli avstängd från skolan, att förlora sitt arbete (eller inte få ett arbete man sökt), eller att en lovande idrottskarriär plötsligt upphör. Dessa faktorer är välkända i litteraturen om våldsbejakande extremism (LaFree m.fl., 2018; Ali m.fl., 2017). Sådana händelser är relativt vanliga i slutet av ungdomstiden och begynnande vuxenlivet och de placerar individen i vad som kan kallas social instabilitet (Arnett, 2004). Social instabilitet är ett tillstånd då individen varken är bunden av den sociala kontroll som präglat barndomen, eller de åtaganden och anknytningar som uppstår

senare i vuxenlivet. Ungdomens senare skede och vuxenlivets begynnelse präglas istället av utforskande, identitetssökande och osäkerhet. En ostrukturerad vardag är därmed en relativt vanlig dimension av livet för en majoritet av unga i samtida, västerländska samhällen (Moffitt, 1993; Arnett, 2004). Hur social instabilitet manifesteras i individers liv framgår av utdraget ur intervjun med Damir, som kort efter att han fyllt tjugo reste till Syrien för IS:

Intervjuare: Men jag tänker under det halvåret där innan du, alltså [reser till Syrien], vad, hur såg en vanlig dag i ditt liv ut då, liksom?

Damir: Nej, faktiskt, jag gjorde ingenting. Ingenting. Bara äta och sova och vakna, äta sova vakna, bara så. Jag gick ut såklart, ut i stan och ... ja. Så. /.../ Men det bara som fattades var att, ett jobb eller skolan [som han nyligen hade hoppat av]. Och det var inte därför jag åkte, det var inte för att jag inte hade skola eller något, förstår du. Men det hade kanske blivit bättre att man, man är sysselsatt i något, förstår du vad jag menar.

Givetvis kan den sociala kontrollen även försvagas till följd av individens eget beteende. Flera intervjupersoner har erfarenhet av både lindrig och grov kriminalitet. Vi menar att en brottslig bakgrund, i den mån den är av vikt för att förstå deltagande i våldsbejakande extremism, har samma typ av betydelse oavsett hur grov den är. Habir, till exempel, dömdes vid 19 års ålder till fängelse för gängrelaterad brottslighet. Men själva betydelsen av denna erfarenhet hade för Habir skiljer sig inte väsentligen från Erics, som stängdes av från den skola han gick i, på grund av våldsamt beteende mot andra elever. Det resulterade i en vardag med "mängder av tid att slösa bort". Med andra ord kan individens handlingar försvaga den redan svaga sociala kontrollen – intervjuerna indikerar att det framförallt är på det sättet som brottsbakgrund har betydelse för vägen in i våldsbejakande miljöer.

Ali m.fl. (2017) antyder en liknande process när de diskuterar den ökade risken för deltagande i våldsbejakande extremism i samband med att individer genomgår viktiga livsförloppsförändringar, så som studenten eller från att vara i arbete till att bli arbetslös – händelser som är mer sannolika i detta skede av livet. Det är viktigt att påpeka att en försvagad kontroll i sig inte förklarar deltagande i våldsbejakande extremism. Däremot sänker den försvagade sociala kontrollen tröskeln för nästa steg i processen mot deltagande.

5.1.2. Interaktion med individer i miljön eller i dess närhet

Det är lätt att bortse från det triviala faktum att deltagande i en våldsbejakande extremistisk miljö förutsätter tillgång till en sådan miljö. Tillgång utvecklas framförallt i interaktion med andra, oftast en eller ett fåtal personer (ofta kamrater men också släktingar, partner, eller förebilder), och ofta i interak-

tion ansikte mot ansikte (Reynolds & Hafez, 2017). Det är vanligt att individen ursprungligen inte har någon direkt länk till den våldsbejakande miljön; snarare är det så att hon möter den i takt med att hon nu är fri att tillbringa tid med personer hon tidigare inte haft möjlighet att umgås med. Genom att ingå i nya relationer kan alltså individen nu bilda band till ytterligare andra, via dessa länkar. I denna interaktion identifierar individen en möjlig plats och en möjlig roll för sig själv i gruppen (Matza, 1969). Detta framgår tydligt i intervjun med Eric, som hade börjat gå med sin flickvän i den årliga Salemmarschen. Han röstade på Sverigedemokraterna och gick så småningom med i Sverige-demokratisk Ungdom. Det var valår och han såg hur SDU:arna stod i sina bås på gator och torg, och när Antifascistisk aktion och andra grupper kom för att sabotera för dem så "gjorde de ingenting, de bara stod där". Han gillade inte det. En av hans vänner visade honom ett klipp på YouTube, med en grupp som kallade sig Fria Nationalister. I klippet slogs de mot en grupp "vänsterextrema". Det tilltalade honom:

Eric: Och jag tycker det ser så jävla skönt ut att de, alltså att de slår dom här. Jag gillar ju inte dom här personerna. Sen satt jag och kollade på det där och [Fria Nationalister] visade mig en film på Motståndsrörelsen. Och de var ute på gatan, som jag ville ut, politiskt. Ute på, ja ... och slogs med dom. Då tänkte jag, ja men dom är inte nära mig politiskt. Men fan, jag kan få slåss ju. Jag får ut mina, jag hade så mycket aggressioner, jag ville bara få ut det. /.../ Så jag lämnade SD och bröt med Fria Nationalister, jag ville inte, det här med att vara fri och Fria Nationalister, jag lämnade allt. Gick jag direkt till Motståndsrörelsen.

Antalet miljöer och vilka miljöer som är tillgängliga för en given individ påverkas av faktorer som ålder, kön och geografiska, kulturella och socioekonomiska faktorer. Erics ilska och aggressioner var knutna till ett flertal faktorer, bland annat tidiga upplevelser av utsatthet för våld i skolan. På liknande vis beskrev Isa hur han sedan tolvårsåldern upplevt "ett starkt hat mot USA, bland annat tidigt. Nu när jag tänker efter, väldigt tidigt. Det är det. Det är ett väldigt starkt hat mot USA, det är det." Individens egen livshistoria och position i samhällets sociala och kulturella strukturer är därmed också av vikt; faktorer på individ- och strukturnivå som ofta lyfts fram som prediktorer, menar vi, *medieras* genom dessa interaktionsprocesser (för ett liknande resonemang, se Sampson & Laub, 1993).

Individens motivation att delta kan utvecklas delvis som ett resultat av de personer som hon interagerar med. I intervjun med Isa nedan framkommer denna dynamik. De tre grupper (barndomsvänner, en mer praktiserande grupp muslimer, och en tredje, mer våldsbejakande grupp) han nämner har inga

formella namn utan består snarare av informella nätverk, och utgör en kedja längs med vilken han kan röra sig, och när han gör det händer något:

Isa: Och sen är det individer från barndomskamraterna, som hade en anknytning till en annan grupp av muslimer. Som praktiserade islam mer.

Intervjuare: Och varför gick du dit?

Isa: Varför, man började känna /.../ på grund av dom här individerna som tillhörde den här gruppen också, liksom. Dom började bli lite mer praktiserande, ja, då hängde man på där. /.../ Då träffar man några, och man börjar få andra tankar än vad [majoriteten] har. Man tycker att, det här är inte nånting för mig, dom är lite för soft, eller lite för ... dom går inte utefter det som står, helt enkelt. Dom har en vad man tycker är en anpassad tolkning av verkligheten, av det som står. Utifrån budskapet. Utifrån riktiga källan, då tycker man att det här är ... det här är en förvrängd version för att passa väst, för att göra väst nöjda, för att få leva i väst. Så tycker man. Och då börjar man tänka på det, men man vet inte riktigt /.../ men de är [som jag] och inte heller tycker att det här som [majoriteten] tycker inte riktigt är nånting att ha. Och då förflyttar man sig till dom här färre individerna. Och delar åsikter, kanske pratar, [man utvecklas] mer. Så är det väl nån av dem då, som kanske som känner nån i [den islamistiska kärnan]. Och de umgås, så blir det så. Så kommer man in i kretsen och sedan går det mer och mer och mer. Sedan blir det att man känner han och man känner han och man känner den och man känner den. Och så är man inne, helt enkelt, så är man inne i gänget. Och så finns det stora spelare i det här, i dom här grupperna /.../ folk som har rest [till Syrien] och kommit tillbaka.

Vägen in i våldsbejakande extremism är beroende av sådana interaktioner, och att individen identifierar gruppen som önskvärd och värdefull, och vice versa. Som framgår av intervjun med Isa så växer benägenheten att delta i växelverkan: I gruppen av mer praktiserande muslimer träffar Isa individer som får honom att tänka annorlunda, och hans interaktion med gruppen ökar i takt med att han förstår att han tycks ha mött likasinnade, som i sin tur stärker hans övertygelse. Isas benägenhet att delta i miljön kan därmed inte separeras från de han interagerar med, men den kan heller inte reduceras till det. I motsats till studier som framhäver benägenhetens mer statiska natur – se t.ex. Borum (2014), om det ”extremistiska tankesättet” – menar vi att benägenhet och sociala relationer är ofrånkomligt sammanlänkade (McGloin & Thomas, 2017). Här finns fler likheter än skillnader mellan miljöerna. Trots Erics och Isas vitt skilda drivkrafter och ideologiska uppfattningar så är interaktionskedjans form densamma.

5.1.3. Meningsskapande process

Genom att interagera med personer i eller i närheten av den våldsbejakande miljön så blir också individen inbäddad i en process av meningsskapande i relation till gruppen (Klandermans, 1997). Att ses som värdefull i gruppens ögon – och att själv se ett värde i gruppen – genererar ofta en känsla av att ha fått ett nytt syfte som del i ens livsprojekt. Intervjupersonerna beskriver det i termer av att ”slå ut sina vingar”:

Eric: Jag började umgås med personer som var som mig. Alltså, på så sätt att de var tuffa och hårda och ... man kom ju in i en grupp och fick nya vänner. Som var väldigt kraftfulla. /.../ Dom tyckte om att jag, på det sättet att jag var väldigt hetsig och väldigt våldsam, så dom gillade det, och jag var en av dom större, större killarna där. Kraftigt byggd och ... dom gillade det /.../ Dom lyfte upp mig litegrann för att jag var stark och jag var tuff. Och ute på gatorna, hände det nånting så ropade dom på mig. Så det var ... jag skulle vara där. Och jag var alltid den som var drivande många gånger och tryckte fram som personer, alltså ... Så det uppskattades där. /.../ Och varje gång det var nånting skulle jag alltid gå längst fram i fronten, med skölden eller ... Och om jag skulle ha en filmkamera eller nåt och filma, så ”om det blir bråk måste du lägga ifrån dig filmkameran och komma, för du måste vara med i slagsmålet”. Jag tyckte jättemycket om det. Jag kände mig ännu starkare, jag var väldigt ... Självförtroendet var väldigt högt. Jag lärde känna mig själv mer, vad jag var kapabel till. Det var som om ... Jag mådde jättebra. Det var som om jag hade slagit ut mina vingar.

Individens sökande efter mening blir här centralt för att förstå deltagandet. Den våldsbejakande extremistiska miljön innebär ett sammanhang där individen kan realisera vad han eller hon ser som en del av sin potential. Deltagandet i den våldsbejakande extremistiska miljön fyller därmed en viktig identitetsfunktion. Vad som står på spel är i ett avseende en omdefinition av jaget, och den kan innebära en känsla av att ha slagit ut sina vingar. Den kan också generera friktion och tvivel, i takt med att livet blir alltmer centrerat kring gruppen, dess aktiviteter, strategier för att uppnå sitt mål och att relationerna till medlemmarna blir starkare (Matza, 1969), Sådan ambivalens går framförallt att skönja i intervjupersonernas förhållningssätt till våld, exempelvis i intervjun med Isa, när han återger den tvekan han kände inför sin ”plikt”:

Isa: [När konflikten i Syrien utbryter] är det plikt? Är det min, är det en plikt för mig som muslim att åka ner till Syrien och hjälpa till, strida med, pengar, är det min plikt? Jag går runt, jag frågar massa. Massa människor.

Gästföreläsare som kommer hit från andra länder, jag frågar dom "Är det en plikt för mig att åka ner till Syrien? Är det en plikt för mig att åka ner till Syrien?" Jag frågar alla personer som jag litar på, alla personer som har läst islam teologiskt. Jag frågar dom, "är det min plikt? Är det min plikt?" och dom säger nej, det är inte din plikt. Dom behöver inte dig som människa, kött, blod. Dom behöver pengar, kanske för att hjälpa till med mat och liksom, såna saker. Så anser man. Men ... det känns inte riktigt rätt för mig.

En del av denna process består i att ta sig an och nyttja nya sätt att tänka, resonera och tala, som gör vissa annars otillåtna handlingar möjliga (Mills, 1940; Sykes & Matza, 1957). För att delta i våldsbejakande extremism, måste individen finna sätt att rationalisera bort normer och lagar och neutralisera den skuld som deltagande innebär (Maruna & Copes, 2005). Rationaliseringen är ingen efterhandskonstruktion, utan någonting som måste ske på förhand. För den våldsbejakande extremistiska miljön existerar ett legitimt mål och en legitim måltavla, en anknytning till en högre lojalitet som gör vissa former av våldsanvändning möjlig.

"De kallar det inte *våld*", sa Frede, om Nordiska Motståndsrörelsen. "Det är en *fight*, en nobel sak, du vet, att slåss för att försvara någonting." Även om individen kan ha kapacitet, till och med en önskan om, att nyttja våld, kan det bara utövas i vissa sammanhang: "Jag har en regel, jag hade regeln då och jag har regel nu, aldrig [vara våldsam] mot nån som inte har gjort mig nånting", sa Eric. "Aldrig nånsin. För jag ... Det finns en regel, ingen som, jag provocerar inte fram, aldrig ... nån oskyldig. Aldrig nånsin. Det var en regel för mig."

Betydelsen av sådana rationaliseringar blir tydligast vid en analys av intervjupersonernas ordval. Likt Frede talar intervjupersonerna nästan aldrig om *våld*. Istället uttrycker de sig i termer av "kamp", "strid", "fight", "krig" och "motstånd"; en vokabulär de tillägnar sig i takt med att deras förankring i gruppen stärks.

Inte heller här finns någon direkt skillnad mellan autonoma, vit makt- eller islamistiska miljöer. De autonoma attackerar "nassar", vit makt-miljön attackerar "rödingar" och den islamistiska miljön vill skydda och kämpa för "riktiga muslimer". I interaktionen med den våldsbejakande miljön tillägnar sig individen en uppfattning om gruppens betydelse, dess plats i världen och det våldssamma handlandets innebörd, som i sin tur gör detta handlande möjligt. "De har en övertygelse om att det är rätt", sa Damir, om personerna i den islamistiska miljö han blev en del av, "så man anser inte att man begår nåt [fel], man har ingen skam i det man gör liksom, på det sättet. Det har man inte. Men man undviker konsekvent att utsätta muslimer. Det får man inte."

Detta har avgörande betydelse för en individs faktiska våldsanvändning. I den utsträckning som ideologisk eller religiös radikaliserings betydelse är det framförallt i denna meningsskapande dimension av inträdesprocessen (Alimi,

Demetriou & Bosi 2015). Att traditionella riskfaktorer (se t.ex. Koomen & Van der Pligt, 2016; Ranstorp, 2016) har så generellt sett lågt förklaringsvärde är därmed inte förvånande; de är betydelsefulla, men genom just processer som de vi redogjort för ovan.

En individs väg till deltagande i våldsbejakande extremism kan förstås som en process med flera steg: 1) en försvagning av social kontroll omkring individen, som följs av 2) interaktion med individer i miljön eller i dess närhet, och 3) en meningsskapande process i relation till gruppen och ens egen identitet. Tillsammans resulterar dessa steg i en individ som är villig och kapabel att delta i miljöns aktiviteter, inklusive användningen av våld. Vägen är i praktiken mindre enkelriktad och mer komplex än vad den kan verka i den här framställningen, men av analytiska skäl är den användbar. Vidare pekar intervjuerna snarare på likheter än skillnader mellan olika former av våldsbejakande extremism: Oavsett om det gäller vit makt-miljön eller den islamistiska miljön tenderar inträdesprocessen att se relativt likartad ut (notera dock att endast en intervjuerson har erfarenhet av den autonoma miljön).

Det är givetvis inte omöjligt att den sociala kontrollen kring individen försvagas före eller efter senare ungdomstiden/vuxentidens begynnelse, men den moderna brottsforskningen har visat att sannolikheten för att den ska göra det är betydligt högre under denna period (Thornberry & Krohn, 2005). Interaktioner bör förstås på samma sätt: De bestäms varken av att individen befinner sig i ett visst skede i livsförloppet, har en viss psykologisk bakgrund eller psykosocial erfarenhet, bor i ett givet bostadsområde, eller befinner sig i en viss del av den sociala strukturen, men interaktionerna villkoras av dem alla.

5.2. Att lämna våldsbejakande extremistiska miljöer

Den tid individen deltar i en våldsbejakande miljö är relativt kort, ofta runt två år. Få är aktiva under längre tid än så (Barrelle, 2015). Våra intervjuer skiljer sig i detta avseende inte från vad som framkommit i tidigare studier (se t.ex. Dalgaard-Nielsen, 2013; Horgan, 2009). Såväl subjektiva som sociala faktorer driver individens utträdesprocess (Carlsson, 2016). Den individ som lämnar våldsbejakande extremism bakom sig gör det för att den vill lämna, men för att också lyckas göra det behöver hon eller han också ha sociala, praktiska faktorer att "kroka fast" denna förändring i. Samtidigt visar intervjuerna att denna distinktion också behöver fördjupas och utvecklas.

Att "bli trött", känna sig "sliten", "inte orka mer", och viljan att istället "lugna ner sig", "bilda familj", "fokusera på barnen", "skaffa ett jobb" och liknande förändringar är alla knutna till att individen har åldrats och närmat sig vuxen-

livet (Laub & Sampson, 2003; Hill, Blokland & van der Geest, 2016). Individens åldrande förklarar inte direkt individens utträdesprocess utan villkorar den snarare, i meningen att betydelsen av faktorer såsom desillusion och konkurrerande lojaliteter inte kan förstås utan hänsyn till var i livsförloppet individen befinner sig.

5.2.1. Desillusion och konkurrerande lojaliteter

Desillusion är en vanlig katalysator till viljan att lämna. Det är en sorts samlingsnamn för olika former av besvikelse, eller den stegvisa insikten att någonting inte visade sig vara som man trodde (Björge, 2011). Denna förändring är vanlig också bland intervjupersonerna, men tolkas inom forskningen ofta som att den propagandabaserade föreställda bilden av livet i miljön inte motsvarar den faktiska upplevelsen att delta i den (se t.ex. Dalgaard-Nielsen, 2013). Men i linje med ett livsförloppsperspektiv kan det också vara så att individens upplevelse av miljön förändras medan själva miljön förblir relativt oförändrad; det som en gång var meningsfullt är det inte längre. Efter en tid ”ledsnar man”:

Eric: Det där var [...] en sak som jag störde mig på, att jag tyckte att vi betedde oss som clowner. Gick på stan och skrek i megafoner, det här är inte ... det är inte min grej. Jag kan inte, jag vill inte [längre] stå för det här och hålla i den här flagg ... /.../ Jag hade ledsnat på slagsmålen, jag hade ledsnat på allting. /.../ Jag började bli svagare. Psykiskt och fysiskt. Jag började inte må bra av att hamna i bråk. Innan tyckte jag jättemycket om det. /.../ Men sen blev det för mycket istället av det här. Sen så, när jag ville ha ett lite lugnare tempo, så tänkte jag, men vi kan väl gå ut, istället för att bara umgås på gatorna kan vi väl gå på krogen tillsammans. Vi fixar nån sån här ... och varje gång, slagsmål. Och jag blev bara ledsn, och jag hamnade i bråk ... jag blev så less. Och bara förbannad. Jag ville ha lugn. /.../ Jag var less på grejen, att stå på gatan och prata politik som jag egentligen inte ens stod bakom, och på folket som bara hetsade, jag tröttnade på ... springa ut varje helg och ... jag ville vara hemma ibland med familjen, det var mycket, det hände så mycket som jag ville se på annat.

Dels är det individens perspektiv på själva miljön som har genomgått en förändring – de som från början stod för någonting meningsfullt och viktigt ses nu ”som clowner”, dels har individens syn på sig själv och sin egen roll i miljön förändrats. I takt med att Eric blev äldre ”ledsnade” han, ville ”ha ett lite lugnare tempo” och sökte snarare efter ”lugn” och att ”vara hemma med familjen” – en förändring som är mycket vanlig och som tenderar att inträffa när individen närmar sig trettioårsåldern (Arnett, 2004). Samtidigt kan det givetvis vara så att även miljön förändras i takt med att individen deltar i den:

Khaula: Alla som var med i IS var inte likadana. Det var många som var som jag. Som kom dit för en anledning och sen blev det nånting annat. Men sen, man är fast där sen, du kan inte bara lämna. Och en anledning varför jag kunde lämna är varför jag, jag kunde smälta in. Jag kunde vara syrier, jag kunde vara irakier, jag kunde vara invandrare, svensk ... jag kunde vara vad jag ville. /.../ Vi var i Raqqa. I början var det bra, sen tog [IS] Mosul. När dom tog Mosul blev dom knäppa. /.../ Det var då dom tog kurderna och dom här sexslavarna och allt det här, dom tappade greppet. Alltså dom tappade kontrollen helt. Och det var för många som kom hela tiden, från utlandet, och alla trodde att dom var någonting så det blev en krock. Dom tappade respekten för kvinnorna, kvinnor fick inte visa ögonen alls, alltså det var kaos.

Det som vanligen benämns desillusion är alltså en dynamisk process som pågår mellan individen och miljön. Det går inte att urskilja någon enskild tidpunkt då intervjupersonernas vilja förändrades från att vilja delta till att vilja lämna miljön. Oavsett om det handlar om islamistiska, autonoma eller vit makt-miljöer tycks detta vara en relativt utdragen process, den vanligaste tiden i vårt material är drygt ett halvår. Denna mer kognitiva process är ofta knuten till andra livshändelser, exempelvis att man får barn eller börjar arbeta:

Intervjuare: [Finns det] ett tydligt ögonblick som du minns, som gjorde att du började tveka för det här?

Isa: Nej, det är under lång tid, det är inget, sådär, som pang, wow-händelse, utan det, det ... det är under lång tid. Det är under lång tid. Och liksom, successivt.

Intervjuare: Och tvekan, när kommer den ungefär i förhållande till att du får barn?

Isa: Det är ju efter att jag har fått barn. /.../ Det [barn] är kanske en av anledningarna, det är under en lite, under en period som man börjar tänka såhär, vad är det jag håller på med? Vad är det här för nånting? Vad är det jag gör, man ser att saker händer i världen och är det det här som jag, är det det här som är kampen för oskyldiga?

Hand i hand med desillusionen kommer också ofta en vilja till att inte bara lämna miljön, utan också gå till någonting annat (Altier, Thoroughgood & Horgan, 2014). I takt med att individen närmar sig och inträder i vuxenlivet, tenderar också hennes prioriteringar, värderingar och framtidsutsikter att förändras. Eftersom denna process löper parallellt med individens erfarenhet av deltagandet i miljön, är de tätt sammanlänkade. Forskningen har åtskilliga gånger illustrerat vikten av denna process när det gäller att upphöra med brott, där individens vilja att

”lugna ner sig”, ”skaffa ett jobb”, ”bilda familj”, etc. börjar konkurrera med viljan att göra ”snabba pengar”, få ”snabba kickar” och ”kunna ta dagen som den kommer”, samtidigt som brottslighetens nackdelar blir betydligt mer påtagliga än de fördelar de upplevde från början (se t.ex. Carlsson, 2013).

Ett skäl till att individens väg ut ur miljön kan vara relativt utdragen, är att det kan ta tid att lokalisera ett alternativ till det liv som miljön erbjuder. Man kan behöva stöd och hjälp av andra. Det krävs med andra ord sociala faktorer för att kunna realisera utträdet – en relation att hålla vid liv, ett arbete att gå till, en möjlig tillvaro utanför miljön som individen ser som meningsfull.

5.2.2. Våldets och kriminalitetens betydelse

Skälen till varför man slutar begå brott inte alls behöver vara knutna till varför man en gång börjat (Farrington, 2003). Så är även fallet när det gäller utträden ur våldsbejakande extremism, och våra intervjuer bekräftar den bilden. Samtidigt finns det i intervjuerna en tydlig länk mellan inträdet och utträdet när det kommer till våldsanvändningens och kriminalitetens betydelse.

Vi noterade ovan att ett avgörande element av inträdesprocessen består i att individen genom interaktion med andra tillägnar sig en uppsättning rationaliseringar och tankemönster som i vissa situationer möjliggör ett handlande som annars skulle vara uteslutet. Det kan vara denna dimension som börjar komplicera det fortsatta deltagandet för individen, oavsett om individen före deltagandet har varit aktiv i brott eller inte. I motsats till andra studier (se t.ex. Björge, 2011) finner vi i våra intervjuer inga tecken på att individens konfrontation med den faktiska – i motsats till den på förhand föreställda – vålds- och kriminalitetsanvändningen i miljön skulle driva henne mot ett utträde. Intervjupersonerna menar istället att de genomgående var medvetna om vad som väntade dem i miljöerna.¹³ Det är heller inte så att individens moraliska kompass tappar sin bäring i den våldsbejakande extremistiska miljön; i själva verket är den tydligt riktad och känslig för avvikelser. Betydelsen av våld och kriminalitet i utträdesprocessen är mycket mer intrikat än så. Våldsanvändningen och kriminaliteten går utöver de legitima sammanhangen, bland annat då våld och annan kriminalitet ofta är en mycket effektiv resurs också i andra fall.

Isa: Dom som är i den här [islamistiska] gruppen har ju inte den ... har inte den avsikten, det finns kanske säkert folk i den här gruppen som är renhjärtade men mestadels vill ha pengar, dom är ... som att dom kallar sig muslimer, dom kunde kalla sig Hell's Angels. Det är samma. Det är kriminella som är ute efter pengar, som gömmer sig bakom religionen. /.../ Det

13. Undantaget är i viss mån den islamistiska miljön, framförallt IS, men det beror snarare på att IS praktiker förändrades över tid, som indikeras av Khaula ovan.

... började hända olika saker. Man började tänka på olika saker. Det ... ja, det är svårt att prata om men, eller svårt att tänka på, jag menar /.../ Man blev liksom, jag har aldrig varit kriminell i hela mitt liv och sen helt plötsligt är man, blir man kriminell och det händer massor med saker.

Intervjuare: Ge mig några exempel.

Isa: Dels kriminaliteten, dels att folk bara tänkte på pengar, det var inte religionen som var i fokus även om man sa det /.../ Nej, men det är hela konceptet, alltså, det är hela konceptet. Du tänker idag att, vad är det som är, jag menar, det som började som en, en, en kamp när man var på den tiden, en kamp som jag berättade för dig om orättvisa, det blev nånting annat [Isa nämner inbrott, stölder, bedrägerier och rån under intervjun].

På samma vis berättade Eric om den moraliska ambivalens som uppstod mot slutet av hans tid som aktiv i miljön, när han "var nära att hamna i slagsmål hela tiden", ofta med personer som inte hade någonting med hans deltagande att göra. Kriminalitet beskrivs som "ett gift" av flera intervjupersoner. Individen kan börja nyttja en viss form av kriminalitet, som anses legitim, i miljön som led i miljöns aktiviteter. Åtskilliga av intervjupersonerna kan sägas ha fått tillgång till kriminaliteten som resurs när de gick med i miljön. Men kriminalitet är i många avseenden ett snabbt, effektivt, billigt och lättillgängligt medel för att även lösa andra problem än de som uppstår i miljön (Gottfredson & Hirschi, 1990). Johnny var under flera år aktiv i vit makt-miljön och såg det som hyckleri när andra i miljön lade undan pengarna från inbrott och försäljning av vapen för egen vinning istället för på miljön.

Som vi noterat finns en tydlig överlappning mellan bland annat element ur den organiserade brottsligheten och våldsbejakande extremistiska miljöer, vilket också återspeglas i intervjuerna. Det riskerar att ställa individen inför svårigheter. Så länge användningen av kriminalitet, inklusive våld, är riktad mot vad som anses vara legitima arenor och mål, med ett för miljön acceptabelt högre syfte, är den inte direkt problematisk. Det är först när brottsligheten går bortom dessa gränser som den blir ett problem, och i det skedet kan den också ha stor betydelse för den individ som överväger att "trappa ner", "minska" eller till och med "kliva av". Liknande resonemang är i stort sett frånvarande i kriminologisk forskning om hur individer lämnar brott (se t.ex. Giordano, Cernkovich & Rudolph, 2002; Maruna, 2001). Det skulle kunna vara ett tecken på att utträdesprocesser ur våldsbejakande extremism i detta avseende skiljer sig från utträden ur generell brottslighet.

5.2.3. Deltagandets och utträdet konsekvenser

Intervjupersonerna uppger att de kan ångra enskilda handlingar under tiden i miljön, men ingen av dem ångrar att de varit aktiva eller skulle "vilja ha [deltagandet] ogjort":

Khaura: Ja, nej men ... och jag ångrar inte att jag åkte ner. Jag ångrar inte nånting jag har gjort i mitt liv./.../ Och jag känner mig stark, fast ändå lite svag nu för jag har barn, jag kan inte göra som jag gjorde innan. Men jag har lärt mig och jag har sett folk i rädsla, jag har sett folk i hunger, jag har sett folk i glädje, alltså jag ... Jag kan läsa av en människa lätt. För jag har sett så mycket.

I likhet med många som lämnar brottslighet bakom sig (se t.ex. Maruna, 2001) framställer intervjupersonerna sig själva som några som har lärt sig viktiga saker om sig själva och andra genom sitt deltagande. De har blivit visare, mer medvetna, klokare. Det bör inte förstås som en strategi för att försöka rättfärdiga någonting som i efterhand kan framstå som svårförsvarligt, utan som ett sätt för intervjupersonerna att skapa mening och bära sina erfarenheter med sig in i framtiden. Deltagande i våldsbejakande extremistiska miljöer har ofta direkta konsekvenser för individerna, vissa påtagliga redan innan de lämnat miljön medan andra framträder först en tid efter utträdet. I detta avsnitt diskuterar vi sådana konsekvenser.

Att lämna miljön innebär ett uppbrott från ett sammanhang som tidigare har utgjort en stor del av det vardagliga livet och haft stor betydelse för att forma ens självbild och mening i tillvaron.

Eric: Och då ... [när jag gick ur] ... då kom demonerna. Man var ... Man kände sig förlorad, alltså man visste inte var man stod. Nu är jag helt ensam. Och man känner sig väldigt ... som sagt, man hade blivit svagare. /.../ Eh ... För innan, nånting som jag verkligen avgudade som jag inte alls är för längre. /.../Du visste inte hur man skulle, det blev som demoner, man ... man visste inte vad man skulle göra efteråt, skulle man gå med i nån annan organisation eller skulle man vara kvar, alltså man visste ju inte. Man var väldigt tankespridd och man kände, vad ska jag säga, man kände sig naken.

Det är i likhet med andra övergångar (som från arbetande till arbetslös eller från brottsaktiv till brottsfri) en ofta svår process som dessutom kan kompliceras ytterligare av att många sociala relationer, som tidigare varit mycket starka, upphör. Utträdet genererar en känsla av vakuum och tomhet, och osäkerhet. Som aktivist har individen haft en tydlig roll och tillskrivits betydelse av andra. Detta meningsskapande blir i och med utträdet omöjligt.

I och med utträdet gör sig också andra konsekvenser av deltagandet i miljön påminna. Flera av intervjupersonerna upplevde något som de själva definierar som posttraumatisk stress:

Isa: Jag har inte hunnit bearbeta, för jag tänker inte så mycket på det här.

Intervjuare: På det som har varit.

Isa: Ja, dom, dom vi har ju haft möte med soc, träffat folk, psykologer, dom säger ju att det är nån, vad heter det P S T D, vad ...

Intervjuare: Posttraumatisk stress?

Isa: Ja, och såna saker, det ... Jag kan inte, jag sover inte, jag kollar i dörren liksom tvåusen gånger och kollar ut genom fönstret och ... ja. Jag har inte hunnit bearbeta, jag vet inte om jag vill bearbeta det heller, på nåt sätt. Ju mindre jag tänker på det ju bättre. Så är det.

Dessa konsekvenser kan vara kortsiktiga, men i andra fall kan de också förbli kännbara långt efter att individen lämnat miljön. Vid intervjutillfället var det exempelvis flera år sedan Eric lämnade det som då var Svenska Motståndsrörelsen och idag heter Nordiska Motståndsrörelsen, och även om han med tiden upplevt en förändring så har tiden i miljön satt spår i honom som ännu dröjer sig kvar:

Eric: Jag tycker inte om, än idag tycker jag inte om att vara bland folk i stan. Men nu är jag i alla fall ute, nu kan jag sitta ute utan att känna mig stressad. Förut kunde jag inte göra det. Men jag tycker inte om att vara bland människor och i stora folksamlingar.

Intervjuare: Kan du berätta mer om det, på vilket sätt var det svårt där och då, alltså, på vilket sätt blev stora folksamlingar svåra?

Eric: Jag tror [att] det är stressen. Stressen skapade det, tror jag.

Ett sätt för individen att hantera den tomhet som uppstår efter ett utträde, är att rikta sig mot andra, liknande miljöer. Tom, till exempel, sökte sig en tid efter utträdet till en fotbollsfirma. Han hade en vän som berättade att det en kväll efter en fotbollsmatch skulle hållas "ett box" ute i skogen:

Tom: Jag har provat fotbollsfirmor också, har varit med i två fighter, nu bara för tre år sedan. Det här, om tomrum, jag vet att en del människor har provat lite fotbollsfirmor och vissa har kommit in i det där. Men det är inget för mig. Jag kan inte slåss utan anledning (skratt). Alltså, det suger, jag kommer ihåg, vi sprang in tjugo mot tjugo första gången jag testade. Först tänkte jag såhär, men jag kommer köra och kriga värsta bra, så visar det sig när det springer tjugo killar, "ah fan, jag är inte arg på dom, varför ska jag slå på

dom här för?” Jag sprang längst fram också, jag bara ”fan också” (skrattar), hoppar upp och får smållar på mig. /.../ Det provade jag två gånger, en tjuo mot tjuo och en åtta mot åtta, och jag bara ”Nej, det här var inget för mig”.

”Jag hatar inte dom här snubbarna”, fortsatte han, ”som jag hatar nassar, du vet?” I den gemenskap som uppstår i gruppen inför ”boxet” återfann han en del av det han lämnat när han trädde ut ur den våldsbejakande extremistiska miljön. I Toms berättelse återkommer dock det tema vi fäste vikt vid i inträdesprocessen: för att våld ska kunna användas måste individen betrakta det som legitimt. Det måste vara riktat mot vad som anses vara en legitim måltavla. Om individen rör sig från den våldsbejakande extremistiska miljön till en annan – exempelvis en firma eller ett kriminellt nätverk – är individens deltagande i den nya miljön delvis avhängigt huruvida han eller hon anser kriminaliteten i denna miljö (inklusive våldsanvändningen) vara legitim eller inte.

I våra intervjuer är det vanligaste att individen rör sig bort från våldsbejakande för att försöka ”lugna ner sig”, bilda familj, skaffa sig arbete, och leva ett mer vardagligt liv. Ett annat alternativ, som vi alltså ser få tecken på i våra intervjuer, är att röra sig från en våldsbejakande miljö till en annan liknande miljö.

I linje med de åtskilliga studier av återintegrering av före detta brottslingar som gjorts, kan man tillföra ett element till utträdesprocessen: det som handlar om att bli betraktad som ”ex-medlem” av omgivningen (givet att individens deltagande har varit känt av andra). Denna dynamik är högst vardaglig (Matza, 1969; Meisenhelder, 1982) och betydelsen av en extremistisk bakgrund i vardagen efter utträdet framträder i flera intervjuer.

Khaua: Idag är det ingen som vågar träffa mig, nu när jag har blivit bättre, nu när jag har lugnat ner mig och allt det här. /.../ Dom tror jag är totalt psycho. Dom tror att jag har blivit värre. Ingen utav mina gamla vänner vågar träffa mig. /.../ Och dom flesta vill jag själv inte ha kontakt med, för dom pundar. Och jag har inte det här livet längre, och dom tror att jag har blivit wow och jättetuff, vet du, men jag polisanmäler nu (skratt). /.../ Dom skrattade ihjäl sig, dom trodde inte att en IS-medlem anmäler. Och jag ba ”nej jag anmäler er”. Så började dom skoja tillbaka, ”jaha men vi kommer polisanmäla dig för utpressning”, för jag pressade dom på pengar där också. ”vi kommer polisanmäla dig för det”, så det blev rena skämtet. Det var ingen som trodde på att jag skulle polisanmäla.

Trots att de har ”lugnat ner sig”, ”blivit bättre” och inte ”har det här livet längre”, kan de bli bemötta som om de vore ”totalt psycho”. Ofta har omgivningen också en uppfattning om att individen, trots att hon lämnat miljön, just för att hon har den bakgrund hon har, inte är någon som verkar inom det konventionella sam-

hällets institutioner: att en före detta IS-medlem skulle polisanmäla ett brott beskrivs som ett skämt. Denna dimension av utträdet, en form av (utebliven) igenkänning från omvärlden, är viktig. Maruna m.fl. (2004) menar exempelvis att utan sådan igenkänning kan det vara svårt för vissa att upprätthålla och fortsätta sitt nya liv.

5.2.4. Avradikaliserade?

Avslutningsvis vill vi lyfta fram en empirisk tendens i materialet. Den rör en samtida, omdebatterad fråga: vikten av avradikalisering för att individen frångående ska kunna genomföra en utträdesprocess ur en våldsbejakande extremistisk miljö (se t.ex. Koehler, 2015).

Ashar: [Att komma ut] var den svåraste processen. /.../ Så jag tror inte att kommer suddas bort allt. Jag gör allt, dricker, har flickvänner. Men det finns nittiofem procents större chans att jag går tillbaka till salafismen, än till kriminaliteten.

Avradikalisering avser, i korthet, en huvudsakligen kognitiv förändring där individen ska överge de idéer och världsbilder som rättfärdigar eller uppmuntar våldsanvändning som politiskt medel (Carlsson, 2016). Som kan urskiljas i utdraget från vår intervju med Ashar – som tidigare varit delaktig i en islamistisk miljö, och försökt resa till Syrien för att strida med IS – framträder en betydligt mer komplex bild av avradikaliseringens betydelse. Trots att han har lämnat miljön är han ambivalent inför tanken på den islamistiska salafismen. ”Ena veckan är jag såhär, andra veckan något annat”, konstaterar han.

Ambivalensen framgår kanske tydligast i intervjun med Ashar, men är ett genomgående tema hos intervjupersonerna. Eric, exempelvis, röstar fortfarande på Sverigedemokraterna och betraktar sig som nationalist. Han besöker ibland Nordiska Motståndsrörelsens hemsida. Tom säger att hans ”sinnesstämning” gällande sina meningsmotståndare inte har förändrats bara för att han lämnat den autonoma miljön. Han lägger upp bilder på sig själv i sociala medier, med ett baseballträ över axeln och frågar: ”Var är nazisterna?” Isa, Damir och Ashar har ”inte längre ideologin kvar”. De ber dagligen och ser muslimer som en förtryckt grupp, vars kamp för frihet kan tvingas innebära konflikter.

Att benämna intervjupersonerna som avradikaliserade blir i åtminstone ortodox mening problematiskt, givet att man betraktat dem som radikaliserade före utträdet. I den meningen kan det därför inte hävdas att avradikalisering bör ses som en central del av utträdesprocessen. Därmed inte sagt att individer som lämnar våldsbejakande extremistiska miljöer aldrig förändrar sin världs-

bild; det gör de, givetvis. Men utifrån intervjupersonernas livshistorier tycks just denna förändring ha relativt lite att göra med själva utträdet. Den kan snarare, i så fall, ses som någonting som följer av själva utträdesprocessen, som ett resultat av att individen finner sig i andra sammanhang med nya sociala relationer och ett delvis nytt identitetsprojekt.

Diskussion och slutsatser

Organiserad brottslighet som fenomen har efter sekelskiftet blivit en tydlig beståndsdel av svensk kriminalpolitik (Tham, 2018). Medan nynazistiska och autonoma rörelser länge ansetts som ett hot mot Sverige och svenska intressen (se t.ex. Brå, 2009; Flyghed, 2013) utvecklades också andra former av våldsbejakande extremism och terrorism till ett av de centrala säkerhetshoten mot Sverige efter 11 september 2001 och inbördeskriget i Syrien 2011 (Skr. 2014/15:146). Samtidigt har underskottet på forskning på dessa områden lyfts fram av både myndigheter och forskarsamhället (SOU 2017:67). Trots att dessa företeelser har varit centrala frågor i svensk kriminal- och säkerhetspolitik så har omfattande kvantitativa studier lyst med sin frånvaro, vilket kan betyda att många förebyggande satsningar inte vilat på en solid empirisk grund.

Genom en särskild forskningsutlysning har MSB försökt öka kunskapsnivån om dessa företeelser (MSB, 2015). Denna rapport är en del i denna satsning och en sammanfattning av två av de projekt som MSB finansierat. Syftet med rapporten har varit att beskriva det empiriska materialet och de inledande resultaten. Även om resultaten är preliminära och del av ett pågående arbete går det att urskilja ett antal mönster. I detta avslutande avsnitt återgår vi till resultaten och diskuterar dem i ljuset av möjliga slutsatser.

6.1. Brottslighetens dimensioner

Projektets databas är uppbyggd runt ett polisbaserat material om 15 244 individer, fördelade i tre huvudkategorier: fotbollsfirmer, våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet. Vi har benämnt dessa individer studiepopulationen och genomgående jämfört dem med sina medmisstänkta och övriga individer i misstankeregistret, och i vissa fall också med sina syskon.

Det är sannolikt så att de faktiska miljöerna är större än vad som framkommer i denna rapport, då materialet är begränsat till just de individer som ingår i Polismyndighetens och Säkerhetspolisens uppgiftssamlingar. Huruvida miljöernas storlek eller brottsaktivitet har förändrats över tid går däremot inte att utläsa ur dessa data: miljöerna är visserligen större i denna rapport än i tidigare

kartläggningar men om det beror på att miljöerna faktiskt har vuxit eller på förändringar i de brottsbekämpande myndigheternas arbete mot dessa miljöer (eller både och) går inte att avgöra.

Med det sagt har en betydande andel av individerna i studiepopulationen, mellan 68 och 93 procent, misstänkts för brott under perioden 1995 till 2016. Detta är givetvis inte förvånande, med tanke på att studiepopulationen utgår ifrån just polisarbete. I förhållande till sin storlek utgör studiepopulationen en anseelig del av den registrerade misstänkta brottsligheten under båda de tidsperioder som studeras: 5,5 procent under 1995 till 2016 och 8,0 procent under 2011 till 2016. Inkluderar man deras medmisstänkta ökar deras andel till 25,6 procent för perioden 1995 till 2016 och 22,7 procent för perioden 2011 till 2016. Samtidigt utgör studiepopulationen endast 0,9 procent av alla individer som misstänkts för brott under perioden 1995 till 2016, tillsammans med de medmisstänkta utgör de 4,5 procent. För perioden 2011 till 2016 utgör studiepopulationen 1,9 procent av alla individer som misstänkts för brott, och tillsammans med de medmisstänkta utgör de 5,3 procent.

Medan studiepopulationens miljöer står för en anseelig del av de registrerade brottsmisstänkarna i relation till sin storlek, är det av vikt att påpeka att under båda perioderna går över 90 procent av brottsmisstänkarna i Sverige att härleda till andra individer än de som ingår i studiepopulationen, även om denna andel ökar när studiepopulationens medmisstänkta tas med i beräkningen. Det är vidare troligt att de brott som studiepopulationens individer misstänks för är svårupptäckta och polisiärt svårutredda, samtidig som den absolut vanligaste misstanken i nästan samtliga miljöer är våldsbrott, en form av brottslighet som samhället och dess medborgare är mycket känsliga för (von Hofer, 2006).

6.2. Ålder och kön

Brottsligheten är skevt fördelad inom individer över tid, med en högre koncentration av brottslighet under ungdomstiden och början av vuxenlivet som följs av en avmattning med stigande ålder. Nivåmässigt går det att urskilja två kluster av miljöer, där de extremistiska miljöerna genomgående uppvisar en lägre grad av registrerad brottslighet än miljöerna inom organiserad brottslighet, som MC-gång och gatugång. Samtliga miljöer uppvisar i detta avseende fler likheter än skillnader, vilket är i linje med ett livsförloppsperspektiv. Detta mönster speglas i intervjuerna, där de processer som utgör vägen in i miljöerna är villkorade och delvis avhängiga det skede i livsförloppet där individerna befinner sig. Mekanismer som gör inträdet och deltagandet möjligt är knutna till social kontroll, interaktioner med andra individer och det meningsskapande och identitetsarbete som sker däri. På liknande vis är det med utträdesprocesser: desillusion och konkurrerande lojaliteter är två processer vars betydelse är

delvis avhängig ålder, i den meningen att individer tenderar att uppleva dem under vissa skeden i livet snarare än andra.

Könsfördelningen är skev, med en klar överrepresentation av män. Andelen kvinnor varierar från ca 1 procent i fotbollsfirmorna till 18 procent i den autonoma miljön och 18 procent bland övriga extremister. MC-gängen betraktas allmänt som homosociala gemenskaper (Grundvall, 2005), men i förhållande till övriga organisationstyper inom den organiserade brottsligheten har MC-gång en relativt hög andel kvinnor (7,1 %). Tidigare forskning visar att kvinnors roll i MC-gång har förändrats med tiden. Från ett passivt deltagande har kvinnor med tiden intagit en aktivare roll i planering och genomförande av kriminella aktiviteter (Hopper & Moore, 1990). Den relativt höga andelen kvinnor indikerar att kvinnor kan ha en betydande roll även inom den svenska så kallade 1 %-sfären. Också när det gäller våldsbejakande extremism har studier visat att kön är en betydelsefull faktor. Enligt Kimmel (2018) är genus, liksom vid brottslighet generellt, en viktig förklaring till mäns kraftiga överrepresentation, och när det gäller kvinnor har studier visat att de långt ifrån alltid agerar passivt i miljöerna, utan snarare kan inneha många olika positioner och roller (se t.ex. Chowdhury Fink, Barakat & Shetret, 2013), något som återspeglas i intervjumaterialet.

6.3. Födelseregion och utbildning

Drygt två tredjedelar av studiepopulationen är född i Sverige. Andelen varierar stort mellan organisationstyper, inte minst i relation till flera av de extremistiska miljöerna där skillnader är att vänta med tanke på miljöernas världssyn och ideologi. 37,5 procent av studiepopulationen är födda i Sverige med två föräldrar som också de är födda i Sverige. Jämfört med deras medmisstänkta är en något större andel av de medmisstänkta födda i Sverige med inrikes födda föräldrar (45,2 %), och jämfört med övriga individer i misstankeregistret är skillnaden ännu något större (54,7 %). Att detta förhållande råder är inte särskilt oväntat (Brå, 2005), men hur det ska tolkas är inte lika självklart.¹

Det framgår att de flesta i studiepopulationen har förgymnasial utbildning upp till 9 år (38,5 %) eller gymnasial utbildning (45,5 %). Utifrån populationens åldersstruktur, med en stor grupp individer som inte haft möjlighet att utbilda sig längre än nio år då de är så unga, är dessa andelar relativt höga. Vid en

1. En dimension är metodologisk: organiseringstypen nätverk, till exempel, samlar brottsaktiva individer i socialt utsatta områden och i dessa områden bor en hög andel utrikes födda invånare. Även de flesta gatugång är baserade i sådana områden. Därmed blir andelen utrikes födda högre. Att andelen inrikes födda är väldigt hög i vit makt-miljön och låg i den islamistiska miljön beror på de förutsättnings- ar kring vilka miljöerna organiseras. Andelen brottsmisstänkta i en given miljö är inte högre om andelen utrikes födda i samma miljö också är hög: andelen misstänkta är exempelvis lägst i den islamistiska miljön, där andelen utrikes födda är över 70 procent. Andelen misstänkta är högst i fotbollsfirmorna, där också andelen inrikes födda är jämförelsevis hög.

jämförelse mellan inrikes och utrikes föddas utbildningsnivå, framkommer att en högre andel utrikes födda har förgymnasial utbildning kortare än 9 år. Samtidigt är andelen utrikes födda med eftergymnasial- och högskoleutbildning större än i kategorin inrikes födda.

En möjlig slutsats utifrån dessa resultat, med reservation för den begränsning vi just nämnt, är att de flesta individer i studiepopulationen har längre utbildning än grundskolan men antingen saknar gymnasial eller eftergymnasial utbildning. Det skulle i linje med ett livsförloppsperspektiv (se t.ex. Arnett, 2004; Thornberry & Krohn, 2005) kunna tyda på att övergången till gymnasiet och vuxenlivet har högre sannolikhet att bli en kritisk period för individen, något som får stöd i både projektets kvalitativa analyser och tidigare studier av våldsbejakande extremism (Ali m.fl., 2017). Det kan innebära att behovet av stöd och ökad social kontroll för elever under denna övergång behöver undersökas närmare.

6.4. Socialtjänstens insatser och psykisk ohälsa

När det gäller unga lagöverträdare och andra unga i riskzonen för att utveckla kriminalitet eller annat avvikande beteende är socialtjänsten en viktig instans. Mindre än 20 procent av studiepopulationen har varit föremål för socialtjänstens ingripande insatser under barn- och ungdomen, och i de extremistiska miljöerna är andelen drygt 10 procent. Att över 80 procent av studiepopulationen som helhet däremot inte har varit föremål för socialtjänstens ingripande insatser är förvånande och kräver fortsatt analys av databasen.

Det finns relativt lite forskning om kopplingen mellan psykisk ohälsa och våldsbejakande extremism och de studier som publicerats redovisar skiftande resultat (Gill & Corner, 2017). Andelen extremister (i många av dessa undersöktes endast terrorister) som rapporteras ha en psykisk störning varierar mellan 5 procent och 40 procent men de få rapporter som undersökt frågan rapporterar sällan hur psykisk störning har operationaliserats, hur dessa data har inhämtats eller sammansättningen av den studerade gruppen (Sturup & Långström, 2017). Vi har redovisat att cirka 45 procent erhållit en psykiatrisk diagnos vid något tillfälle i livet, vilket är i linje med tidigare forskning. Men vi har också visat att allvarigare psykiska störningar såsom psykos och autismspektrumstörningar är ovanliga. Våra resultat om psykisk ohälsa överensstämmer med Corner, Gill & Mason (2016) som rapporterade förekomsten av psykiska störningar bland personer som begått terrorhandlingar, inte bara bland extremister. Våra resultat, utifrån en bredare definition av extremister, är i linje med deras, särskilt gällande allvarigare psykiska störningar. Noterbart är att de som klassificerats som tillhörande gruppen övriga extremister verkar

ha starkare koppling till psykisk ohälsa. Förekomsten av psykos bland ensamagerande extremister har tidigare rapporterats av Corner, Gill & Mason (2016) medan neuropsykiatriska störningar bland ensamagerande endast beskrivits i fallstudier (Faccini & Allely, 2017; Palermo, 2013).

Om forskning på relationen mellan psykisk ohälsa och våldsbejakande extremism varit begränsad har den varit ännu svagare inom organiserad brottslighet (och gäng; Monahan, 2013). Till följd av detta har en möjlig länk mellan de två fälten länge legat obelyst. Coid m.fl. (2013) genomförde en epidemiologisk studie av sambandet mellan psykisk störning, våld och gängmedlemskap, genom strukturerade diagnostiska intervjuer med män mellan 18 och 34 år i socialt utsatta områden i Storbritannien. Studiens slutsatser var att både våldsamma män och gängmedlemmar i betydligt högre utsträckning än andra led av psykiska störningar. Författarna understryker att det exakta förhållandet mellan psykisk störning och gängmedlemskap inte är fastställt, men att kliniker inom psykiatri och rättspsykiatri kan ha en viktig roll i förebyggande av gängmedlemskap och våldsbeteende.

6.5. Radikalisering

Individens deltagande i våldsbejakande extremistiska miljöer beskrivs ofta med begreppet radikalisering (se t.ex. Koomen & van der Pligt, 2016). Det innebär i korthet den kognitiva process genom vilken en individ utvecklar en extrem (eller radikal) världsuppfattning, som ökar tendensen att stödja eller använda våld som medel för att uppnå ett politiskt, ideologiskt eller religiöst mål. Avradikalisering avser i korthet en förändring där individen överger denna världsbild (och därmed lämnar miljön). Våra intervjuer ger en mindre linjär bild av radikaliseringens betydelse vid både in- och utträdesprocesser. Varken inträdet eller utträdet är primärt resultatet av de kognitiva mekanismer som begreppet försöker fånga. Snarare sker en kognitiv förändring i samklang med en uppsättning sociala mekanismer. Utvecklandet av en viss världsuppfattning är däremot viktigt. Inom ramen för en sådan världsuppfattning återfinns 1) ett mål för miljön, 2) en motståndare och 3) rationaliseringar som möjliggör användandet av våld för att kunna uppnå ett mål.

Det är problematiskt att referera till personerna som avradikaliserade (i åtminstone ortodox mening), givet att man betraktat dem som radikaliserade före utträdet. Därmed inte sagt att individer som lämnar våldsbejakande extremistiska miljöer aldrig förändrar sin världsbild. Men utifrån intervjuerna tycks just denna förändring ha relativt lite att göra med själva utträdet. Den kan snarare, i så fall, ses som någonting som följer av själva utträdesprocessen, som ett resultat av att individen finner sig i andra sammanhang med nya sociala relationer och ett delvis nytt identitetsprojekt.

6.6. Organisering och överlappning

Det har funnits en tendens inom forskningen och det förebyggande arbetet mot organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism att betrakta miljöerna som isolerade och säregna. Även om de har unika element, har vi visat att miljöerna också har många likheter när det kommer till psykisk ohälsa, kontakt med socialtjänsten under uppväxten och i viss uträkning även utbildningsnivå och delaktighet inom narkotika- och våldsbrottslighet. Miljöerna överlappar också med varandra i större utsträckning än vad som tidigare har dokumenterats, delvis i form av direkta länkar men i ännu större utsträckning via indirekta länkar genom de så kallade medmisstänkta. Samtliga miljöer i vår undersökning har direkta och indirekta kopplingar till varandra, vissa mer och andra mindre. En preliminär slutsats är att de kategorier vi benämner MC-gäng, nätverk och fotbollsfirmer har överlappande positioner genom att övriga kategorier inom organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism överlappar mest med dessa kategorier. När individer ur miljöerna samarbetar med individer ur andra miljöer än den de själva tillhör (mätt genom gemensamma brottsmisstankar) tenderar de med andra ord att samarbeta mest med individer ur kategorierna MC-gäng, nätverk och fotbollsfirmer.

De olika miljöerna uppvisar dock olika grader av organisering. Kategorierna inom organiserad brottslighet visar högre misstänkt delaktighet i brottslighet generellt, högre nivåer av misstänkt brottslighet i den tidiga ungdomen, och högre grad av bolagsengagemang. Vissa kategorier inom organiserad brottslighet såsom maffia och MC-gäng visar högt bolagsengagemang och av extremistmiljöerna uppvisar den islamistiska miljön högst nivå av bolagsengagemang. Maffia och MC-gäng har alltså en större förmåga att engagera sig i legala bolagskonstruktioner.

Extremistmiljöerna har fler individer som inte är misstänkta för brottslighet än organisationstyperna inom organiserad brottslighet. Bland extremistmiljöerna avviker den islamistiska miljön något. Dels uppvisar miljön vissa likheter med den organiserade brottsligheten när det kommer till demografisk bakgrund, dels har den en fragmenterad och polariserad struktur som i vissa delar präglas av en hög grad av sammanhållning och i andra delar består av en hög andel isolerade individer och individer som samarbetar i mycket liten utsträckning.

Sammantaget medför likheterna och överlappningen mellan miljöer att det kan finnas synergieffekter i att samordna förebyggande och bekämpande insatser mot dessa miljöer, och att samhällsaktörer med olika uppdrag kan dra lärdomar av forskning och insatser riktade mot de olika miljöerna.

Projektpublikationer

Följande böcker och vetenskapliga artiklar har hittills publicerats inom projektet:

Edling, C. & Rostami, A. (red.). (2016). *Våldets sociala dimensioner*. Lund: Studentlitteratur

Edling, C. & Rostami, A. (red.). (2017). *Våldsbejakande extremism: En forskarantologi*. SOU 2017:67. Stockholm: Regeringskansliet

Edling, C. (2017). Social nätverksanalys och antagonistiska miljöer. I Edling, C. & Rostami, A. (red.). *Våldsbejakande extremism: En forskarantologi*. SOU 2017:67. Stockholm: Regeringskansliet

Rostami, A. (2016). Våldets betydelse för organisering av kriminella gäng. I Edling, C. & Rostami, A. (red.). *Våldets sociala dimensioner*. Lund: Studentlitteratur.

Rostami, A. & Mondani, H. (2017). Organizing on two wheels. Uncovering the organizational patterns of Hells Angels in Sweden. *Trends in Organized Crime*, doi: <https://10.1007/s12117-017-9310-y>

Rostami, A., Mondani, H., Liljeros, F. & Edling, C. (2017). Criminal organizing applying the theory of partial organization to four cases of organized crime. *Trends in Organized Crime*, doi:10.1007/s12117-017-9315-6

Rostami, A., Sturup, J., Mondani, H., Thevselius, P., Sarnecki, J., & Edling, C. (2018). The Swedish Mujahideen: An exploratory study of 41 Swedish foreign fighters deceased in Iraq and Syria. *Studies in Conflict & Terrorism*, doi: 10.1080/1057610X.2018.1463615

Rostami, A. (2017). Street-gang violence in Sweden is a growing concern. *Sociologisk Forskning*, 54, 365–368.

Sarnecki, J. (2017). Från traditionell till ideologiskt motiverad brottslighet. I Edling, C. & Rostami, A. (red.). *Våldsbejakande extremism: En forskarantologi*. SOU 2017:67. Stockholm: Regeringskansliet

Sarnecki, J. (2018). A Criminological Perspective on Recruitment of Men and Women to Daesh. *International Annals of Criminology* <https://doi.org/10.1017/cri.2018.18>

Sturup, J., Gerell, M., & Rostami A. (2017). *Skjutningar och handgranater i svenska storstäder 2011–2016: Tid, plats och nära-återkommande mönster* Rapport från NSfKs seminarium på Örenäs slott 9–11 maj 2017. Nordiska Samarbetsrådet för Kriminologi.

Sturup, J., Gerell, M., & Rostami, A. (forthcoming). Explosive violence: A near-repeat study of urban hand grenades detonations and shootings in urban Sweden.

Sturup, J., & Långström, N. (2017). Individuella riskfaktorer och riskbedömningar för våldsbejakande radikaliserings: En översikt av forskningsläge och metoder. I Edling, C. & Rostami, A. (red.). *Våldsbejakande extremism: En forskarantologi*. SOU 2017:67. Stockholm: Regeringskansliet

Sturup, J., Rostami, A., Gerell, M. & Sandholm, A. (2017). Near-repeat shootings in contemporary Sweden 2011 to 2015. *Security Journal*, 31, 73–92.

Sturup, J., & Rostami, A. (2017). Organiserad antagonism: Överlappningen mellan våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet. I Edling, C. & Rostami, A. (red.). *Våldsbejakande extremism: En forskarantologi*. SOU 2017:67. Stockholm: Regeringskansliet

Sturup, J., Rostami, A., Mondani, H., Gerell, M., Sarnecki, J., & Edling, C. (2017). Increased gun violence among young males in Sweden: A national survey and international comparison. *European Journal on Criminal Policy and Research*, doi: <https://10.1007/s10610-018-9387-0>

Sundberg, M. (2016). Idén om striden och dess roll inom Franska Främlingslegionen – ett svenskt perspektiv. I Edling & Rostami (red.) (2016). *Våldets sociala dimensioner*, Lund: Studentlitteratur

Referenser

- Agrell, W., Petterson, T., & Högardh, D. (2015). *Kunskapsinventering inom fälten antagonistiska hot och social oro med relevans för samhällets säkerhet*. Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet
- Ahrne, G. (1990). *Agency and organization: Towards an organizational theory of society*. Sage
- Ahrne, G. (1994). *Social organizations: Interaction Inside, Outside and Between Organizations*. London: Sage
- Ahrne, G. & Hedström, P. (red.). (1999). *Organisationer och samhälle: analytiska perspektiv*. Lund: Studentlitteratur
- Ahrne, G., & Brunsson, N. (2011). Organization outside organizations: the significance of partial organization. *Organization*, 18, 83–104
- Ali, M. R. B., Moss, S. A., Barrelle, K. & Lentini, P. (2017). Does the Pursuit of Meaning Explain the Initiation, Escalation, and Disengagement of Violent Extremism? *Aggression and Violent Behavior*, 34, 185–192
- Alimi, E. Y., Demetriou C., & Bosi, L. (2015). *The dynamics of radicalization. A relational and comparative perspective*. Oxford: Oxford University Press
- Altier, M. B., Thoroughgood, C. N., & Horgan, J. (2014). Turning away from terrorism: Lessons from psychology, sociology and criminology. *Journal of Peace Research*, 51, 647–661
- Arnett, J. A. (2004). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. Oxford: Oxford University Press
- Atran, S., Axelrod, R., Davis, R. & Fischhoff, B. (2017). Challenges in researching terrorism from the field. *Science*, 355, 352–354

- Barrelle, K. (2015). Pro-integration: disengagement from and life after extremism. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 7, 129–142
- Becker, H. S. (1998). *Tricks of the Trade: How to Think About your Research While You're Doing it*. Chicago: University of Chicago Press
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Random House
- Björger, T. (2011). Dreams and disillusionment: Engagement in and disengagement from militant extremist groups. *Crime, Law & Social Change*, 55, 277–285
- Blumstein, A., Cohen, J., Roth J. A. & Visher, C. (1986). *Criminal Careers and Career Criminals*. Washington DC: National Academy Press
- Borgatti, S. P., & Foster, P. C. (2003). The Network Paradigm in Organizational Research: A Review and Typology. *Journal of Management*, 29, 991–1013
- Borum, R. (2014). Psychological Vulnerabilities and Propensities for Involvement in Violent Extremism. *Behavioral Sciences and the Law*, 32, 286–305
- Brottsförebyggande Rådet (2005). *Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet*. Rapport 2005: 17. Stockholm: Brå
- Brottsförebyggande Rådet (2006). *Konsten att läsa statistik om brottslighet*. Stockholm: Brå
- Brottsförebyggande Rådet (2009). *Våldsam politisk extremism*. Rapport 2009:15. Stockholm: Brå
- Brottsförebyggande Rådet (2015). *Det dödliga våldet i Sverige 1990–2014. En beskrivning av utvecklingen med särskilt fokus på skjutvapenvåldet*. Rapport 2015:24. Stockholm. Brå
- Brottsförebyggande Rådet (2018a). *Kortanalys om brottsutvecklingen*. Kortanalys 5/2018. Stockholm. Brå
- Brottsförebyggande Rådet (2018b). *Kriminalstatistik. Korrigering av statistik 2013–2016. Handlagda brott, handlagda brottsmisstankar och misstänkta personer*. Stockholm: Brå

- Brugha, T. S., McManus, S., Bankart, J., Scott, F., Purdon, S., Smith, J., ... & Meltzer, H. (2011). Epidemiology of autism spectrum disorders in adults in the community in England. *Archives of general psychiatry*, 68, 459–465
- Carlsson, C. (2013). Masculinities, persistence, and desistance. *Criminology*, 51, 661–693
- Carlsson, C. (2016). *Att lämna våldsbejakande extremism: En kunskapsöversikt*. Stockholm: Institutet för Framtidsstudier
- Carlsson, C. & Sarnecki, J. (2015). *An introduction to life-course criminology*. London: SAGE
- Carson, D. C. & Vecchio, M. J. (2015). Leaving the gang. A review and thoughts on future research. I Decker, S. H. & Pyrooz, D. C. (red). *The handbook of gangs*. Oxford: Blackwell Publishing
- Chowdhury Fink, N., Barakat, R. & Shetret, L. (2013). *The Roles of Women in Terrorism, Conflict, and Violent Extremism Lessons for the United Nations and International Actors*. Goshen: Center on Global Counterterrorism Cooperation
- Coid, J. W., Ullrich, S., Keers, R., Bebbington, P., DeStavola, B. L., Kallis, C., ... Donnelly, P. (2013). Gang Membership, Violence, and Psychiatric Morbidity. *American Journal of Psychiatry*, 170, 985–993
- Corner, E., Gill, P., & Mason, O. (2016). Mental health disorders and the terrorist: A research note probing selection effects and disorder prevalence. *Studies in Conflict & Terrorism*, 39(6), 560–568
- COM379/2016. (2016). *Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions. Supporting the prevention of radicalisation leading to violent extremism*. Brussels: European Commission. Hämtad 2018-10-10 <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-379-EN-F1-1.PDF>
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods approaches*. London: SAGE
- Dalgaard-Nielsen, A. (2013). Promoting exit from violent extremism: Themes and approaches. *Studies in Conflict & Terrorism*, 36, 99–115

- Edling, C. (2017). Social nätverksanalys och antagonistiska miljöer. I Edling, C. & Rostami, A. (red.). *Väldsbejakande extremism: En forskarantologi*. SOU 2017:67. Stockholm: Regeringskansliet
- Elder, G. H. (1998). The life course as developmental theory. *Child Development*, 69, 1–12
- Estrada, F. (2017). Ungdomsbrottslighetens utveckling, omfattning och struktur. I Estrada, F. & Flyghed, J. (reds). *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. Lund: Studentlitteratur
- Expo, (2018). Nyrekrytering bakom rekordmånga nazistiska aktiviteter. Hämtad 2018-10-13 <https://expo.se/2018/04/nyrekrytering-bakom-rekordm%C3%A5nga-nazistiska-aktivieter>
- Faccini, L., & Allely, C. S. (2017). Rare instances of individuals with autism supporting or engaging in terrorism. *Journal of Intellectual Disabilities and Offending Behaviour*, 8(2), 70–82
- Farrington, D. P. (2003). Developmental- and life-course criminology: Key theoretical and empirical issues. *Criminology*, 41, 221–225
- Ferguson, N., Burgess, M. & Hollywood, I. (2015). Leaving violence behind: Disengaging from politically motivated violence in Northern Ireland. *Political Psychology*, 36, 199–214
- Flyghed, J. (red). (2000). *Brottsbekämpning: Mellan effektivitet och integritet*. Lund: Studentlitteratur
- Flyghed, J. (2013). Policing of political Protest. The Security Police's Control of the Extra-Parliamentary Opposition in Sweden During and After the Cold War. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 14, 81–99
- Gill, P., & Corner, E. (2017). There and back again: The study of mental disorder and terrorist involvement. *American Psychologist*, 72(3), 231
- Giordano, P. C., Cernkovich, S. A. & Rudolph, J. (2002). Gender, crime and desistance: Toward a theory of cognitive transformation. *American Journal of Sociology*, 107, 990–1064

Giordano, P. C., Johnson, W. L., Manning, W. D., Longmore, M. A. & Minter, M. D.. (2015). Intimate Partner Violence in Young Adulthood: Narratives of Persistence and Desistance. *Criminology*, 53, 330–65

Gottfredson, M. & Hirschi, T. (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford: Stanford University Press

Granath, S., & Sturup, J. (2018). Homicide clearance in Sweden 1990–2013 with special reference to firearm-perpetrated homicides. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 19, 98–112

Green, A. (2009). *Fotboll och hooliganism: Utveckling, problem och åtgärdsarbete i England och Skandinavien*. Stockholms universitet: Kriminologiska institutionen

Grundvall, S. (2005). *Vagabond MC: gemenskap, manlighet och marginalitet: En studie av en västsvensk bikerklubb*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Gustafsson, L., & Ranstorp, M. (2017). *Swedish Foreign Fighters in Syria and Iraq: An Analysis of open-source intelligence and statistical data*. Stockholm: Försvarshögskolan (FHS)

Hill, J. M., Blokland, A. A. J. & van der Geest, V. (2016). Desisting from crime in emerging adulthood: Adult roles and the maturity gap. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 53, 506–535

Hopper, C. B., & Moore, J. (1990). Women in outlaw motorcycle gangs. *Journal of Contemporary Ethnography*, 18(4), 363–387

Horgan, J. (2009). *Walking Away from Terrorism: Accounts of Disengagement from Radical and Extremist Movements*. London: Routledge

Ingemarsson, P. (2015). *En analys av inträdet på "firmascenen" utifrån teorin om differentiella associationer*. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms Universitet

Kimmel, M. (2018). *Healing from Hate: How Young Men Get Into – and Out of – Violent Extremism*. Berkeley: University of California Press

- Kirk, D. S. & Matsuda, M. (2011). Legal cynicism, collective efficacy, and the ecology of arrest. *Criminology*, 49, 443–472
- Klandermans, B. (1997). *The social psychology of protest*. Oxford: Blackwell
- Klausen, J., Morrill, T. & Libretti, R. (2016). The Terrorist Age/Crime Curve: An Analysis of American Islamist Offenders and Age-Specific Propensity for Participation in Violent and Nonviolent Incidents. *Social Science Quarterly*, 97, 19–32
- Klein, M. W., & Maxson, C. L. (2006). *Street gang patterns and policies*. Oxford: Oxford University Press
- Koehler, D. (2015). Family counselling, de-radicalization and counter-terrorism. The Danish and German programs in context. I Zeiger, S. & Aly, A. (red.). *Countering violent extremism: developing an evidence-base for policy and practice*. Perth: Hedaya & Curtin University
- Koomen, W. & van der Pligt, J. (2016). *The psychology of radicalization and terrorism*. London: Routledge
- Kriminalvården (2017) *Väldsbejakande extremism i Kriminalvård – en kunskapsöversikt*. Norrköping: Kriminalvården
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2017). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- LaFree, G., Jensen, M. A., James, P. A., & Safer-Lichtenstein, A. (2018). Correlates of Violent Political Extremism in the United States. *Criminology*, DOI: 10.1111/1745–9125.12169
- Laub, J. H. & Sampson, R. J. (2003). *Shared beginnings, divergent lives: Delinquent boys to age 70*. Boston: Harvard University Press
- McAdam, D. (1986). Recruitment to High-Risk Activism: The Case of Freedom Summer. *American Journal of Sociology*, 92, 64–90
- McGloin, J. M. & Thomas, K. J. (2017). Revising Matza's Concepts of Affinity and Affiliation: Lessons for the Study of Peer Influences in Criminology. I Blomberg, T. Gg., Cullen, F. T., Carlsson, C. & Johnson, C. L. (red). *Delinquency and Drift Revisited: The Criminology of David Matza and Beyond*. London: Routledge

- Maruna, S. (2001). *Making Good. How Ex-Convicts Reform and Rebuild Their Lives*. Washington D.C.: American Psychological Association
- Maruna, S., Lebel, T. P., Mitchell, N. & Naples, M. (2004). Pygmalion in the reintegration process: Desistance from crime through the looking glass. *Psychology, Crime & Law*, 10, 271–281
- Maruna, S. & Copes, H. (2005). What have we learned from five decades of neutralization research? *Crime and Justice*, 32, 221–320
- Maruna, S. & Matravers, A. (2007). N = 1. *Criminology and the Person. Theoretical Criminology*, 11, 427–442
- Matza, D. (1969). *Becoming Deviant*. New Brunswick: Transaction Publishers
- Meisenhelder, T. (1982). Becoming normal: Certification as a stage in exiting from crime. *Deviant Behavior*, 3, 137–153
- Meyer, J. W., & Rowan, B. (1977). Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *American Journal of Sociology*, 83, 340–363
- Millie, A. (2008). Anti-Social Behaviour, Behavioural Expectations and an Urban Aesthetic. *British Journal of Criminology*, 48, 379–394
- Mills, C. W. (1940). Situated Actions and Vocabularies of Motive. *American Sociological Review*, 5, 904–913
- Moffitt, T. P. (1993). Adolescence-limited and life-course persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674–701
- Monahan, J. (2012). The Individual Risk Assessment of Terrorism. *Psychology, Public Policy, and Law*, 18, 167–205
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). (2015). MSB satsar 15 miljoner på forskning om radikaliserings och social oro. Hämtad 2018-10-17. <https://www.msb.se/sv/Om-MSB/Nyheter-och-press/Nyheter/Nyheter--Forskning/MSB-satsar-15-miljoner-pa-forskning-om-radikaliserings-och-social-oro/>

- Nilsson, A. & Estrada, F. (2009). *Kriminalitet och livschanser: Uppväxtvillkor, brottslighet och levnadsförhållanden som vuxen*. Stockholm: Institutet för Framtidsstudier
- Normark, M., Ranstorp, M., & Ahlin, F. (2017). *Finansiella aktiviteter kopplade till personer från Sverige och Danmark som anslutit sig till terrorgrupper i Syrien och Irak mellan 2013–2016: Rapport på uppdrag av Finansinspektionen*. Försvarshögskolan: CATS
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge: Cambridge University Press
- Palermo, M. T. (2013). Developmental disorders and political extremism: a case study of Asperger syndrome and the neo-Nazi subculture. *Journal of Forensic Psychology Practice*, 13(4), 341–354
- Podolny, J. M., & Page, K. L. (1998). Network Forms of Organization. *Annual Review of Sociology*, 24, 57–76
- Polismyndigheten. (2017). Myndighetsgemensam lägesbild om organiserad brottslighet 2018–2019. Dnr: A495.196/2017 Stockholm: Polismyndigheten.
- Polismyndigheten. (2018). Polismyndighetens budgetunderlag 2019–2021. Dnr: A012.751/2018, Saknr: 902. Stockholm: Polismyndigheten
- Radmann, A. (2013). *Huliganlandskapet: medier, våld och maskuliniteter*. Malmö: Malmö högskola
- Ranstorp, M. (2016). *The Root Causes of Violent Extremism. Ran Issue Paper, 04/01/16*. Hague: Ran Centre for Excellence
- Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2016). *Från stoff till studie: Om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur
- Reynolds, S. C., & Hafez, M. M. (2017). Social Network Analysis of German Foreign Fighters in Syria and Iraq. *Terrorism and Political Violence*, 1–26
- Rostami, A. & Mondani, H. (2015). The complexity of crime network data: A case study of its consequences for crime control and the study of networks. *PLoS ONE*, 10, e0119309

Rostami, A. (2016). *Criminal organizing: Studies in the sociology of organized crime*. Stockholm: Stockholm University

Rostami, A. & Mondani, H. (2017). Organizing on two wheels. Uncovering the organizational patterns of Hells Angels in Sweden. *Trends in Organized Crime*. doi:10.1007/s12117-017-9310-y

Rostami, A., Mondani, H., Liljeros, F., & Edling, C. (2017). Criminal organizing applying the theory of partial organization to four cases of organized crime. *Trends in Organized Crime*. doi: 10.1007/s12117-017-9315-6

Rostami, A., Sturup, J., Mondani, H., Thevselius, P., Sarnecki, J., & Edling, C. (2018). The Swedish Mujahideen: An exploratory study of 41 Swedish foreign fighters deceased in Iraq and Syria. *Studies in Conflict & Terrorism, 0*. doi.org/10.1080/1057610X.2018.1463615

Sageman, M. (2014). The stagnation in terrorism research. *Terrorism and Political Violence, 26*, 565–580

Sampson, R. J. & Laub, J. H. (1997). A Life-Course Theory of Cumulative Disadvantage and the Stability of Delinquency. I Thornberry, T. P. (red). *Developmental Theories of Crime and Delinquency*. London: Transaction Publishers

Sariaslan A., Långström N., D'Onofrio B., Hallqvist J., Franck J., & Lichtenstein P. (2013). The impact of neighborhood deprivation on adolescent violent criminality and substance misuse: A longitudinal, quasi-experimental study of the total Swedish population. *International Journal of Epidemiology, 42*, 1057–1066

Sariaslan, A., Larsson, H., D'Onofrio, B., Långström, N., & Lichtenstein, P. (2014). Childhood family income, adolescent violent criminality and substance misuse: quasi-experimental total population study. *The British Journal of Psychiatry, 205*, 286–290

Sariaslan, A., Larsson, H. & Fazel, S. (2016). Genetic and environmental determinants of violence risk in psychotic disorders: a multivariate quantitative genetic study of 1.8 million Swedish twins and siblings. *Molecular Psychiatry, 21*, 1251–1256

Sarnecki, J. (2001). *Delinquent Networks*. Cambridge: Cambridge University Press

SC/9867/2010. (2010). *Security Council Calls for Strengthened International, Regional Cooperation to Counter Transnational Organized Crime, in Presidential Statement*. United Nations, Security Council. Hämtad 2018-10-10 <https://www.un.org/press/en/2010/sc9867.doc.htm>

SC/2178/2014. (2014). *Resolution 2178 (2014) Adopted by the Security Council at its 7272nd meeting, on 24 September 2014*. United Nations, Security Council. Hämtad 2018-10-10 <https://www.un.org/sc/suborg/en/s/res/2178-%282014%29>

SC2396/2017. (2017). *Resolution 2396 (2017) Adopted by the Security Council at its 8148th meeting, on 21 December 2017. Threats to international peace and security caused by terrorist acts – foreign terrorist fighters*. United Nations, Security Council. Hämtad 2018-10-10 <https://www.un.org/sc/ctc/news/document/s-res-2396-2017-threats-international-peace-security-caused-terrorist-acts-foreign-terrorist-fighters/>

Silke, A. (2008). Holy Warriors: Exploring the Psychological Processes of Jihadi Radicalization. *European Journal of Criminology*, 5, 99–123

Simi, P. & Futrell, R. (2009). Negotiating White Power Activist Stigma. *Social Problems*, 56, 89–110

Simmel, G. (1904). The Sociology of Conflict. *American Journal of Sociology*, 9, 490–525

Sivertsson, F. (2018). *Criminal Careers in the Long Run: Patterns of Prediction of Criminal Convictions across Age, Time, and Gender*. Stockholm: Stockholm University

Socialstyrelsen (2017). Allt färre läggs in på sjukhus för att ha utsatts för våld. Hämtad 2018-10-16 <http://www.socialstyrelsen.se/nyheter/2017/alltfarrevardaspasjukhusforvald>

SOU 2017:67. (2017). *Våldsbejakande extremism. En forskarantologi*. Stockholm: Regeringskansliet

Skr. 2014/15:146. (2014). *Förebygga Förhindra Försvåra: Den svenska strategin mot terrorism* Regeringens skrivelse 2014/15:146

Statsrådsberedningen. (2017). *Nationell säkerhetsstrategi*. Stockholm: Regeringskansliet

Sturup, J., Rostami, A., Gerell, M., & Sandholm, A. (2017). Near-repeat shootings in contemporary Sweden 2011 to 2015. *Security Journal*. doi: 10.1057/s41284-017-0089-y

Sturup, J., Gerell, M., & Rostami A. (2017) *Skjutningar och handgranater i svenska storstäder 2011-2016: Tid, plats och nära-återkommande mönster*. Rapport från NSFKs seminarium på Örenäs slott 9–11 maj 2017. Nordiska Samarbetsrådet för Kriminologi

Sturup, J., & Långström, N, (2017). Individuella riskfaktorer och riskbedömningar för våldsbejakande radikaliserings: en översikt av forskningsläge och metoder. I SOU 2017:67 C. Edling & A. Rostami (red.), *Våldsbejakande extremism: En forskarantologi*. Stockholm: Regeringskansliet

Sturup, J., Rostami, A., Mondani, H., Gerell, M., Sarnecki, J., & Edling, C. (2018). Increased Gun Violence Among Young Males in Sweden: A Descriptive National Survey and International Comparison. *European Journal on Criminal Policy and Research*. doi: 10.1007/s10610-018-9387-0

Sykes, G. & Matza, D. (1957). Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency. *American Sociological Review*, 22, 664–670

Svenska Dagbladet (2014). Trettio svenskar kämpar mot Ryssland i Ukraina. Hämtad 2018-10-13 <https://www.svd.se/trettio-svenskar-kampar-mot-ryssland-i-ukraina>

Säkerhetspolisen. (2008). *Radikalisering och Avradikalisering*. Stockholm: Säkerhetspolisen

Säkerhetspolisen. (2009). *Den grova organiserade brottslighetens otillåtna påverkan på det demokratiska statsskicket: En första nationell hotbild*. Stockholm: Säkerhetspolisen

Säkerhetspolisen. (2010). *Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige*. Stockholm: Säkerhetspolisen

Säkerhetspolisen. Säkerhetspolisen (2013). *Säkerhetspolisens årsbok för 2013*. Stockholm: Säkerhetspolisen

- Säkerhetspolisen (2017). *Säkerhetspolisens årsbok för 2017*. Stockholm: Säkerhetspolisen
- Tham, H. (2018). *Kriminalpolitik: Brott & straff i Sverige sedan 1965*. Stockholm: Norstedts Juridik
- Thomas, G. M., Meyer, J. W., Ramirez, F. O., & Boli, J. (1987). *Institutional Structure: Constituting State, Society and the Individual*. Newbury Park, Calif.: SAGE Publications, Inc.
- Thompson, G. (2003). *Between Hierarchies and Markets: The Logic and Limits of Network Forms of Organization*. Oxford: University Press
- Thornberry, T. P. & Krohn, M. D. (2005). Applying Interactional Theory to the Explanation of Continuity and Change in Antisocial Behavior. I Farrington, D. P. (red). *Integrated Developmental and Life-Course theories of Offending: Advances in Criminological Theory, Vol. 14*. New Brunswick: Transaction Publishers
- Thrasher, F. M. (1927). *The Gang: a study of 1,313 gangs in Chicago*. Chicago: University of Chicago Press
- Tumminello, M., Edling, C., Liljeros, F., Mantegna, R. N., & Sarnecki, J. (2013). The Phenomenology of Specialization of Criminal Suspects. *PLoS ONE*, 8, e64703
- van der Geest, V., Weisburd, D. & Blokland, A. A. J. (2017). Developmental trajectories of offenders convicted of fraud: A follow-up to age 50 in a Dutch conviction cohort. *European Journal of Criminology*, 14, 543–565
- von Hofer, H. (2006) Ökat våld och/eller vidgade definitioner? *Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab*, 93, 193–208
- White, R. W. (2010). Structural Identity Theory and the post-recruitment activism of Irish Republicans: Persistence, disengagement, splits, and dissidents in social movement organizations. *Social Problems*, 57, 341–370
- WHO. (1992). *ICD-10: International statistical classification of diseases and related health problems: 10th revision*. Geneva: WHO

Tidigare utgivet av Institutet för Framtidsstudier

Ett manifest för sociala framsteg. Idéer för ett bättre samhälle. Av Marc Fleurbaey, Olivier Bouin, Marie-Laure Salles-Djelic, Ravi Kanbur, Helga Nowotny och Elisa Reis. 2018

Sverigedemokraternas väljare. Vilka är de, var kommer de ifrån och vart är de på väg? Av Kirsti M. Jylhä, Jens Rydgren och Pontus Strimling. Forskningsrapport 2018/2

Hur går det för våra unga vuxna? En rapport om sysselsättning och levnadsvillkor. Av Stephanie Plenty, Anton B Andersson, Simon Hjalmarsson, Carina Mood, Frida Rudolphi och Georg Treuter. Forskningsrapport 2018/1

Människan och maskinen. En essä om AI och välfärdssystemet. Av Anders Ekholm. 2017

Kunskapshöjande åtgärder om afrofobi. En pilotstudie. Av Matilda Håkansson Bolve, Karim Jebari, Måns Magnusson, Gina Manzizila och Irina Vartanova. Forskningsrapport 2017:1

Bortom IT. Om hälsa i en digital tid. Av Anders Ekholm (red). Forskningsrapport 2016:2

Att lämna våldsbejakande extremism. En kunskapsöversikt. Av Christoffer Carlsson. Forskningsrapport 2016:1

När vården blir IT. En underlagsrapport till eHälsokommittén. Av Anders Ekholm och Drasko Markovic. Forskningsrapport 2014:8

Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet utgör hot mot det demokratiska samhället som fått stort inflytande på den svenska kriminalpolitiken under de senaste decennierna. Både myndigheter och forskarsamhället har lyft behovet av mer forskning på dessa områden.

Denna rapport bygger på forskning som undersöker hur olika typer av så kallade antagonistiska miljöer uppstår, upprätthålls och samspelar med varandra. Här beskrivs två empiriska forskningsmaterial som bildar projektets kärna. Det ena är en databas med information om individer i våldsbejakande miljöer, organiserad brottslighet och fotbollsfirmer. Det andra bygger på intervjuer med individer som deltagit i, och lämnat, våldsbejakande extremistiska miljöer.

Rapporten presenterar en unik kvantitativ översikt över våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige och beskriver miljöerna dels utifrån individegenskaper som ålder, kön, födelseland, utbildningsnivå och psykisk ohälsa, dels utifrån brottslighet och samarbeten. Vidare diskuteras faktorer, händelser och processer som har betydelse för individers vägar in i och ut ur våldsbejakande miljöer.

Rapporten är finansierad av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB 2016–486, 2016–7045).

INSTITUTET FÖR FRAMTIDSSTUDIER
BOX 591, SE-101 31 STOCKHOLM
TELEFON: 08-402 12 00
E-MAIL: INFO @IFFS.SE
ISBN 978-91-978537-6-7